

КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Із змінами і доповненнями, внесеними

Законами України

від 8 вересня 2005 року N 2875-IV, ОВУ, 2005 р., N 38, ст. 2362,
від 6 жовтня 2005 року N 2953-IV, ОВУ, 2005 р., N 44, ст. 2756,
від 17 листопада 2005 року N 3099-IV, ОВУ, 2005 р., N 49, ст. 3046,
від 15 березня 2006 року N 3538-IV, ОВУ, 2006 р., N 14, ст. 961,
від 16 березня 2006 року N 3550-IV, ОВУ, 2006 р., N 15, ст. 1067,
від 20 вересня 2006 року N 160-V, ОВУ, 2006 р., N 41, ст. 2719,
від 1 грудня 2006 року N 424-V, ОВУ, 2007 р., N 1, ст. 1,
від 25 грудня 2008 року N 808-VI, ОВУ, 2009 р., N 2, ст. 52,
від 5 червня 2009 року N 1475-VI, ОВУ, 2009 р., N 49, ст. 1648,
від 23 червня 2009 року N 1545-VI, ОВУ, 2009 р., N 53, ст. 1826,
від 21 серпня 2009 року N 1616-VI, ОВУ, 2009 р., N 70, ст. 2414,
від 4 листопада 2009 року N 1699-VI, ОВУ, 2009 р., N 92, ст. 3102,
від 17 листопада 2009 року N 1559-VI, ОВУ, 2009 р., N 97, ст. 3326,
від 21 січня 2010 року N 1837-VI, ОВУ, 2010 р., N 9, ст. 425,
від 11 лютого 2010 року N 1876-VI, ОВУ, 2010 р., N 19, ст. 822,
від 16 лютого 2010 року N 1901-VI, ОВУ, 2010 р., N 19, ст. 825,
від 18 лютого 2010 року N 1691-VI, ОВУ, 2010 р., N 16, ст. 723

(зміни, внесені [Законом України від 18 лютого 2010 року N 1691-VI](#), визнано такими, що не відповідають [Конституції України](#)

(є неконституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 9 вересня 2010 року N 19-рп/2010),

від 13 травня 2010 року N 2181-VI, ОВУ, 2010 р., N 37, ст. 1242,

від 1 червня 2010 року N 2289-VI, ОВУ, 2010 р., N 49, ст. 1603

(зміни, внесені [Законом України від 1 червня 2010 року N 2289-VI](#), вводяться в дію з [31 липня 2010 року](#)),

від 7 липня 2010 року N 2453-VI, ОВУ, 2010 р., N 55/1, ст. 1900

(зміни, внесені підпунктами 18 та 20 підпункту 3.7 пункту 3 розділу XII Закону України від 7 липня 2010 року N 2453-VI щодо направлення текстів повісток електронною поштою, факсом (телефаксом), вводяться в дію [з дня повідомлення](#) Державною судовою адміністрацією України в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр"

про початок функціонування Єдиної бази даних електронних адрес,

номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень;

зміни, внесені підпунктом 10 підпункту 3.7 пункту 3 розділу XII

Закону України від 7 липня 2010 року N 2453-VI щодо передачі до юрисдикції адміністративних судів та вилучення із цивільної юрисдикції спорів з приводу призначення, обчислення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат

непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням

та інших соціальних виплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг, речового майна, пайків або грошової компенсації замість них, вводяться в дію з [1 січня 2011 року](#).

Справи щодо таких спорів, які перебуватимуть у провадженні суду першої, апеляційної чи касаційної інстанції станом на 1 січня 2011 року, завершуються розглядом у цих судах. Позовні заяви, апеляційні та касаційні скарги щодо таких спорів, які подані до 1 січня 2011 року і

провадження за якими не відкрито, розглядаються відповідними судами, до яких вони подані),

від 10 липня 2010 року N 2487-VI, ОВУ, 2010 р., N 55/1, ст. 1901,
від 4 листопада 2010 року N 2677-VI, ОВУ, 2010 р., N 95, ст. 3373,
від 2 грудня 2010 року N 2756-VI, ОВУ, 2008 р., N 92, ст. 3249,
від 17 березня 2011 року N 3156-VI, ОВУ, 2011 р., N 26, ст. 1047,
від 21 квітня 2011 року N 3266-VI, ОВУ, 2011 р., N 37, ст. 1503,

Повітряним кодексом України

від 19 травня 2011 року N 3393-VI, ОВУ, 2011 р., N 46, ст. 1881,
Законами України

від 19 травня 2011 року N 3422-VI, ОВУ, 2011 р., N 46, ст. 1883,
від 5 липня 2011 року N 3568-VI, ОВУ, 2011 р., N 57, ст. 2267

(враховуючи зміни, внесені [Законом України від 22 березня 2012 року N 4601-VI](#),
(зміни, внесені [Законом України від 5 липня 2011 року N 3568-VI](#),
діють до [1 серпня 2012 року](#)),

від 8 липня 2011 року N 3674-VI, ОВУ, 2011 р., N 59, ст. 2349,
від 8 вересня 2011 року N 3719-VI, ОВУ, 2011 р., N 77, ст. 2842,
від 22 вересня 2011 року N 3773-VI, ОВУ, 2011 р., N 83, ст. 3014,
від 22 вересня 2011 року N 3796-VI, ОВУ, 2011 р., N 81, ст. 2963,
від 20 жовтня 2011 року N 3932-VI, ОВУ, 2011 р., N 89, ст. 3226,
від 17 листопада 2011 року N 4054-VI, ОВУ, 2011 р., N 102, ст. 3738,
від 17 листопада 2011 року N 4061-VI, ОВУ, 2011 р., N 97, ст. 3526,
від 20 грудня 2011 року N 4176-VI, ОВУ, 2012 р., N 4, ст. 117,
від 22 грудня 2011 року N 4212-VI, ОВУ, 2012 р., N 5, ст. 164,
від 23 лютого 2012 року N 4452-VI, ОВУ, 2012 р., N 22, ст. 824,
від 13 березня 2012 року N 4496-VI, ОВУ, 2012 р., N 32, ст. 1176,
від 13 квітня 2012 року N 4652-VI, ОВУ, 2012 р., N 37, ст. 1371,
від 24 травня 2012 року N 4847-VI, ОВУ, 2012 р., N 46, ст. 1806,
від 3 липня 2012 року N 5029-VI, ОВУ, 2012 р., N 61, ст. 2471,
від 4 липня 2012 року N 5041-VI, ОВУ, 2012 р., N 62, ст. 2506,
від 5 липня 2012 року N 5076-VI, ОВУ, 2012 р., N 62, ст. 2509,
від 6 вересня 2012 року N 5207-VI, ОВУ, 2012 р., N 76, ст. 3071,
від 18 вересня 2012 року N 5288-VI, ОВУ, 2012 р., N 73, ст. 2934,
від 2 жовтня 2012 року N 5404-VI, ОВУ, 2012 р., N 89, ст. 3590,
від 2 жовтня 2012 року N 5411-VI, ОВУ, 2012 р., N 85, ст. 3434,
від 16 жовтня 2012 року N 5453-VI, ОВУ, 2012 р., N 87, ст. 3530,
від 16 жовтня 2012 року N 5459-VI, ОВУ, 2012 р., N 89, ст. 3592,
від 6 листопада 2012 року N 5477-VI, ОВУ, 2012 р., N 91, ст. 3668,
від 6 грудня 2012 року N 5518-VI, ОВУ, 2013 р., N 1, ст. 6,
від 16 травня 2013 року N 245-VII, ОВУ, 2013 р., N 44, ст. 1570,
від 20 червня 2013 року N 353-VII, ОВУ, 2013 р., N 49, ст. 1748,
від 4 липня 2013 року N 406-VII

Положення статті 15 цього Кодексу визнано
такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними)
(згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 22 квітня 2008 року N 8-рп/2008)

Окремі положення цього Кодексу визнано
такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними)

(згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 19 жовтня 2009 року N 26-рп/2009)

Окремі положення цього Кодексу визнано
такими, що не відповідають [Конституції України](#) (є неконституційними)
(згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 19 жовтня 2009 року N 26-рп/2009)

Положенню пункту 1 частини першої статті 17 цього Кодексу
дано офіційне тлумачення
Рішенням Конституційного Суду України
від 1 квітня 2010 року N 10-рп/2010

Окремі положення цього Кодексу визнано
такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними)
(згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 16 червня 2011 року N 5-рп/2011)

Окремі положення цього Кодексу визнано
такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними)
(згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 8 грудня 2011 року N 16-рп/2011)

Окремі положення цього Кодексу визнано
такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними)
(згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 13 грудня 2011 року N 17-рп/2011)

Окремим положенням цього Кодексу
дано офіційне тлумачення
Рішенням Конституційного Суду України
від 14 грудня 2011 року N 19-рп/2011

Положенню пункту 2 частини першої статті 9 цього Кодексу
дано офіційне тлумачення
Рішенням Конституційного Суду України
від 25 січня 2012 року N 3-рп/2012

Окремі положення цього Кодексу визнано
такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними)
(згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 29 серпня 2012 року N 16-рп/2012)

Додатково див.
конституційне подання Президента України
від 14 вересня 2009 року

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Призначення Кодексу адміністративного судочинства України

1. Кодекс адміністративного судочинства України визначає юрисдикцію, повноваження адміністративних судів щодо розгляду адміністративних справ, порядок звернення до адміністративних судів та порядок здійснення адміністративного судочинства.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 2. Завдання адміністративного судочинства

1. Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ.

2. До адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

3. У справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони:

1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;

3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії);

4) безсторонньо (неупереджено);

5) добросовісно;

6) розсудливо;

7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації;

8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія);

9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення;

10) своєчасно, тобто протягом розумного строку.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р.
N 2453-VI)

(положенню частини другої статті 2 дано офіційне тлумачення Рішенням Конституційного Суду України від 14.12.2011 р. N 19-рп/2011)

Стаття 3. Визначення понять

1. У цьому Кодексі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) справа адміністративної юрисдикції (далі - адміністративна справа) - переданий на вирішення **адміністративного суду** публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, **орган місцевого самоврядування**, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень;

2) адміністративний суд - **суд загальної юрисдикції**, до компетенції якого цим Кодексом віднесено розгляд і вирішення **адміністративних справ**;

3) суд - **суддя** адміністративного суду, який розглядає і вирішує адміністративну справу одноособово, колегія суддів адміністративного суду;

4) адміністративне судочинство - діяльність **адміністративних судів** щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому цим Кодексом;

5) адміністративний процес - правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства;

6) адміністративний позов - звернення до адміністративного суду про захист прав, свобод та інтересів або на виконання повноважень у публічно-правових відносинах;

7) суб'єкт владних повноважень - орган державної влади, **орган місцевого самоврядування**, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень;

8) позивач - особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано **адміністративний позов** до **адміністративного суду**, а також **суб'єкт владних повноважень**, на виконання повноважень якого подана позовна заява до адміністративного суду;

9) відповідач - суб'єкт владних повноважень, а у випадках, передбачених законом, й інші особи, до яких звернена вимога позивача;

10) письмове провадження - розгляд і вирішення **адміністративної справи** в суді першої, **апеляційної** чи **касаційної інстанції** без виклику **осіб, які беруть участь у справі**, та проведення судового засідання на основі наявних у суду матеріалів у випадках, встановлених цим Кодексом;

11) розумний строк - найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах;

12) постанова - письмове рішення суду будь-якої інстанції в **адміністративній справі**, у якому вирішуються вимоги **адміністративного позову**;

13) ухвала - письмове або усне рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду адміністративної справи, та

інші процесуальні питання. Ухвалами [судів апеляційної](#) та [касаційної інстанцій](#) також вирішуються вимоги апеляційної чи касаційної скарги;

14) адміністративний договір - дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що випливають із владних управлінських функцій [суб'єкта владних повноважень](#), який є однією із сторін угоди;

15) публічна служба - діяльність на державних політичних посадах, [професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна \(невійськова\) служба, дипломатична служба](#), інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, [органах місцевого самоврядування](#).

(Із доповненнями, внесеними згідно із законами України від 06.10.2005 р. N 2953-IV, від 17.11.2011 р. N 4054-VI, від 22.12.2011 р. N 4212-VI, від 06.12.2012 р. N 5518-VI)

Стаття 4. Правосуддя в адміністративних справах

1. Правосуддя в [адміністративних справах](#) здійснюється [адміністративними судами](#).
2. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлений інший порядок судового вирішення.

Стаття 5. Законодавство про адміністративне судочинство

1. Адміністративне судочинство здійснюється відповідно до [Конституції України](#), цього Кодексу та [міжнародних договорів](#), згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.
2. Проведення в [адміністративних справах](#) здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Абзац виключено

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 01.12.2006 р. N 424-V, від 01.06.2010 р. N 2289-VI, який вводиться в дію з [31 липня 2010 року](#), від 17.03.2011 р. N 3156-VI)

Стаття 6. Право на судовий захист

1. Кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до [адміністративного суду](#), якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю [суб'єкта владних повноважень](#) порушені її права, свободи або інтереси.
2. У випадках, установлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.
3. Суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду у випадках, передбачених [Конституцією](#) та законами України.

4. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена цим Кодексом.

5. Відмова від права на звернення до суду є недійсною.

6. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи користуються в Україні таким самим правом на судовий захист, що і громадяни та юридичні особи України.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 16.03.2006 р. N 3550-IV,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

(положення частини п'ятої статті 6 в якій зазначено, що відмова від права на звернення до суду є недійсною, визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

Стаття 7. Принципи адміністративного судочинства

1. Принципами здійснення правосуддя в адміністративних судах є:

- 1) верховенство права;
- 2) законність;
- 3) рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом;
- 4) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі;
- 5) гласність і відкритість адміністративного процесу;
- 6) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду, крім випадків, установлених цим Кодексом;
- 7) обов'язковість судових рішень.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 8. Верховенство права

1. Суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого зокрема людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

2. Суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини.

3. Звернення до адміністративного суду для захисту прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

4. Забороняється відмова в розгляді та вирішенні **адміністративної справи** з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини.

Стаття 9. Законність

1. Суд при вирішенні справи керується принципом законності, відповідно до якого:

1) суд вирішує справи відповідно до **Конституції** та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

2) суд застосовує інші нормативно-правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені **Конституцією** та законами України.

2. Виключено.

3. Виключено.

4. У разі невідповідності нормативно-правового акта **Конституції України**, закону України, міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або іншому правовому акту суд застосовує правовий акт, який має вищу юридичну силу.

5. У разі виникнення в суду сумніву під час розгляду справи щодо відповідності закону чи іншого правового акта **Конституції України**, вирішення питання про конституційність якого належить до юрисдикції **Конституційного Суду України**, суд звертається до **Верховного Суду України** для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України **подання** щодо конституційності закону чи іншого правового акта.

6. Якщо **міжнародним договором**, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті, що встановлені законом, то застосовуються правила міжнародного договору.

7. У разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права).

(Із змінами, внесеними згідно із

Законом України від 07.07.2010 р.
N 2453-VI)

(положенню пункту 2 частини першої статті 9 в системному зв'язку з положеннями **статті 6**, частини другої **статті 19**, частини першої **статті 117 Конституції України** дано офіційне тлумачення Рішенням Конституційного Суду України від 25.01.2012 р. N 3-рп/2012)

Стаття 10. Рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом

1. Усі учасники адміністративного процесу є рівними перед законом і судом.

2. Не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників адміністративного процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Стаття 11. Змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі

1. Розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

2. Суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до цього Кодексу, і не може виходити за межі позовних вимог. Суд може вийти за межі позовних вимог тільки в разі, якщо це необхідно для повного захисту прав, свобод та інтересів сторін чи третіх осіб, про захист яких вони просять.

3. Кожна особа, яка звернулася за судовим захистом, розпоряджається своїми вимогами на свій розсуд, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Таким правом користуються й особи, в інтересах яких подано адміністративний позов, за винятком тих, які не мають адміністративної процесуальної дієздатності.

4. Суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи.

5. Суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, подати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає.

Стаття 12. Гласність і відкритість адміністративного процесу

1. Особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в адміністративному суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів розгляду справи. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в адміністративному суді інформації про дату, час і місце розгляду своєї справи та ухвалені в ній судові рішення. Звернення особи, яка бере участь у справі, не підлягає розгляду та не потребує відповіді, якщо у ньому не зазначено місце проживання чи місцезнаходження (для юридичних осіб) або не підписано автором (авторами), а також якщо неможливо встановити його авторство, або таке, що містить вислови, що свідчать про неповагу до суду.

2. Кожен має право знайомитися в установленому законодавством порядку із судовими рішеннями у будь-якій розглянутій у відкритому судовому засіданні справі, які набрали законної сили. Це право може бути обмежено відповідно до закону в інтересах нерозголошення конфіденційної інформації про особу, державної чи іншої таємниці, що охороняється законом.

3. Розгляд справ в адміністративних судах проводиться відкрито. Суд ухвалою може оголосити судові засідання або його частину закритими з метою нерозголошення державної чи іншої таємниці, що охороняється законом, захисту особистого та сімейного життя людини, в інтересах малолітньої чи неповнолітньої особи, а також в інших випадках, установлених законом.

4. Розгляд справи в закритому судовому засіданні проводиться з додержанням усіх правил адміністративного судочинства. Під час розгляду справи в закритому судовому засіданні

можуть бути присутні лише **особи, які беруть участь у справі**, а в разі необхідності - **експерти, спеціалісти, перекладачі та свідки**.

5. Якщо під час закритого судового засідання буде встановлено, що **інформація з обмеженим доступом** є суспільно значимою або доступ до інформації обмежено з порушенням закону, суд постановляє ухвалу про її дослідження у відкритому судовому засіданні.

6. Під час судового розгляду справи в судовому засіданні забезпечується повне **фіксування судового засідання** за допомогою звукозаписувального технічного засобу, крім випадків неявки в судове засідання всіх осіб, які беруть участь у справі, чи у разі, якщо відповідно до положень цього Кодексу розгляд справи здійснюється за відсутності осіб, які беруть участь у справі (у тому числі при розгляді справи в порядку **письмового провадження**).

7. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, встановленому цим Кодексом.

8. Особи, присутні в залі судового засідання, можуть використовувати портативні аудіотехнічні засоби. Проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відео-, звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслявання судового засідання по радіо і **телебаченню** допускаються на підставі ухвали суду за наявності згоди на це осіб, які беруть участь у справі, крім тих, які є **суб'єктами владних повноважень**.

9. **Судове рішення**, ухвалене у відкритому судовому засіданні, проголошується прилюдно. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, прилюдно проголошується лише резолютивна частина рішення.

(Із доповненнями, внесеними згідно із законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,

від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частини шостої статті 12 визнано такими, що відповідають **Конституції України** (є конституційними), яким передбачено випадки, коли повне фіксування судового процесу технічними засобами не здійснюється, згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 08.12.2011 р. N 16-рп/2011)

Стаття 13. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду

1. **Особам, які беруть участь у справі**, а також особам, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, забезпечується право на **апеляційне та касаційне оскарження рішень адміністративного суду**, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 14. Обов'язковість судових рішень

1. [Судове рішення](#), яким закінчується розгляд справи в [адміністративному суді](#), ухвалюється іменем України.
2. Постанови та ухвали суду в [адміністративних справах](#), що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій [території України](#).
3. Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Стаття 15. Мова адміністративного судочинства

Мова адміністративного судочинства визначається [статтею 14 Закону України "Про засади державної мовної політики"](#).

(положення статті 15 визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 22.04.2008 р. N 8-рп/2008)

(У редакції Закону України від 03.07.2012 р. N 5029-VI)

Стаття 15¹. Автоматизована система документообігу суду

1. В [адміністративних судах](#) функціонує [автоматизована система документообігу суду](#), що забезпечує:

- 1) об'єктивний та неупереджений розподіл справ між судьями з додержанням принципів черговості та однакової кількості справ для кожного судді;
- 2) надання фізичним та юридичним особам інформації про стан розгляду справ у яких вони беруть участь;
- 3) централізоване зберігання текстів судових рішень та інших процесуальних документів;
- 4) підготовку статистичних даних;
- 5) реєстрацію вхідної та вихідної кореспонденції та етапів її руху;
- 6) виключено
- 7) видачу [судових рішень](#) та виконавчих листів на підставі наявних у системі даних щодо судового рішення та реєстрації заяви особи, на користь якої воно ухвалено;
- 8) передачу справ до електронного архіву.

2. Позовні заяви, скарги, подання та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій [реєстрації в автоматизованій системі документообігу суду](#), яка здійснюється працівниками апарату відповідного суду в день надходження документів. До автоматизованої системи документообігу суду в обов'язковому порядку вносяться: дата надходження документа, інформація про предмет спору та сторони у справі, прізвище працівника апарату суду, який здійснив реєстрацію, інформація про рух судових документів,

дані про суддю, який розглядав справу, та інші дані, передбачені [Положенням про автоматизовану систему документообігу суду](#).

3. Визначення судді або колегії суддів для розгляду конкретної справи здійснюється автоматизованою системою документообігу суду під час реєстрації відповідних документів за принципом вірогідності, який враховує кількість справ, що перебувають на розгляді у суддів, заборону брати участь у перегляді рішень для судді, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого ставиться питання, перебування суддів у відпустці, на лікарняному, у відрадженні та закінчення терміну повноважень. Після визначення судді або колегії суддів для розгляду конкретної справи внесення змін до реєстраційних даних щодо цієї справи, а також видалення цих даних з автоматизованої системи документообігу суду не допускається, крім випадків, встановлених законом. Керівник апарату суду несе персональну відповідальність за забезпечення дотримання у судах порядку розподілу судових справ між суддями, передбаченого цією статтею.

4. Доступ до автоматизованої системи документообігу суду надається суддям та працівникам апарату відповідного суду згідно з їхніми функціональними обов'язками.

5. Несанкціоноване втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду має наслідком відповідальність, встановлену законом.

6. Порядок функціонування автоматизованої системи документообігу суду, у тому числі видачі судових рішень та виконавчих листів, передачі справ до електронного архіву, зберігання текстів судових рішень та інших процесуальних документів, надання інформації фізичним та юридичним особам, підготовки статистичних даних, визначається [Положенням про автоматизовану систему документообігу суду](#), що затверджується Радою суддів України за погодженням з Державною судовою адміністрацією України.

(Доповнено статтею 15¹ згідно із
Законом України від 05.06.2009 р. N 1475-VI;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 16. Правова допомога при вирішенні справ в адміністративному суді

1. Кожен має право користуватися правовою допомогою при вирішенні справ в [адміністративному суді](#), яка надається в порядку, встановленому законом.

2. Для надання правової допомоги при вирішенні справ у судах в Україні діє [адвокатура](#). У випадках, встановлених законом, правова допомога може надаватися й іншими фахівцями в галузі права. Порядок і умови надання правової допомоги, [права й обов'язки адвокатів](#) та інших фахівців у галузі права, які беруть участь в адміністративному процесі і надають правову допомогу, визначаються цим Кодексом та іншими законами.

3. Підстави і порядок надання безоплатної правової допомоги визначаються [законом](#), що регулює надання безоплатної правової допомоги.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 06.11.2012 р. N 5477-VI)

Розділ II ОРГАНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Глава 1
АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ І ПІДСУДНІСТЬ
АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ

Стаття 17. Юрисдикція адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ

1. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку з здійсненням **суб'єктом владних повноважень** владних управлінських функцій, а також у зв'язку з публічним формуванням суб'єкта владних повноважень шляхом виборів або референдуму.

2. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема:

1) спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

2) спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спори між **суб'єктами владних повноважень** з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;

4) спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів;

5) спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених **Конституцією** та законами України;

6) спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

3. Юрисдикція **адміністративних судів** не поширюється на публічно-правові справи:

1) що віднесені до **юрисдикції Конституційного Суду України**;

2) що належить вирішувати в порядку **кримінального судочинства**;

3) про накладення **адміністративних стягнень**;

4) щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) **об'єднання громадян** віднесені до його внутрішньої діяльності або виключної компетенції;

5) виключено.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 16.02.2010 р. N 1901-VI,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

(положенню пункту 1 частини першої статті 17 дано офіційне тлумачення Рішенням Конституційного Суду України від 01.04.2010 р. N 10-рп/2010)

(положенню пункту 2 частини третьої статті 17 дано

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 22.12.2011 р. N 4212-VI,
від 06.12.2012 р. N 5518-VI)

Стаття 18. Предметна підсудність адміністративних справ

1. Місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні:

1) адміністративні справи, у яких однією зі сторін є орган чи посадова особа місцевого самоврядування, посадова чи службова особа органу місцевого самоврядування, крім тих, які підсудні окружним адміністративним судам;

2) усі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності;

3) виключено

4) усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

5) адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання ними рішень судів у справах, передбачених пунктами 1 - 4 частини першої цієї статті;

6) адміністративні справи щодо примусового повернення в країну походження або третю країну та примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України.

2. Окружним адміністративним судам підсудні адміністративні справи:

1) однією зі сторін в яких є орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, обласна рада, Київська, Севастопольська міська рада, їх посадова чи службова особа, крім випадків, передбачених цим Кодексом, та крім справ щодо їх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки та справ, які підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам;

2) про застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю), якщо вони можуть бути застосовані виключно за судовим рішенням;

3) щодо підтвердження обґрунтованості вжиття суб'єктами владних повноважень заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

3. Справи щодо оскарження дій або бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади розглядаються і вирішуються місцевим загальним судом як адміністративним судом або окружним адміністративним судом за вибором позивача.

4. Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення [Центральною виборчою комісією](#) результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

5. У разі невизначеності цим Кодексом предметної підсудності адміністративної справи така справа розглядається [місцевим адміністративним судом](#) за вибором позивача.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 25.12.2008 р. N 808-VI, від 21.08.2009 р. N 1616-VI, від 18.02.2010 р. N 1691-VI,

зміни, внесені [пунктом 2 розділу I Закону України від 18.02.2010 р. N 1691-VI](#), визнано такими, що не відповідають [Конституції України](#) (є неконституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 09.09.2010 р. N 19-рп/2010, від 13.05.2010 р. N 2181-VI, від 07.07.2010 р. N 2453-VI,

зміни, внесені Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI щодо передачі до юрисдикції адміністративних судів та вилучення із цивільної юрисдикції спорів з приводу призначення, обчислення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та інших соціальних виплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг, речового майна, пайків або грошової компенсації замість них, вводяться в дію з [1 січня 2011 року](#).

Справи щодо таких спорів, які перебуватимуть у провадженні суду першої, апеляційної чи касаційної інстанції станом на 1 січня 2011 року, завершуються розглядом у цих судах. Позовні заяви, апеляційні та касаційні скарги щодо таких спорів, які подані до 1 січня 2011 року і провадження за якими не відкрито, розглядаються відповідними судами, до яких вони подані,

від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частини четвертої статті 18 стосовно підсудності Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції справ про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності, а також справ щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 29.08.2012 р. N 16-рп/2012)

(Із доповненнями, внесеними згідно із законами України від 16.10.2012 р. N 5453-VI, від 02.10.2012 р. N 5404-VI, від 20.06.2013 р. N 353-VII)

Стаття 19. Територіальна підсудність адміністративних справ

1. **Адміністративні справи** вирішуються **адміністративним судом** за місцезнаходженням **відповідача**, крім випадків, передбачених цим Кодексом.
2. Адміністративні справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії, а також дій чи бездіяльності **суб'єктів владних повноважень**, які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх **об'єднань**), вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку **місцем проживання (перебування, знаходження)** цієї особи-позивача, або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Якщо така особа не має місця проживання (перебування, знаходження) в Україні, тоді справу вирішує адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача.
3. Адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України, крім випадків, передбачених цим Кодексом, адміністративні справи з приводу оскарження рішень Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення **законодавства у сфері державних закупівель**, адміністративні справи, відповідачем у яких є закордонне дипломатичне чи консульське представництво України, його посадова чи службова особа, а також адміністративні справи про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, про заборону (примусовий розпуск, ліквідацію) політичної партії вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.
4. У разі невизначеності цим Кодексом територіальної підсудності **адміністративної справи** така справа розглядається **місцевим адміністративним судом** за вибором позивача.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 13.05.2010 р. N 2181-VI, від 07.07.2010 р. N 2453-VI, від 17.03.2011 р. N 3156-VI)

Стаття 20. Інстанційна підсудність адміністративних справ

1. Місцеві адміністративні суди (**місцеві загальні суди** як адміністративні суди та окружні адміністративні суди), а також Вищий адміністративний суд України у випадках, встановлених цим Кодексом, вирішують **адміністративні справи** як суди першої інстанції.
2. Апеляційні адміністративні суди переглядають **судові рішення** місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої **територіальної юрисдикції**, в апеляційному порядку як **суди апеляційної інстанції**.
3. Вищий адміністративний суд України переглядає судові рішення **місцевих** та апеляційних адміністративних судів у **касаційному порядку** як **суд касаційної інстанції**. У випадку, визначеному частиною шостою **статті 177 цього Кодексу**, Вищий адміністративний суд України переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення Київського апеляційного адміністративного суду.
4. Верховний Суд України у випадках, установлених цим Кодексом, переглядає судові рішення адміністративних судів після їх перегляду в **касаційному порядку**.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 21. Підсудність кількох пов'язаних між собою вимог

1. Позивач може заявити кілька вимог в одній позовній заяві, якщо вони пов'язані між собою.

Якщо справа щодо пов'язаних вимог територіально підсудна різним місцевим адміністративним судам, то її розглядає один з цих судів за вибором позивача.

Якщо справа щодо однієї з вимог підсудна окружному адміністративному суду, а щодо іншої вимоги (вимог) - місцевому загальному суду як адміністративному суду, таку справу розглядає окружний адміністративний суд.

Якщо справа щодо однієї з вимог підсудна Київському апеляційному адміністративному суду, а щодо іншої вимоги (вимог) - іншому адміністративному суду, таку справу розглядає Київський апеляційний адміністративний суд.

2. Вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю **суб'єкта владних повноважень** або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше вимоги про відшкодування шкоди вирішуються судами в порядку **цивільного** або **господарського судочинства**.

3. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 22. Передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого

1. Суд передає **адміністративну справу** на розгляд іншого **адміністративного суду**, якщо:

1) до початку розгляду справи по суті задоволено клопотання **відповідача**, зареєстроване у встановленому законом порядку, **місце проживання (перебування)** якого раніше не було відоме, про передачу справи за місцем його проживання (перебування);

2) відкрито провадження у справі, яка предметно підсудна іншому суду;

3) після відкриття провадження у справі з'ясувалося, що справа територіально підсудна іншому суду;

4) після задоволення **відводів (самовідводів)** чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для розгляду справи;

5) ліквідовано адміністративний суд, який розглядав справу;

6) однією із сторін у справі є суд, в якому розглядається справа, або суддя цього суду.

2. Суд передає адміністративну справу на розгляд іншому адміністративному суду, що найбільш територіально наближений до цього суду, у випадку, передбаченому пунктами 4 і 6 частини першої цієї статті.

У разі ліквідації адміністративного суду справи, що знаходилися у його провадженні, невідкладно передаються до суду, до [підсудності](#) якого віднесено розгляд таких справ.

3. Підсудність справ, у яких стороною є Верховний Суд України, Вищий адміністративний суд України або суддя одного з цих судів, встановлюється за загальними правилами підсудності.

4. Питання про передачу адміністративної справи, крім випадку, передбаченого пунктом 5 частини першої цієї статті, розглядається судом у порядку [письмового провадження](#) або в судовому засіданні на розсуд суду. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду цього питання.

5. Питання про передачу адміністративної справи, крім випадку, передбаченого пунктом 5 частини першої цієї статті, суд вирішує ухвалою. Ухвалу про передачу адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого може бути оскаржено. Ухвала про відмову в передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого, постановлена у судовому засіданні, не викладається окремим документом і оскарженню не підлягає. Заперечення проти цього може бути включено до [апеляційної](#) чи [касаційної скарги](#) на рішення суду, прийняте за результатами розгляду справи.

6. Передача адміністративної справи з одного суду до іншого здійснюється після закінчення строку на оскарження ухвали про передачу адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого, а в разі подання апеляційної скарги - після залишення її без задоволення.

7. [Адміністративна справа](#), передана з одного [адміністративного суду](#) до іншого в порядку, встановленому цією статтею, розглядається адміністративним судом, до якого вона надіслана.

8. Спори між адміністративними судами щодо підсудності не допускаються.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частини першої статті 22, які регулюють строки подання відповідачем клопотання про передачу справи з одного адміністративного суду до іншого, встановлюють порядок подання клопотання про колегіальний розгляд справи, а також регламентують строки подання заяви про відвід (самовідвід) судді, секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача, визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

Глава 2

СКЛАД СУДУ. ВІДВОДИ

Стаття 23. Здійснення адміністративного судочинства суддею одноособово

1. Усі **адміністративні справи** в суді першої інстанції, крім випадків, встановлених цим Кодексом, розглядаються і вирішуються **суддею** одноособово.
2. Суддя для розгляду конкретної справи визначається в порядку, встановленому **частиною третьою статті 15¹** цього Кодексу.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 05.06.2009 р. N 1475-VI)

Стаття 24. Здійснення адміністративного судочинства колегією суддів

1. Адміністративні справи, предметом оскарження в яких є рішення, дії чи бездіяльність Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України, їхньої посадової чи службової особи, виборчої комісії (**комісії з референдуму**), члена цієї комісії розглядаються і вирішуються в окружному адміністративному суді колегією у складі трьох **суддів**.
2. Адміністративні справи розглядаються і вирішуються в окружному адміністративному суді та у місцевому загальному суді як адміністративному суді колегією у складі трьох суддів також з ініціативи судді в разі їх особливої складності.
3. Перегляд **судових рішень** в адміністративних справах в **апеляційному порядку** здійснюється колегією у складі трьох суддів.
4. Перегляд судових рішень в адміністративних справах у **касаційному порядку** здійснюється колегією у складі не менше трьох суддів.
5. Адміністративні справи, підсудні Київському апеляційному адміністративному суду як суду першої інстанції, розглядаються і вирішуються колегією у складі трьох суддів.
6. Адміністративні справи, підсудні Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції, розглядаються і вирішуються колегією у складі не менше п'яти суддів.
7. Питання про допуск адміністративної справи до провадження Верховного Суду України вирішується у Вищому адміністративному суді України колегією у складі п'яти суддів.
8. Перегляд судових рішень в адміністративних справах у Верховному Суді України здійснюється колегіально.
9. Частина дев'яту виключено.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 06.10.2005 р. N 2953-IV,
від 05.06.2009 р. N 1475-VI,
від 13.05.2010 р. N 2181-VI,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI,

від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частини другої статті 24, які регулюють строки подання відповідачем клопотання про передачу справи з одного адміністративного суду до іншого, встановлюють порядок подання клопотання про колегіальний розгляд справи, а також регламентують строки подання заяви про відвід (самовідвід) судді,

секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача, визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

Стаття 25. Порядок вирішення питань колегією суддів

1. Усі питання, що виникають при судовому розгляді адміністративної справи колегією суддів, вирішуються більшістю голосів суддів.
2. При прийнятті рішення з кожного питання жоден із суддів не має права утримуватися від голосування та підписання судового рішення. Головуючий у судовому засіданні голосує останнім.
3. Суддя, не згідний із судовим рішенням за наслідками розгляду адміністративної справи, може письмово викласти свою окрему думку. Цей документ не оголошується в судовому засіданні, приєднується до справи і є відкритим для ознайомлення.

Стаття 26. Незмінність складу суду

1. Склад суду під час розгляду і вирішення адміністративної справи в суді однієї інстанції незмінний, крім випадків, встановлених законом.
2. У разі неможливості продовження розгляду адміністративної справи одним із суддів до розгляду залучається інший суддя, який визначається в порядку, встановленому частиною третьою статті 15¹ цього Кодексу. Якщо нового суддю залучено під час судового розгляду, судовий розгляд адміністративної справи починається спочатку.

(Із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 05.06.2009 р. N 1475-VI)

Стаття 27. Підстави для відводу (самовідводу) судді

1. Суддя не може брати участі в розгляді адміністративної справи і відводиться:
  - 1) якщо він брав участь у розгляді цієї справи або пов'язаної з нею справи як представник, секретар судового засідання, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач;
  - 2) якщо він прямо чи опосередковано заінтересований в результаті розгляду справи;
  - 3) якщо він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших осіб, які беруть участь у справі;
  - 4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості судді;
  - 5) у разі порушення порядку визначення судді для розгляду справи, встановленого частиною третьою статті 15¹ цього Кодексу.
2. Суддя відводиться також за наявності обставин, встановлених статтею 28 цього Кодексу.

3. До складу суду не можуть входити особи, які є членами сім'ї, родичами між собою чи родичами подружжя.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 05.06.2009 р. N 1475-VI)

Стаття 28. Недопустимість повторної участі судді в розгляді адміністративної справи

1. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді першої інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах апеляційної і касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, а також у новому її розгляді у першій інстанції після скасування попередньої постанови або ухвали про закриття провадження в адміністративній справі.

2. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді апеляційної інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах першої і касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, а також у новому її розгляді після скасування постанови або ухвали суду апеляційної інстанції.

3. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді касаційної інстанції, не може брати участі у вирішенні цієї ж справи в судах першої і апеляційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, а також у новому її розгляді після скасування постанови або ухвали суду касаційної інстанції.

4. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи Верховним Судом України, не може брати участі у вирішенні цієї самої справи в судах першої, апеляційної і касаційної інстанцій.

5. Суддя, який брав участь у вирішенні адміністративної справи в суді першої, апеляційної, касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України, не може брати участі у розгляді заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у цій адміністративній справі.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 20.12.2011 р. N 4176-VI)

Стаття 29. Підстави для відводу (самовідводу) секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача

1. Секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач не можуть брати участі в адміністративному процесі та відводяться за підставами, встановленими у частині першій статті 27 цього Кодексу.

2. Експерт або спеціаліст, крім того, не може брати участі в адміністративному процесі, якщо:

1) він перебував або перебуває в службовій або в іншій залежності від осіб, які беруть участь у справі;

2) проводив ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовуються при розгляді даної справи;

3) з'ясування обставин, які мають значення для справи, виходить за межі сфери його спеціальних знань.

3. Участь **секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача** в судовому засіданні при попередньому розгляді даної справи відповідно як секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача не є підставою для їхнього відводу (самовідводу).

Стаття 30. Заява про відвід (самовідвід)

1. За наявності підстав, зазначених у **статтях 27 - 29 цього Кодексу, суддя, секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач** зобов'язані заявити самовідвід.

2. За цими ж підставами їм може бути заявлено відвід **особами, які беруть участь у справі**.

3. Відвід (самовідвід) повинен бути вмотивований і заявлений до початку судового розгляду адміністративної справи по суті у письмовій формі з обґрунтуванням підстав для відводу. Заявляти самовідвід після цього дозволяється лише у разі, якщо про підставу самовідводу стало відомо після початку судового розгляду.

Суд ухвалою, без виходу до нарадчої кімнати, залишає заяву про відвід, яка повторно подана з тих самих підстав, без розгляду.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,

від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частини третьої статті 30, які регулюють строки подання відповідачем клопотання про передачу справи з одного адміністративного суду до іншого, встановлюють порядок подання клопотання про колегіальний розгляд справи, а також регламентують строки подання заяви про відвід (самовідвід) судді, секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача, визнано такими, що відповідають **Конституції України** (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

Стаття 31. Порядок вирішення питання про відвід (самовідвід)

1. У разі заявлення відводу (самовідводу) суд повинен вислухати особу, якій заявлено відвід, якщо вона бажає дати пояснення, а також думку осіб, які беруть участь у справі.

2. Питання про відвід вирішується в нарадчій кімнаті ухвалою суду, що розглядає справу. Заява про **відвід** кільком **суддям** або всьому складу суду вирішується простою більшістю голосів.

3. Ухвала за наслідками розгляду питання про відвід (самовідвід) окремо не оскаржується. Заперечення проти неї може бути включене до апеляційної чи касаційної скарги на постанову чи ухвалу суду, прийняту за наслідками розгляду справи.

Стаття 32. Наслідки відводу (самовідводу) судді

1. У разі задоволення [відводу \(самовідводу\) судді](#), який розглядає справу одноособово, [адміністративна справа](#) розглядається в тому самому [адміністративному суді](#) іншим суддею, який визначається в порядку, встановленому [частиною третьою статті 15¹ цього Кодексу](#).
2. У разі задоволення відводу (самовідводу) комусь із суддів або всьому складу суду, якщо справа розглядається колегією суддів, адміністративна справа розглядається в тому самому адміністративному суді тим самим кількісним складом колегії суддів без участі відведеного судді або іншим складом суддів, який визначається в порядку, встановленому [частиною третьою статті 15¹ цього Кодексу](#).
3. Якщо після задоволення відводів (самовідводів) неможливо утворити новий склад суду, суд вирішує питання про передачу справи до іншого адміністративного суду в порядку, встановленому [статтею 22 цього Кодексу](#).

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 05.06.2009 р. N 1475-VI)

Глава 3 СУДОВІ ВИКЛИКИ І ПОВІДОМЛЕННЯ

Стаття 33. Повістки

1. Судові виклики і повідомлення здійснюються повістками про виклик і повістками-повідомленнями.
2. Повістки про виклик у суд надсилаються [особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам](#), а повістки-повідомлення - особам, які беруть участь у справі, з приводу вчинення процесуальних дій, у яких участь цих осіб не є обов'язковою.
3. Судовий виклик або судове повідомлення осіб, які беруть участь у справі, [свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів](#) здійснюється рекомендованою кореспонденцією (листом, телеграмою), кур'єром із зворотною розпискою за адресами, вказаними цими особами, або шляхом надсилання тексту повістки, складеного відповідно до [статті 34 цього Кодексу](#) факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), електронною поштою, телефонограмою, опублікування у [друкованому засобі масової інформації](#).

Повідомлення шляхом надсилання тексту повістки здійснюється за тими самими правилами, що і повідомлення шляхом надсилання повістки, крім випадків, установлених цим Кодексом.

4. У разі ненадання особами, які беруть участь у справі, інформації щодо їх поштової адреси судовий виклик або судове повідомлення надсилаються:

юридичним особам та фізичним особам - підприємцям - за адресою місцезнаходження ([місця проживання](#)), що зазначена в [Єдиному державному реєстрі](#) юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців;

фізичним особам, які не мають статусу підприємців, - за адресою їх місця проживання чи [місця перебування](#), зареєстрованою у встановленому законом порядку.

У разі відсутності осіб, які беруть участь у справі, за такою адресою вважається, що судовий виклик або судове повідомлення вручене їм належним чином.

5. Якщо **фізична особа**, яка бере участь у справі, діє через **представника** і суд не вважає її особисту участь обов'язковою, він може направити повістку лише представникові.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI, зміни, внесені Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI щодо направлення текстів повісток електронною поштою, факсом (телефаксом), вводяться в дію **з дня повідомлення** Державною судовою адміністрацією України в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" про початок функціонування Єдиної бази даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень) (положення частин третьої та четвертої статті 33 щодо зміни порядку виклику та повідомлення осіб, які беруть участь у справах, про судовий розгляд позовів і скарг без їх присутності у судових засіданнях, визнано такими, що відповідають **Конституції України** (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

Стаття 34. Зміст повістки

1. У повістці про виклик зазначаються:

- 1) найменування та адреса адміністративного суду;
- 2) ім'я **фізичної особи**, яку викликають до суду, або найменування органу, **підприємства, установи, організації, представник** яких викликається;
- 3) дата, час і місце судового засідання;
- 4) назва і номер адміністративної справи;
- 5) в якому процесуальному статусі викликається ця особа (як **позивач, відповідач, свідок** тощо);
- 6) у разі необхідності - пропозиція **особі, яка бере участь у справі**, подати всі раніше не подані **докази**;
- 7) обов'язок адресата повідомити про наявність поважних причин неможливості прибути до суду;
- 8) роз'яснення наслідків неприбуття до суду;
- 9) обов'язок особи, яка одержала повістку у зв'язку з відсутністю адресата, за першої можливості вручити її адресату.

2. У повістці-повідомленні зазначаються:

- 1) найменування та адреса адміністративного суду;
- 2) ім'я особи або найменування органу, підприємства, установи, організації, яким адресується повістка;

- 3) дата, час і місце судового засідання або проведення окремої процесуальної дії;
  - 4) назва і номер адміністративної справи;
  - 5) в якому процесуальному статусі має право взяти участь ця особа (як [позивач](#), [відповідач](#), [свідок](#) тощо) в адміністративному процесі;
  - 6) обов'язок особи, яка одержала повістку у зв'язку з відсутністю адресата, негайно повідомити про неї адресата.
3. Якщо разом з повісткою надсилаються копії документів, у повістці вказується їх перелік і роз'яснюється право подати заперечення та [докази](#) на їх підтвердження.

Стаття 35. Вручення повістки

1. Повістка вручається під розписку. Повістка може бути вручена безпосередньо в суді. Суд може за згодою [особи, яка бере участь у справі](#), видати їй повістку для вручення іншій особі, яка викликається до суду.
2. Особа, яка вручає повістку, зобов'язана повернути до [адміністративного суду](#) розписку адресата про одержання повістки, яка приєднується до справи.
3. Повістка повинна бути вручена не пізніше ніж за три дні до судового засідання, крім випадку, коли повістка вручається безпосередньо в суді. Повістка у справах, для яких встановлено скорочені строки розгляду, має бути вручена у строк, достатній для прибуття до суду.
4. Вважається, що повістку вручено також у разі одержання її під розписку будь-яким повнолітнім членом сім'ї адресата, який проживає разом з ним. Особа, яка одержала повістку, зобов'язана негайно повідомити про неї адресата.
5. У разі тимчасової відсутності адресата особа, яка повинна вручити повістку, відмічає у повістці відомості про те, куди вибув адресат та коли передбачається його повернення за наявності таких даних.
6. Якщо особа, яка бере участь у справі, перебуває [під вартою](#) або відбуває покарання у виді [довічного позбавлення волі](#), [позбавлення волі на певний строк](#), [тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців](#), [обмеження волі](#), [арешту](#), повістка та інші судові документи вручаються їй під розписку адміністрацією місця утримання особи, яка негайно надсилає розписку цієї особи до суду.
7. Особам, які проживають за межами України, повістки вручаються в порядку, встановленому [міжнародними договорами](#) України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у разі відсутності таких - у порядку, встановленому [статтею 115⁵ цього Кодексу](#).
8. Вважається, що повістку вручено [юридичній особі](#), якщо вона доставлена за адресою, внесеною до відповідного державного реєстру, або за адресою, яка зазначена її [представником](#), і це підтверджується підписом відповідної службової особи.
9. Вважається, що повістку вручено посадовій чи службовій особі, яка є учасником адміністративного процесу, якщо її доставлено за адресою місця служби цієї особи в порядку, встановленому частиною восьмою цієї статті.

10. Вручення повістки представникові [особи, яка бере участь у справі](#), вважається також врученням повістки і цій особі.

11. Розписку про одержання повістки (повістку у разі неможливості вручити її адресату чи відмови адресата її одержати) належить негайно повернути до адміністративного суду. У разі повернення поштового відправлення із повісткою, яка не вручена адресату з незалежних від суду причин, вважається, що така повістка вручена належним чином.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 21.01.2010 р. N 1837-VI,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI,

від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частини одинадцятої статті 35 щодо зміни порядку виклику та повідомлення осіб, які беруть участь у справах, про судовий розгляд позовів і скарг без їх присутності у судових засіданнях, визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

Стаття 36. Час вручення повістки

1. Часом вручення повістки вважається день заповнення розписки адресатом, його [представником](#), повнолітнім членом сім'ї адресата, який проживає разом з ним, службовою особою органу, [підприємства](#), [установи](#), [організації](#).

Стаття 37. Наслідки відмови від одержання повістки

1. У разі відмови адресата від одержання повістки особа, яка її доставляє, робить відповідну відмітку на повістці, засвідчує її власним підписом і негайно повертає до [адміністративного суду](#). Особа, яка відмовилася одержати повістку, вважається такою, що її повідомлено про дату, час і місце судового засідання.

Стаття 38. Виклик шляхом надсилання тексту повістки електронною поштою, факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), телефонограмою

1. [Суб'єкту владних повноважень](#) текст повістки надсилається електронною поштою (факсимільним повідомленням) на [адресу електронної пошти](#) або на номер факсу (телефаксу), які містяться у [Єдиній базі даних електронних адрес, номерів факсів \(телефаксів\) суб'єктів владних повноважень](#). Суб'єкт владних повноважень повинен за допомогою електронної пошти (факсу, телефону) негайно підтвердити суду про отримання тексту повістки. Текст такого підтвердження роздруковується, а телефонне підтвердження записується відповідним працівником апарату суду і приєднується секретарем судового засідання до справи. Таке підтвердження є достатнім доказом належності повідомлення суб'єкта владних повноважень про дату, час і місце судового розгляду. Якщо протягом двох робочих днів з дня направлення тексту повістки підтвердження від суб'єкта владних повноважень не надійшло, секретар судового засідання складає про це довідку, що приєднується до справи і є достатнім доказом належності повідомлення суб'єкта владних повноважень про дату, час і місце судового розгляду.

Одночасно з надсиланням тексту повістки суд, у разі якщо справа розглядається за місцезнаходженням суб'єкта владних повноважень, повідомляє суб'єкта владних повноважень про наявні у нього матеріали, які підлягають врученню йому як стороні, та про можливість їх отримання лише безпосередньо у суді.

2. Порядок частини першої цієї статті може бути застосовано також щодо особи, яка бере участь у справі, незалежно від того, чи є вона [суб'єктом владних повноважень](#), у разі, якщо вона зазначила адресу своєї електронної пошти (номер факсу, телефаксу) і не висловила заперечень проти її використання для одержання текстів судових рішень та інших документів.

(У редакції Закону України від 07.07.2010 р. N 2453-VI, зміни, внесені Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI щодо направлення текстів повісток електронною поштою, факсом (телефаксом), вводяться в дію **з дня повідомлення** Державною судовою адміністрацією України в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" про початок функціонування Єдиної бази даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень) (положення статті 38 щодо зміни порядку виклику та повідомлення осіб, які беруть участь у справах, про судовий розгляд позовів і скарг без їх присутності у судових засіданнях, визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

Стаття 39. Виклик відповідача, третіх осіб, свідків, місце проживання (перебування) яких невідоме

1. Якщо зареєстроване у встановленому законом порядку [місце проживання \(перебування\)](#) відповідача, третіх осіб, свідків невідоме, суд може здійснити їх виклик через [засоби масової інформації](#) за останнім відомим місцем їхнього проживання (перебування) на території України.

2. Виклик публікується в [друкованому засобі масової інформації](#) не пізніше ніж за сім днів до дати призначеного судового розгляду справи.

3. Друкований засіб масової інформації, у якому розміщуються оголошення про виклик протягом наступного року, визначається не пізніше 1 грудня поточного року в [порядку](#), встановленому Кабінетом Міністрів України.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 40. Обов'язок повідомити про зміну адреси та причини неприбуття в судові засідання

1. [Особи, які беруть участь у справі](#), зобов'язані під час провадження у справі повідомляти суд про зміну [місця проживання \(перебування, знаходження\)](#), роботи, служби. У разі

неповідомлення про зміну адреси повістка надсилається їм за останньою адресою і вважається врученою.

2. Особи, які беруть участь у справі, [свідки](#), [експерти](#), [спеціалісти](#), [перекладачі](#), які не можуть з поважних причин прибути до суду, зобов'язані завчасно повідомити про це суд.

Глава 4

ФІКСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття 41. Фіксування судового засідання технічними засобами

1. Суд під час судового розгляду [адміністративної справи](#) здійснює повне [фіксування судового засідання](#) за допомогою звукозаписувального технічного засобу. У разі неявки у судове засідання всіх осіб, які беруть участь у справі, чи якщо відповідно до положень цього Кодексу розгляд справи здійснюється за відсутності осіб, які беруть участь у справі (у тому числі при розгляді справи в порядку [письмового провадження](#)), фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснюється.

2. Фіксування судового засідання технічним засобом здійснює [секретар судового засідання](#) або за розпорядженням головуючого інший працівник апарату суду.

3. Носій інформації, на який здійснювався технічний запис судового засідання (касета, дискета, компакт-диск тощо), є додатком до журналу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи.

(Із доповненнями, внесеними згідно із

Законом України від 07.07.2010 р.
N 2453-VI)

(положення частини першої статті 41, яким передбачено випадки, коли повне фіксування судового процесу технічними засобами не здійснюється, визнано таким, що відповідає [Конституції України](#) (є конституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 08.12.2011 р. N 16-рп/2011)

Стаття 42. Ведення журналу судового засідання

1. Одночасно із технічним записом судового засідання [секретарем судового засідання](#) ведеться журнал судового засідання.

2. У журналі судового засідання зазначаються такі відомості:

1) рік, місяць, число і місце судового засідання;

2) найменування адміністративного суду, який розглядає справу, прізвище та ініціали [судді](#) (суддів), секретаря судового засідання;

3) справа, що розглядається, ім'я (найменування) [сторін](#) та інших [осіб](#), які беруть участь у [справі](#);

4) номер носія інформації;

- 5) порядковий номер вчинення процесуальної дії;
- 6) назва процесуальної дії;
- 7) час вчинення процесуальної дії;
- 8) інші відомості, встановлені цим Кодексом.

3. Журнал судового засідання ведеться **секретарем судового засідання** та підписується ним невідкладно після судового засідання і приєднується до справи.

Стаття 43. Зауваження щодо технічного запису і журналу судового засідання

1. **Особи, які беруть участь у справі**, мають право ознайомитися із технічним записом і журналом судового засідання та протягом семи днів з дня проголошення **рішення** у справі подати до суду письмові зауваження щодо їхньої неповноти або неправильності.
2. Головуючий розглядає зауваження щодо технічного запису і журналу судового засідання, про що постановляє відповідну ухвалу.
3. У разі пропущення строку подання зауважень і відсутності підстав для його поновлення головуєчий залишає їх без розгляду.
4. Зауваження щодо технічного запису і журналу судового засідання повинні бути розглянуті не пізніше п'яти днів з дня їх подання.

Стаття 44. Відтворення та роздрукування технічного запису судового засідання

1. Повне чи часткове відтворення технічного запису судового засідання здійснюється на вимогу **особи, яка бере участь у справі**, або за ініціативою суду.
2. На клопотання особи, яка бере участь у справі, за розпорядженням головуєчого може бути здійснено повне або часткове роздрукування технічного запису судового засідання. Особа, яка бере участь у справі, має право отримати копію інформації з носія, на який здійснювався технічний запис судового засідання.
3. **Розмір судового збору** за роздрукування та видачу в електронному вигляді копії технічного запису судового засідання встановлюється законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 08.07.2011 р. N 3674-VI)

Стаття 45. Складення протоколу

1. Про вчинення окремої процесуальної дії поза залом судового засідання або під час виконання судового доручення **секретарем судового засідання** складається протокол.
2. Під час вчинення окремої процесуальної дії поза залом судового засідання або під час виконання судового доручення та при складенні протоколу можуть застосовуватися технічні засоби.
3. Протокол після його складення та ознайомлення з ним усіх присутніх **осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів** підписується секретарем

судового засідання і [суддею](#). Присутні особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі можуть подати свої зауваження, які додаються до протоколу.

4. Протокол, складений при виконанні судового доручення, разом із необхідними додатками невідкладно надсилається до суду, який розглядає справу.

5. Протокол приєднується до адміністративної справи.

Стаття 46. Зміст протоколу

1. Протокол про вчинення окремої процесуальної дії поза залом судових засідань або під час виконання судового доручення повинен містити:

1) найменування адміністративного суду, який вчиняє окрему процесуальну дію, прізвище та ініціали [судді](#), [секретаря судового засідання](#);

2) номер адміністративної справи;

3) рік, місяць, число і місце вчинення процесуальної дії;

4) час початку процесуальної дії;

5) відомості про прибуття [осіб, які беруть участь у справі](#), [експертів](#), [спеціалістів](#), [перекладачів](#), [свідків](#);

6) відомості про роз'яснення особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам їхніх процесуальних прав та обов'язків;

7) опис ходу проведення окремої процесуальної дії, у тому числі відомості про заявлені клопотання та ухвали суду; основний зміст пояснень [сторін](#), [третіх осіб](#), їхніх [представників](#), [показань свідків](#), усні роз'яснення [експертами](#) своїх [висновків](#) і відповідей на поставлені їм додаткові питання; консультації спеціалістів;

8) відомості про [докази](#), які додаються до справи, а якщо докази не додаються до справи - номер, дату та зміст [письмових доказів](#), опис інших доказів;

9) час закінчення процесуальної дії;

10) інші відомості, встановлені цим Кодексом.

Стаття 46¹. Зауваження до протоколу

1. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають право знайомитися з протоколом окремої процесуальної дії і протягом трьох днів після підписання протоколу подавати свої письмові зауваження з приводу допущених у протоколі неточностей або неповноти змісту.

2. Суд розглядає зауваження щодо протоколу і в разі згоди із зауваженнями посвідчує їх правильність.

3. У разі незгоди суду з поданими зауваженнями вони розглядаються в судовому засіданні судом, який ухвалив рішення, з повідомленням осіб, які брали участь у справі, про час і місце проведення судового засідання. Розглянувши зауваження, суд постановляє ухвалу, якою посвідчує правильність зауважень або відхиляє їх.

4. Зауваження до протоколу приєднуються до справи.

(Доповнено статтею 46¹ згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Глава 5

УЧАСНИКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

§ 1. Особи, які беруть участь у справі

Стаття 47. Склад осіб, які беруть участь у справі

1. Особами, які беруть участь у справі, є **сторони, треті особи, представники** сторін та третіх осіб.

Стаття 48. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність

1. Здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві (адміністративна процесуальна правоздатність) визнається за **громадянами України, іноземцями, особами без громадянства**, органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, **органами місцевого самоврядування**, їхніми посадовими і службовими особами, **підприємствами, установами, організаціями (юридичними особами)**.

2. Здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи **представникові** (адміністративна процесуальна дієздатність), належить **фізичним особам**, які досягли повноліття і не визнані судом **недієздатними**, а також фізичним особам до досягнення цього віку у спорах з приводу публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь.

3. Здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить органам державної влади, іншим державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, **органам місцевого самоврядування**, їхнім посадовим і службовим особам, **підприємствам, установам, організаціям (юридичним особам)**.

Стаття 49. Права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі

1. Особи, які беруть участь у справі, мають рівні процесуальні права і обов'язки.

2. Особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки.

3. Особи, які беруть участь у справі, мають право:

1) знати про дату, час і місце судового розгляду справи, про всі **судові рішення**, які ухвалюються у справі та стосуються їхніх інтересів;

2) знайомитися з матеріалами справи;

3) заявляти клопотання і відводи;

- 4) давати усні та письмові пояснення, доводи та заперечення;
  - 5) подавати **докази**, брати участь у дослідженні доказів;
  - 6) висловлювати свою думку з питань, які виникають під час розгляду справи, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, **свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам**;
  - 7) подавати заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб;
  - 8) знайомитися з технічним записом, журналом судового засідання, протоколом про вчинення окремої процесуальної дії і подавати письмові зауваження до них;
  - 9) робити із матеріалів справи виписки, знімати копії з матеріалів справи, одержувати копії судових рішень;
  - 10) оскаржувати судові рішення у частині, що стосується їхніх інтересів;
  - 11) користуватися іншими процесуальними правами, наданими їм цим Кодексом.
4. Особи, які беруть участь у справі, можуть за власний рахунок додатково замовити та отримати в суді засвідчені копії документів і витяги з них.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 50. Сторони

1. Сторонами в адміністративному процесі є **позивач** та **відповідач**.
2. Позивачем в **адміністративній справі** можуть бути **громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень**.
3. Відповідачем в адміністративній справі є суб'єкт владних повноважень, якщо інше не встановлено цим Кодексом.
4. Громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень, можуть бути відповідачами лише за **адміністративним позовом** суб'єкта владних повноважень:
  - 1) про **тимчасову заборону (зупинення)** окремих видів або всієї діяльності **об'єднання громадян**;
  - 2) про **примусовий розпуск (ліквідацію)** об'єднання громадян;
  - 3) про **примусове видворення** іноземця чи особи без громадянства з України;
  - 4) про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання (**збори, мітинги, походи, демонстрації** тощо);
  - 5) в інших випадках, встановлених законом.

Стаття 51. Права та обов'язки сторін

1. Крім прав та обов'язків, визначених у [статті 49 цього Кодексу](#), позивач має право в будь-який час до закінчення судового розгляду збільшити або зменшити розмір позовних вимог або відмовитися від адміністративного позову. Позивач має право відмовитися від адміністративного позову у суді апеляційної чи касаційної інстанції до закінчення відповідно [апеляційного](#) чи [касаційного розгляду](#). Позивач має право до початку судового розгляду справи по суті змінити предмет або підставу позову шляхом подання письмової заяви.

2. Крім прав та обов'язків, визначених у [статті 49 цього Кодексу](#), відповідач має право визнати [адміністративний позов](#) повністю або частково, подати заперечення проти адміністративного позову.

3. [Сторони](#) можуть досягнути примирення на будь-якій стадії адміністративного процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі.

4. Суд не приймає відмови позивача від [адміністративного позову](#), визнання адміністративного позову відповідачем і не визнає умов примирення сторін, якщо ці дії суперечать закону або порушують чий-небудь права, свободи чи інтереси.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 52. Заміна неналежної сторони

1. Суд першої інстанції, встановивши, що з [адміністративним позовом](#) звернулася не та особа, якій належить право вимоги, або не до тієї особи, яка повинна відповідати за адміністративним позовом, може за згодою [позивача](#) допустити заміну первинного позивача або [відповідача](#) належним позивачем або відповідачем, якщо це не потягне за собою зміни [підсудності адміністративної справи](#).

2. Якщо позивач не згоден на його заміну іншою особою, то ця особа може вступити у справу як [третя особа](#), яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, про що суд повідомляє третю особу.

3. Якщо позивач не згоден на заміну відповідача іншою особою, суд може залучити цю особу як другого відповідача. У разі відмови у задоволенні [адміністративного позову](#) до такого відповідача понесені позивачем витрати відносяться на рахунок держави.

4. Після заміни [сторони](#), вступу третьої особи, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору, залучення другого відповідача розгляд адміністративної справи починається спочатку.

Стаття 53. Треті особи

1. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, можуть вступити у справу у будь-який час до закінчення судового розгляду, пред'явивши [адміністративний позов](#) до [сторін](#). Задоволення адміністративного позову таких осіб має повністю або частково виключати задоволення вимог [позивача](#) до [відповідача](#). У разі вступу третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, розгляд адміністративної справи починається спочатку.

2. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача у будь-який час до закінчення судового розгляду, якщо рішення у справі може вплинути на їхні права, свободи, інтереси або обов'язки. Вони можуть бути залучені до участі у справі також за клопотанням [осіб, які беруть участь у справі](#). Якщо адміністративний суд при прийнятті позовної заяви, підготовці справи до

судового розгляду або під час судового розгляду справи встановить, що судові рішення може вплинути на права і обов'язки осіб, які не є стороною у справі, суд залучає таких осіб до участі в справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Вступ третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, не має наслідком розгляд адміністративної справи спочатку.

3. Питання про вступ до участі у справі третіх осіб вирішується ухвалою. Ухвала за наслідками розгляду питання про вступ у справу третіх осіб окремо не оскаржується. Заперечення проти такої ухвали може бути включено до апеляційної чи касаційної скарги на рішення суду, прийняте за результатами розгляду справи.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI, від 20.12.2011 р. N 4176-VI)

Стаття 54. Права та обов'язки третіх осіб

1. Крім прав та обов'язків, визначених у [статті 49 цього Кодексу](#), [треті особи](#), які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, мають права [позивача](#).

2. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, мають права та обов'язки, визначені у [статті 49 цього Кодексу](#).

Стаття 55. Процесуальне правонаступництво

1. У разі вибуття або заміни [сторони](#) чи [третьої особи](#) у відносинах, щодо яких виник спір, суд допускає на будь-якій стадії адміністративного процесу заміну відповідної сторони чи третьої особи її правонаступником. Усі дії, вчинені в адміністративному процесі до вступу правонаступника, обов'язкові для нього в такій самій мірі, у якій вони були б обов'язкові для особи, яку він замінив.

Стаття 56. Представники

1. [Сторона](#), а також [третя особа](#) в [адміністративній справі](#) можуть брати участь в адміністративному процесі особисто і (або) через представника.

2. Представником може бути [фізична особа](#), яка відповідно до частини другої [статті 48 цього Кодексу](#) має адміністративну процесуальну дієздатність.

3. Представники беруть участь в адміністративному процесі на основі договору або закону.

4. Права, свободи та інтереси [малолітніх](#) та [неповнолітніх осіб](#), які не досягли віку, з якого настає [адміністративна процесуальна дієздатність](#), а також [недієздатних](#) фізичних осіб захищають у суді їхні законні представники - батьки, [усиновлювачі](#), [опікуни](#), [піклувальники](#) чи інші особи, визначені законом.

5. Права, свободи та інтереси неповнолітніх осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, [цивільна дієздатність яких обмежена](#), можуть захищати в суді їхні законні представники - батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники чи інші особи, визначені законом. Суд може залучити до участі у таких справах відповідно неповнолітніх осіб, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена.

6. Суд з метою захисту прав, свобод та інтересів **неповнолітніх осіб**, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, **цивільна дієздатність яких обмежена**, та **які беруть участь у справі**, може залучити до участі у справі їхніх законних представників.

7. Законним представником органу, **підприємства, установи, організації** в суді є його керівник чи інша особа, уповноважена законом, положенням, статутом.

8. Як законні представники діють також органи та інші особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

9. У разі відсутності представника у **сторони** чи **третьої особи**, яка не має **адміністративної процесуальної дієздатності**, а також у разі, якщо законний представник цих осіб не має права вести справу в суді з підстав, встановлених законом, суд зупиняє провадження в справі та ініціює перед **органами опіки і піклування** чи іншими органами, визначеними законом, питання про призначення чи заміну законного представника.

Стаття 57. Особи, які не можуть бути представниками

1. Не можуть бути **представниками** в суді особи, які беруть участь у справі як **секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач та свідок**.

2. **Судді, прокурори, слідчі**, працівники підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють як представники відповідних органів, що є **стороною** або **третьою особою** у справі, чи як законні представники сторони чи третьої особи.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 16.05.2013 р. N 245-VII)

Стаття 58. Документи, що підтверджують повноваження представників

1. Повноваження **представників**, які беруть участь в адміністративному процесі на основі договору, на здійснення представництва в суді повинні бути підтверджені **довіреністю**. Оригінали довіреностей або засвідчені підписом **судді** копії з них приєднуються судом до справи.

2. Повноваження законних представників підтверджуються документами, які стверджують займану ними посаду чи факт родинних, опікунських тощо відносин з особою, інтереси якої вони представляють. Засвідчені підписом судді копії цих документів приєднуються до справи.

3. Довіреності від імені органу, **підприємства, установи, організації** видаються за підписом керівника або іншої уповноваженої на те законом, положенням, статутом особи і засвідчуються печаткою цього органу, підприємства, установи, організації.

4. Довіреність фізичної особи на ведення справи в адміністративному суді посвідчується **нотаріусом** або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності.

5. Повноваження **адвоката** як представника можуть також посвідчуватися **ордером**, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг із договору, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або

обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін.

6. **Довіреності** або інші документи, які підтверджують повноваження **представника** і були посвідчені в інших державах, повинні бути легалізовані в установленому законодавством порядку, якщо інше не встановлено **міжнародними договорами**, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI,
від 05.07.2012 р. N 5076-VI)

Стаття 59. Повноваження представника в суді

1. Повноваження на ведення справи в суді дає **представникові** право на вчинення від імені особи, яку він представляє, усіх процесуальних дій, які може вчинити ця особа. Розпорядження довірителя представникові, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, щодо ведення справи є обов'язковими для нього.

2. Представник, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, має право повністю або частково **відмовитися від адміністративного позову**, визнати адміністративний позов, змінити адміністративний позов, досягнути примирення, передати повноваження представника іншій особі (передоручення), оскаржити **судове рішення**, якщо право на вчинення кожної із цих дій спеціально обумовлене у виданій йому **довіреності**.

3. Повноваження представника чинні протягом часу провадження у справі, якщо інший строк не зазначено у довіреності.

4. Представник може відмовитися від наданих йому повноважень, про що повідомляє особу, яка його ними наділила, та суд. При цьому він не може брати участь у цій справі як представник іншої **сторони**.

5. Підстави і порядок припинення **представництва за довіреністю**, скасування довіреності та відмови представника від наданих йому повноважень визначаються **статтями 248 - 250 Цивільного кодексу України**.

6. **Законний представник** самостійно здійснює процесуальні права та обов'язки сторони чи **третьої особи**, яку він представляє, діючи в її інтересах.

7. Якщо дії законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, суд може залучити до участі у справі відповідний орган чи особу, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Стаття 60. Участь у справі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб

1. У випадках, встановлених законом, **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини**, органи державної влади, **органи місцевого самоврядування**, фізичні та юридичні **особи** можуть звертатися до **адміністративного суду** із **адміністративними позовами** про захист прав, свобод та інтересів інших осіб і брати участь у цих справах. При цьому Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні надати адміністративному суду **докази**, які

підтверджують наявність поважних причин, що унеможливають самостійне звернення цих осіб до адміністративного суду для захисту своїх прав, свобод та інтересів.

2. З метою **представництва інтересів громадянина або держави** в адміністративному суді прокурор в межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з адміністративним позовом (поданням), бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за адміністративним позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами для представництва інтересів громадянина або держави. При цьому прокурор повинен надати адміністративному суду **докази**, які підтверджують неможливість громадянина самостійно здійснювати представництво своїх інтересів.

Прокурор, який звертається до адміністративного суду в інтересах держави, в позовній заяві (поданні) самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до адміністративного суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі прокурор набуває статусу позивача.

3. Органи державної влади та **органи місцевого самоврядування** можуть бути залучені судом до участі у справі як **законні представники** або вступити у справу за своєю ініціативою з метою виконання покладених на них повноважень.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 20.12.2011 р. N 4176-VI, від 18.09.2012 р. N 5288-VI)

Стаття 61. Особливості повноважень органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб у суді

1. Органи та особи, які визначені у **статті 60 цього Кодексу** і звертаються до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів інших осіб, не можуть закінчувати справу примиренням.

2. Відмова органів та осіб, визначених у **статті 60 цього Кодексу**, від **адміністративного позову** або зміна позовних вимог не позбавляє особу, на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов, права вимагати від суду розгляду справи, вирішення адміністративного позову в попередньому обсязі.

3. Якщо **фізична особа**, яка має **адміністративну процесуальну дієздатність** і на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов, не підтримує позовні вимоги, суд залишає позовну заяву без розгляду.

4. Відмова органу, уповноваженого здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, від адміністративного позову, поданого прокурором в інтересах держави, не позбавляє прокурора права підтримувати позов і вимагати вирішення спору по суті.

5. Органи та особи, визначені у статті 60 цього Кодексу, які не брали участі у справі, з метою вирішення питання про наявність підстав для подання апеляційної чи касаційної скарги, заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України, заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, вступу в розгляд справи за позовом (поданням) іншої особи мають право знайомитися з матеріалами справи в адміністративному суді, робити виписки з неї, отримувати копії документів, що знаходяться у справі.

§ 2. Інші учасники адміністративного процесу

Стаття 62. Особи, які є іншими учасниками адміністративного процесу

1. Учасниками адміністративного процесу, крім осіб, які беруть участь у справі, є [секретар судового засідання](#), [судовий розпорядник](#), [свідок](#), [експерт](#), [спеціаліст](#), [перекладач](#).

Стаття 63. Секретар судового засідання

1. Секретар судового засідання:

- 1) здійснює [судові виклики і повідомлення](#);
- 2) перевіряє наявність та з'ясовує причини відсутності осіб, яких було викликано до суду, і доповідає про це головуючому;
- 3) забезпечує контроль за повним [фіксуванням судового засідання технічними засобами](#);
- 4) веде журнал судового засідання;
- 5) оформляє матеріали адміністративної справи;
- 6) виконує інші доручення головуючого у справі.

Стаття 64. Судовий розпорядник

1. До участі в адміністративному процесі головуючим у судовому засіданні може залучатися судовий розпорядник.

2. Судовий розпорядник:

- 1) забезпечує належний стан зали судового засідання і запрошує до неї учасників адміністративного процесу;
- 2) оголошує про вхід суду до зали судового засідання і вихід суду із неї;
- 3) слідкує за дотриманням порядку особами, присутніми у залі судового засідання;
- 4) приймає від учасників адміністративного процесу та передає документи і матеріали суду під час судового засідання;
- 5) виконує розпорядження головуючого про приведення до присяги [перекладача](#), [експерта](#);
- 6) запрошує до зали судового засідання [свідків](#) та виконує розпорядження головуючого про приведення їх до присяги;
- 7) виконує інші розпорядження головуючого, пов'язані із забезпеченням умов, необхідних для розгляду адміністративної справи.

3. Вимоги судового розпорядника, пов'язані із виконанням обов'язків, встановлених цією статтею, є обов'язковими для осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів та інших осіб, присутніх у залі судового засідання.
4. У разі відсутності в судовому засіданні розпорядника його функції виконує секретар судового засідання.

Стаття 65. Свідок

1. Як свідок в адміністративній справі може бути викликана судом кожна особа, якій можуть бути відомі обставини, що належить з'ясувати у справі.
2. Не можуть бути допитані як свідки:
  - 1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі та не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати з цього приводу показання;
  - 2) представники в судовому процесі, захисники у кримінальному провадженні - про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника;
  - 3) священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;
  - 4) професійні судді, народні засідателі та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення;
  - 5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.
3. Фізична особа має право відмовитися від давання показань щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб).
4. Свідок викликається в судове засідання з ініціативи суду або осіб, які беруть участь у справі. Особа, яка бере участь у справі, заявляючи клопотання про виклик свідка, повинна зазначити його ім'я, місце проживання (перебування), роботи чи служби та обставини, щодо яких він може дати показання.
5. Свідок зобов'язаний прибути до суду у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини.
6. У разі неможливості прибуття за викликом суду свідок зобов'язаний завчасно повідомити про це суд.
7. Свідок має право давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє, користуватися письмовими записами, відмовитися від давання показань у випадках, встановлених законом, а також на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.
8. За завідомо неправдиві показання або за відмову від давання показань з непередбачених законом підстав свідок несе кримінальну відповідальність.

Стаття 66. Експерт

1. Експертом є особа, яка має необхідні знання та якій в порядку, встановленому цим Кодексом, доручається дати **висновок** з питань, що виникають під час розгляду справи і стосуються спеціальних знань цієї особи, шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини у справі.
2. Як експерт може залучатися особа, яка відповідає вимогам, встановленим **Законом України "Про судову експертизу"**.
3. Експерт зобов'язаний провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий **висновок** щодо поставлених йому питань, у разі необхідності - прибути за викликом суду, дати висновок або роз'яснити його в судовому засіданні.
4. Під час проведення дослідження експерт повинен забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт має одержати на це відповідний дозвіл суду, який оформлюється ухвалою.
5. Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення **експертизи**; спілкуватися з **особами, які беруть участь у справі**, а також з **іншими учасниками адміністративного процесу**, за винятком дій, пов'язаних з проведенням експертизи; розголошувати відомості, що стали йому відомі у зв'язку з проведенням експертизи, або повідомляти будь-кому, крім суду, про результати експертизи.
6. Експерт невідкладно повинен повідомити суд про неможливість проведення ним експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів.
7. У разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє суду клопотання щодо його уточнення або повідомляє суд про неможливість проведення ним **експертизи** за заданими питаннями.
8. Експерт не має права передоручати проведення експертизи іншій особі.
9. У разі постановлення ухвали суду про припинення проведення експертизи експерт зобов'язаний негайно подати матеріали справи та інші документи, що використовувалися для проведення експертизи.
10. Експерт має право:
  - 1) знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета дослідження;
  - 2) заявляти клопотання про подання йому додаткових матеріалів і зразків;
  - 3) викладати у **висновку** судової експертизи виявлені в ході її проведення факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були задані питання;
  - 4) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предмета і об'єктів дослідження;
  - 5) задавати питання **особам, які беруть участь у справі**, та **свідкам**;

б) користуватися іншими правами, встановленими [Законом України "Про судову експертизу"](#).

11. Експерт має право на оплату виконаної роботи та на [компенсацію витрат](#), пов'язаних з проведенням [експертизи](#) і викликом до суду.

12. Експерт може відмовитися від давання висновку, якщо поданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків або якщо він не володіє необхідними знаннями для виконання покладених на нього обов'язків.

13. За завідомо неправдивий [висновок](#), відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків у суді експерт несе [кримінальну відповідальність](#).

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 67. Спеціаліст

1. Спеціалістом є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

2. Спеціаліст може бути залучений до участі в адміністративному процесі за ухвалою суду для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення [експертизи](#) тощо) під час вчинення процесуальних дій. Допомога спеціаліста технічного характеру під час вчинення процесуальних дій не замінює [висновку експерта](#).

3. Спеціаліст зобов'язаний прибути за викликом суду, відповідати на задані судом питання, давати усні консультації та письмові роз'яснення, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості [доказів](#), у разі потреби - надавати суду технічну допомогу.

4. Допомога спеціаліста не може стосуватися правових питань.

5. Спеціаліст має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі в адміністративному процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями та навичками, з дозволу суду задавати питання [особам, які беруть участь у справі](#), та [свідкам](#), звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості [доказів](#), на оплату виконаної роботи та на [компенсацію витрат](#), пов'язаних з викликом до суду.

Стаття 68. Перекладач

1. Перекладачем є особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється адміністративне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми.

2. Перекладач допускається ухвалою суду за клопотанням [особи, яка бере участь у справі](#), або призначається з ініціативи суду. Суд забезпечує особі перекладача, якщо дійде висновку, що особа внаслідок неспроможності оплатити послуги перекладача буде позбавлена судового захисту.

3. Перекладач має право відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу, право задавати питання з метою

уточнення перекладу, а також право на оплату виконаної роботи та на [компенсацію витрат](#), пов'язаних з викликом до суду.

4. Перекладач зобов'язаний з'являтися за викликом до суду, здійснювати повний і правильний переклад, своїм підписом посвідчувати правильність перекладу в процесуальних документах, що вручаються особам, які беруть участь у справі, в перекладі мовою, якою вони володіють.

5. За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе [кримінальну відповідальність](#).

Глава 6 ДОКАЗИ

Стаття 69. Поняття доказів

1. Доказами в адміністративному судочинстві є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення [осіб, які беруть участь у справі](#), та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються судом на підставі [пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників, показань свідків, письмових і речових доказів, висновків експертів](#).

2. Докази суду надають особи, які беруть участь у справі. Суд може запропонувати надати додаткові докази або витребувати додаткові докази за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або з власної ініціативи.

Стаття 70. Належність та допустимість доказів

1. Належними є [докази](#), які містять інформацію щодо предмету доказування. Суд не бере до розгляду докази, які не стосуються предмету доказування.

2. [Сторони](#) мають право обґрунтовувати належність конкретного доказу для підтвердження їхніх вимог або заперечень.

3. Докази, одержані з порушенням закону, судом при вирішенні справи не беруться до уваги.

4. Обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими іншими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору.

Стаття 71. Обов'язок доказування

1. Кожна [сторона](#) повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, встановлених [статтею 72 цього Кодексу](#).

2. В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності [суб'єкта владних повноважень](#) обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на [відповідача](#), якщо він заперечує проти [адміністративного позову](#).

3. Якщо [особа, яка бере участь у справі](#), не може самостійно надати [докази](#), то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд

постановляє ухвалу. Ухвала суду про відмову у витребуванні доказів окремо не оскаржується. Заперечення проти неї може бути включене до апеляційної чи касаційної скарги на рішення суду, прийняте за наслідками розгляду справи.

4. **Суб'єкт владних повноважень** повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

5. Суд може збирати докази з власної ініціативи.

6. Якщо особа, яка бере участь у справі, без поважних причин не надасть **докази** на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які вона посилається, суд вирішує справу на основі наявних доказів.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 72. Підстави для звільнення від доказування

1. Обставини, встановлені **судовим рішенням** в адміністративній, цивільній або господарській справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

2. Обставини, визнані судом загальновідомими, не потрібно доказувати.

3. Обставини, які визнаються **сторонами**, можуть не доказуватися перед судом, якщо проти цього не заперечують сторони і в суду не виникає сумніву щодо достовірності цих обставин та добровільності їх визнання.

4. **Вирок суду** у кримінальному провадженні або **постанова суду у справі про адміністративний проступок**, які набрали законної сили, є обов'язковими для адміністративного суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, щодо якої ухвалений вирок або постанова суду, лише в питаннях, чи мало місце діяння та чи вчинене воно цією особою.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.05.2013 р. N 245-VII)

Стаття 73. Забезпечення доказів

1. **Особа, які беруть участь у справі** та обґрунтовано вважають, що надання потрібних **доказів** стане згодом неможливим або ускладненим, мають право просити суд забезпечити ці докази.

2. Забезпечення доказів може здійснюватися також за заявою заінтересованої особи до відкриття провадження у справі.

Стаття 74. Способи забезпечення доказів

1. Суд забезпечує докази **допитом свідків**, **призначенням експертизи**, витребуванням та оглядом **письмових** або **речових доказів**, у тому числі за місцем їх знаходження.

Стаття 75. Заява про забезпечення доказів та порядок її розгляду

1. У заяві про забезпечення доказів повинні бути зазначені докази, які необхідно забезпечити; обставини, що можуть бути підтверджені цими доказами; обставини, які свідчать про те, що надання потрібних доказів може стати неможливим або ускладненим, а також справа, для якої потрібні ці докази, або з якою метою потрібно їх забезпечити. До заяви про забезпечення доказів додається документ про сплату судового збору.
2. Заява про забезпечення доказів подається до суду, який розглядає справу, а якщо провадження у справі ще не відкрито - до місцевого адміністративного суду, на території якого можуть бути вчинені процесуальні дії щодо забезпечення доказів.
3. Заява про забезпечення доказів розглядається протягом п'яти днів після її надходження з повідомленням сторін та інших осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви.
4. У разі обгрунтованої вимоги особи, яка подала заяву про забезпечення доказів, а також якщо не можна встановити, до кого може бути згодом висунуто вимоги, заява про забезпечення доказів розглядається судом невідкладно лише за участю особи, яка подала заяву.
5. Питання про забезпечення доказів вирішується ухвалою, яку може бути оскаржено. Оскарження ухвали про забезпечення доказів не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає розгляду справи.
6. Про забезпечення доказів або про відмову в забезпеченні доказів суд постановляє ухвалу. В ухвалі про забезпечення доказів визначаються порядок і спосіб її виконання.
7. Ухвала про відмову в забезпеченні доказів може бути оскаржена особою, яка звернулася із заявою про забезпечення доказів.
8. Забезпечення доказів здійснюється за загальними правилами вчинення відповідних процесуальних дій.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 08.07.2011 р. N 3674-VI)

Стаття 76. Пояснення сторін, третіх осіб та їхніх представників

1. Пояснення сторін, третіх осіб, їхніх представників про відомі їм обставини, що мають значення для справи, оцінюються поряд з іншими доказами у справі. Сторони, треті особи або їхні представники, які дають пояснення про відомі їм обставини, що мають значення для справи, можуть бути за їхньою згодою допитані як свідки.
2. Визнання стороною в суді обставин, якими друга сторона обгрунтовує свої вимоги або заперечення, не є для суду обов'язковим, якщо суд має сумнів щодо достовірності цих обставин та добровільності їх визнання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 77. Показання свідка

1. Показаннями свідка є повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи.

2. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини.
3. Якщо показання свідка ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані.

Стаття 78. Допит свідка за місцем або у місці його проживання (перебування)

1. Суд може допитати **свідка** за місцем або у **місці його проживання (перебування)** з ініціативи суду, який розглядає справу, за клопотанням **сторони** або інших **осіб, які беруть участь у справі**, чи самого свідка.
2. За дорученням суду, що розглядає справу, свідок, який не може з поважних причин прибути в судове засідання і проживає (перебуває) за межами **територіальної підсудності адміністративного суду**, що розглядає справу, допитується **суддею адміністративного суду**, який знаходиться за місцем проживання (перебування) свідка.
3. **Свідок**, який не може прибути у судове засідання внаслідок хвороби, старості, інвалідності або з інших поважних причин, допитується судом у **місці його проживання (перебування)**.

Стаття 79. Письмові докази

1. Письмовими доказами є документи (у тому числі **електронні документи**), акти, **листи, телеграми**, будь-які інші письмові записи, що містять в собі відомості про обставини, які мають значення для справи.
2. Особа, яка заявляє клопотання перед судом про витребування від інших осіб письмових доказів, повинна зазначити: який письмовий доказ вимагається, орган чи особу, у яких він знаходиться, та обставини, які може підтвердити цей доказ.
3. Письмові докази, які витребує суд, надсилаються безпосередньо до **адміністративного суду**. Суд може також уповноважити заінтересовану **сторону** або іншу **особу, яка бере участь у справі**, одержати письмовий доказ для надання його суду.
4. Оригінали письмових доказів, що є у справі, повертаються судом після їх дослідження, якщо це можливо без шкоди для розгляду справи, або після **набрання законної сили** судовим рішенням у справі за клопотанням осіб, які їх надали. У справі залишається засвідчена **суддею** копія письмового доказу.

Стаття 80. Речові докази

1. Речовими доказами є предмети матеріального світу, що містять інформацію про обставини, які мають значення для справи. Речовими доказами є також магнітні, електронні та інші носії інформації, що містять аудіовізуальну інформацію про обставини, що мають значення для справи.
2. Витребування речових доказів проводиться в порядку, встановленому для витребування **письмових доказів**.
3. Речові докази повертаються судом після їх дослідження за клопотанням осіб, які їх надали, якщо це можливо без шкоди для розгляду справи. В інших випадках речові докази повертаються після **набрання рішенням суду законної сили** за клопотанням осіб, яким належать ці докази.

4. Речові докази, які є об'єктами, що вилучені з цивільного обороту або обмежено оборотоздатні, передаються відповідним підприємствам, установам або організаціям у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. За клопотанням державних експертних установ такі речові докази можуть бути передані їм для використання в експертній та науковій роботі.

Стаття 81. Призначення судової експертизи

1. Для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд може призначити експертизу.

2. Особи, які беруть участь у справі, мають право подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта. Кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, визначаються судом. Суд повинен вмотивувати відхилення питань осіб, які беруть участь у справі.

3. Особи, які беруть участь у справі, мають право просити суд призначити експертизу і доручити її проведення відповідній експертній установі або конкретному експерту. Якщо сторони домовилися про залучення експертами певних осіб, суд повинен призначити їх відповідно до цієї домовленості.

4. Якщо проведення експертизи доручено експертній установі, її керівник має право доручити проведення експертизи одному або кільком експертам, якщо судом не визначено конкретних експертів, у разі потреби - замінити виконавців експертизи, заявити клопотання щодо організації проведення досліджень поза межами експертної установи.

5. В ухвалі про призначення експертизи суд попереджає експерта про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

Стаття 82. Висновок експерта

1. У висновку експерта зазначаються: коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта), на якій підставі була проведена експертиза, хто був присутній при проведенні експертизи, питання, що були поставлені експертові, які матеріали експерт використав, докладний опис проведених досліджень, зроблені в результаті їх висновки та обґрунтовані відповіді на поставлені судом питання.

2. У висновку експерта також зазначається, що експерта попереджено про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

3. Якщо експерт під час проведення експертизи виявить факти, що мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання, він може включити до висновку свої міркування про ці обставини.

4. Експерт дає свій висновок у письмовій формі. Висновок експерта приєднується до справи. Суд має право в судовому засіданні запропонувати експерту дати усне пояснення до свого висновку. Якщо експертиза проводиться в судовому засіданні, експерт може дати усний висновок.

5. Висновок експерта для суду не є обов'язковим, однак незгода суду з ним повинна бути вмотивована в постанові або ухвалі.

Стаття 83. Комісійна експертиза

1. Комісійна експертиза проводиться не менш як двома експертами одного напрямку знань.
2. Якщо за результатами проведених досліджень думки експертів збігаються, вони підписують єдиний висновок. Експерт, не згодний з висновком іншого експерта (експертів), дає окремий висновок з усіх питань або з питань, які викликали розбіжності.

Стаття 84. Комплексна експертиза

1. Комплексна експертиза проводиться не менш як двома експертами різних галузей знань або різних напрямів у межах однієї галузі знань.
2. У висновку експертів зазначається, які дослідження і в якому обсязі провів кожний експерт, які факти він встановив і яких висновків дійшов. Кожен експерт підписує ту частину висновку, яка містить опис здійснених ним досліджень, і несе за неї відповідальність.
3. Загальний висновок роблять експерти, компетентні в оцінці отриманих результатів і формулюванні єдиного висновку. У разі виникнення розбіжностей між експертами висновки оформлюються відповідно до частини другої статті 83 цього Кодексу.

Стаття 85. Додаткова і повторна експертизи

1. Якщо висновок експерта буде визнано неповним або неясним, судом може бути призначена додаткова експертиза, яка доручається тому самому або іншому експерту (експертам).
2. Якщо висновок експерта буде визнано необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає сумніви в його правильності, судом може бути призначена повторна експертиза, яка доручається іншому експертові (експертам).

Стаття 86. Оцінка доказів

1. Суд оцінює докази, які є у справі, за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на їх безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні.
2. Ніякі докази не мають для суду наперед встановленої сили.
3. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності.

Глава 7 СУДОВІ ВИТРАТИ

Стаття 87. Види судових витрат

1. Судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.
2. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.
3. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать:

- 1) витрати на правову допомогу;
- 2) витрати сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду;
- 3) витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз;
- 4) витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 08.07.2011 р. N 3674-VI)

Стаття 88. Зменшення розміру судових витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення судових витрат

1. Суд, враховуючи майновий стан **сторони**, може своєю ухвалою зменшити розмір належних до оплати **судових витрат** чи звільнити від їх оплати повністю або частково, чи відстрочити або розстрочити сплату судових витрат на визначений строк.
2. Якщо у строк, встановлений судом, судові витрати не будуть оплачені, позовна заява залишається без розгляду або витрати розподіляються між сторонами відповідно до **судового рішення** у справі, якщо оплату судових витрат розстрочено або відстрочено до ухвалення судового рішення у справі.

Стаття 89. Виключена.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI;
виключена згідно із Законом
України від 08.07.2011 р. N 3674-VI)

Стаття 90. Витрати на правову допомогу

1. Витрати, пов'язані з оплатою допомоги **адвоката** або іншого фахівця в галузі права, які надають правову допомогу за договором, несуть **сторони**, крім випадків надання безоплатної правової допомоги, передбачених законом.
2. У разі звільнення сторони від оплати надання їй правової допомоги витрати на правову допомогу здійснюються за рахунок **Державного бюджету України**.
3. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

Стаття 91. Витрати сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду

1. Витрати, пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту **сторін** та їхніх **представників**, а також найманням житла, несуть сторони.
2. Стороні, на користь якої ухвалено **судове рішення** і яка не є **суб'єктом владних повноважень**, та її представнику сплачуються іншою стороною добові (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять. Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від

розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять - пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати.

3. **Граничний розмір компенсації** за судовим рішенням витрат сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 92. Витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз

1. Витрати, пов'язані із залученням **свідків, спеціалістів, перекладачів** та проведенням судових **експертиз**, несе **сторона**, яка заявила клопотання про виклик свідків, залучення спеціаліста, перекладача та проведення судової експертизи.

2. Свідкам, **експертам**, спеціалістам, перекладачам оплачуються проїзд, а також добові в разі переїзду до іншого населеного пункту. Експертам, спеціалістам і перекладачам повинна бути сплачена винагорода за виконану роботу.

3. У разі несплати судової експертизи у строк, встановлений судом, суд може скасувати ухвалу про призначення судової експертизи.

4. Якщо виклик свідків, призначення експертизи, залучення перекладачів, спеціалістів здійснюються за ініціативою суду, а також у разі звільнення від сплати судових витрат або зменшення їх розміру відповідні витрати компенсуються за рахунок **Державного бюджету України** в **порядку**, встановленому Кабінетом Міністрів України.

5. **Граничний розмір компенсації витрат**, пов'язаних із залученням **свідків, спеціалістів, перекладачів** та проведенням **судових експертиз**, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 93. Витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи

1. Витрати, пов'язані з проведенням огляду **доказів** на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи, несе **сторона**, яка заявила клопотання про вчинення цих дій. Якщо клопотання про вчинення відповідних дій заявлено обома сторонами, витрати на них несуть обидві сторони порівну.

2. **Граничний розмір компенсації витрат**, пов'язаних з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 94. Розподіл судових витрат

1. Якщо **судове рішення** ухвалене на користь **сторони**, яка не є **суб'єктом владних повноважень**, суд присуджує всі здійснені нею документально підтверджені **судові витрати** з **Державного бюджету України** (або відповідного **місцевого бюджету**, якщо іншою стороною був **орган місцевого самоврядування**, його посадова чи службова особа).

2. Якщо судове рішення ухвалене на користь сторони - суб'єкта владних повноважень, суд присуджує з іншої сторони всі здійснені нею документально підтверджені судові витрати, пов'язані із залученням **свідків** та проведенням **судових експертиз**.

3. Якщо **адміністративний позов** задоволено частково, судові витрати, здійснені **позивачем**, присуджуються йому відповідно до задоволених вимог, а **відповідачу** - відповідно до тієї частини вимог, у задоволенні яких позивачеві відмовлено.
4. У справах, в яких позивачем є **суб'єкт владних повноважень**, а відповідачем - **фізична чи юридична особа**, судові витрати, здійснені позивачем, з відповідача не стягуються.
5. У разі відмови у задоволенні позовних вимог позивача, звільненого від сплати судових витрат, а також залишення **адміністративного позову** без розгляду судові витрати, понесені відповідачем, компенсуються за рахунок **Державного бюджету України**.
6. Якщо **суд апеляційної чи касаційної інстанції**, не повертаючи адміністративної справи на новий розгляд, змінить **судове рішення** або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл **судових витрат**.

Стаття 95. Розподіл витрат у разі відмови позивача від адміністративного позову

1. У разі **відмови позивача від адміністративного позову** понесені ним витрати **відповідачем** не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються із **позивача**, крім випадків, коли позивач звільнений від сплати **судових витрат**. Однак якщо позивач відмовився від адміністративного позову внаслідок задоволення його відповідачем після подання адміністративного позову, то суд за заявою позивача присуджує всі понесені ним у справі витрати із відповідача.

Стаття 96. Судові витрати, пов'язані з примиренням сторін

1. Якщо спір вирішується шляхом примирення і **сторони** не дійшли згоди щодо **розподілу судових витрат**, то кожна сторона у справі несе половину судових витрат.

Стаття 97. Визначення розміру судових витрат

1. Суд за клопотанням однієї зі **сторін** визначає грошовий розмір **судових витрат**, які повинні бути їй компенсовані.

Стаття 98. Рішення щодо судових витрат

1. Суд вирішує питання щодо **судових витрат** у постанові суду або ухвалою.
2. **Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі** можуть оскаржити **судове рішення** щодо судових витрат, якщо це стосується їхніх інтересів.

Глава 8 СТРОКИ

Стаття 99. Строк звернення до адміністративного суду

1. **Адміністративний позов** може бути подано в межах строку звернення до **адміністративного суду**, встановленого цим Кодексом або іншими законами.
2. Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня,

коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду **суб'єкта владних повноважень** встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень щодо справ, зазначених у пункті 5 частини першої статті 183² цього Кодексу, встановлюється 15-денний строк, який обчислюється з дня виявлення суб'єктом владних повноважень підстав для звернення до адміністративного суду. Цим Кодексом та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

3. Для захисту прав, свобод та інтересів особи цим Кодексом та іншими законами можуть встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду, які, якщо не встановлено інше, обчислюються з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів. Для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби встановлюється місячний строк.

4. Якщо законом передбачена можливість **досудового порядку вирішення спору** і позивач скористався цим порядком, то для звернення до адміністративного суду встановлюється місячний строк, який обчислюється з дня, коли позивач дізнався про рішення **суб'єкта владних повноважень** за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

5. Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI, від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частин другої та четвертої статті 99 щодо скорочення процесуальних строків звернення громадян до суду, визнано такими, що відповідають **Конституції України** (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

(Із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 02.10.2012 р. N 5404-VI)

Стаття 100. Наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду

1. **Адміністративний позов**, поданий після закінчення **строків**, установлених законом, залишається без розгляду, якщо суд на підставі позовної заяви та доданих до неї матеріалів не знайде підстав для визнання причин пропуску строку звернення до **адміністративного суду** поважними, про що постановляється ухвала.

2. Позовна заява може бути залишена без розгляду як на стадії вирішення питання про відкриття провадження в адміністративній справі без проведення судового засідання, так і в ході підготовчого провадження чи судового розгляду справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI;
у редакції Закону України
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 101. Процесуальні строки

1. Процесуальні строки - це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії.

2. Процесуальні строки визначаються днями, місяцями і роками, а також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати.

Стаття 102. Поновлення та продовження процесуальних строків

1. Пропущений з поважних причин процесуальний строк, встановлений законом, може бути поновлений, а процесуальний строк, встановлений судом, - продовжений судом за клопотанням **особи, яка бере участь у справі**.

2. Питання про поновлення чи продовження пропущеного строку суд вирішує в порядку **письмового провадження** чи в судовому засіданні на розсуд суду. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду клопотання.

3. Ухвала суду про відмову в поновленні чи продовженні пропущеного процесуального строку може бути оскаржена особами, які беруть участь у справі.

4. Правила даної статті не поширюються на строки звернення до адміністративного суду.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 103. Обчислення процесуального строку

1. Перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок.

2. Строк, що визначається роками, закінчується у відповідні місяць і число останнього року цього строку.

3. Строк, що визначається місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця цього строку.

4. Якщо закінчення строку, що визначається місяцями, припадає на такий місяць, що відповідного числа не має, то строк закінчується в останній день цього місяця.

5. Останнім днем строку, який закінчується вказівкою на певний день, вважається цей день.

6. Якщо закінчення строку припадає на **вихідний, святковий чи інший неробочий день**, останнім днем строку є перший після нього робочий день.

7. Перебіг строку, закінчення якого пов'язане з подією, яка повинна неминуче настати, закінчується наступного дня після настання події.

8. Останній день строку триває до двадцять четвертої години, але якщо в цей строк слід було вчинити процесуальну дію в суді, де робочий час закінчується раніше, строк закінчується в момент закінчення цього часу.

9. Строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення позовна заява, скарга, інші документи чи матеріали або грошові кошти здано на пошту чи передані іншими відповідними засобами зв'язку.

10. Зупинення провадження в адміністративній справі зупиняє перебіг усіх процесуальних строків у цій адміністративній справі. Перебіг процесуальних строків продовжується з дня поновлення провадження.

Розділ III ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Глава 1 ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ТА ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ

Стаття 104. Пред'явлення адміністративного позову

1. Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

(У редакції Закону України
від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 105. Форма і зміст адміністративного позову

1. Адміністративний позов подається до [адміністративного суду](#) у формі письмової позовної заяви особисто [позивачем](#) або його [представником](#). Позовна заява може бути надіслана до адміністративного суду поштою.

2. Письмова позовна заява може бути складена шляхом заповнення бланка позовної заяви, наданого судом.

3. На прохання позивача службовцем апарату адміністративного суду може бути надана допомога в оформленні позовної заяви.

4. Адміністративний позов може містити вимоги про:

1) скасування або визнання нечинним рішення [відповідача](#) - [суб'єкта владних повноважень](#) повністю чи окремих його положень;

2) зобов'язання [відповідача](#) - [суб'єкта владних повноважень](#) прийняти рішення або вчинити певні дії;

3) зобов'язання [відповідача](#) - [суб'єкта владних повноважень](#) утриматися від вчинення певних дій;

- 4) стягнення з відповідача - суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;
- 6) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) **суб'єкта владних повноважень**;
- 7) примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності.

5. Виключено.

5. Адміністративний позов суб'єкта владних повноважень може містити інші вимоги у випадках, встановлених законом.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 17.11.2009 р. N 1559-VI, від 07.07.2010 р. N 2453-VI, від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 106. Вимоги до позовної заяви

1. У позовній заяві зазначаються:

- 1) найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява;
- 2) ім'я (найменування) **позивача**, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
- 3) ім'я (найменування) **відповідача**, посада і місце служби посадової чи службової особи, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі відомі;
- 4) зміст позовних вимог згідно з частинами четвертою і п'ятою **статті 105 цього Кодексу** і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів, - зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;
- 5) у разі необхідності - клопотання про звільнення від сплати судового збору; про звільнення від оплати правової допомоги і забезпечення надання правової допомоги, якщо відповідний орган відмовив особі у забезпеченні правової допомоги; про призначення **судової експертизи**; про витребування **доказів**; про виклик свідків тощо;
- 6) перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

2. На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості - зазначає докази, які не може самотійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

3. До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову **суб'єктом владних повноважень**. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії

позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

4. Позовна заява підписується **позивачем** або його **представником** із зазначенням дати її підписання.

5. Якщо позовна заява подається представником, то у ній зазначаються ім'я представника, його поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є. Одночасно з позовною заявою подається **довіреність** чи інший документ, що підтверджує повноваження представника.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI, від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 107. Відкриття провадження в адміністративній справі

1. **Суддя** після одержання позовної заяви з'ясовує, чи:

1) подана позовна заява особою, яка має **адміністративну процесуальну дієздатність**;

2) має **представник** належні повноваження (якщо позовну заяву подано представником);

3) відповідає позовна заява вимогам, встановленим **статтею 106 цього Кодексу**;

4) належить позовну заяву розглядати в порядку адміністративного судочинства;

5) подано адміністративний позов у **строк**, установлений законом (якщо адміністративний позов подано з пропуском встановленого законом строку звернення до суду, то чи достатньо підстав для визнання причин пропуску строку звернення до суду поважними);

6) немає інших підстав для повернення позовної заяви, залишення її без розгляду або відмови у відкритті провадження в адміністративній справі, встановлених цим Кодексом.

2. Суддя відкриває провадження в адміністративній справі на підставі позовної заяви, якщо відсутні підстави для повернення позовної заяви, залишення її без розгляду чи відмови у відкритті провадження у справі.

3. Якщо відповідачем у позовній заяві, щодо якої відсутні підстави для її повернення, залишення без розгляду чи відмови у відкритті провадження у справі, вказана фізична особа, яка не має статусу підприємця, суддя не пізніше двох днів з дня надходження позовної заяви до суду звертається до відповідного органу реєстрації **місця перебування** та **місця проживання** особи щодо надання інформації про зареєстроване місце проживання (перебування) такої фізичної особи.

Інформація про місце проживання (перебування) фізичної особи має бути надана протягом трьох днів з дня отримання відповідним органом реєстрації місця проживання та перебування особи відповідного звернення суду.

Якщо за результатами отриманої судом інформації буде встановлено, що справа не підсудна цьому суду, суд повертає позовну заяву позивачу.

У разі якщо отримана судом інформація не дає можливості встановити зареєстроване у встановленому законом порядку **місце проживання (перебування)** фізичної особи, суд

вирішує питання про відкриття провадження у справі. Виклик такої особи як відповідача у справі здійснюється у порядку, передбаченому [статтею 39 цього Кодексу](#).

4. Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суддя вирішує протягом трьох днів з дня надходження позовної заяви до адміністративного суду або закінчення строку, встановленого для усунення недоліків позовної заяви, у разі [залишення позовної заяви без руху](#) та не пізніш наступного дня з дня отримання судом у порядку, передбаченому частиною третьою цієї статті, інформації про місце проживання (перебування) фізичної особи.

5. Про залишення позовної заяви без розгляду, відкриття провадження у справі чи відмову у відкритті провадження у справі суддя постановляє ухвалу. В ухвалі про відкриття провадження у справі зазначаються:

1) найменування адміністративного суду, прізвище та ініціали судді, який відкрив провадження в адміністративній справі, номер справи;

2) ким і до кого пред'явлено адміністративний позов;

3) зміст позовних вимог;

4) дата, час і місце [попереднього судового засідання](#), якщо суд вважає його проведення необхідним;

5) пропозиція відповідачу подати в зазначений строк письмові заперечення проти позову та [докази](#), які у нього є (для [суб'єкта владних повноважень](#) - відповідача зазначається про його обов'язок надати у визначений судом строк у разі заперечення проти позову всі матеріали, що були або мали бути взяті ним до уваги при прийнятті рішення, вчиненні дії, допущенні бездіяльності, з приводу яких подано позов);

6) яким складом суду розглядатиметься справа;

7) за наявності підстав - висновок суду про визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними.

6. Копія ухвали про відкриття провадження в адміністративній справі невідкладно після постановлення надсилається особам, які беруть участь у справі, разом з витягом про їхні процесуальні права та обов'язки, встановлені [статтями 49, 51 цього Кодексу](#). Відповідачам та третім особам, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, надсилаються також копії позовної заяви та доданих до неї документів.

7. Копія ухвали про залишення позовної заяви без розгляду невідкладно надсилається особі, яка подала позовну заяву, разом із позовною заявою та усіма доданими до неї матеріалами.

8. Ухвала про залишення позовної заяви без розгляду може бути оскаржена особою, яка подала позовну заяву.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 108. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

1. Суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, встановлених [статтею 106 цього Кодексу](#), постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху, у якій зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб їх усунення і встановлюється строк, достатній для усунення недоліків. Копія ухвали про залишення позовної заяви без руху невідкладно надсилається особі, що звернулася із позовною заявою.

2. Якщо [позивач](#) усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, вона вважається поданою у день первинного її подання до [адміністративного суду](#).

3. Позовна заява повертається позивачеві, якщо:

1) позивач не усунув недоліки позовної заяви, яку залишено без руху;

2) позивач до відкриття провадження в адміністративній справі подав заяву про її відкликання;

3) позовну заяву подано особою, яка не має [адміністративної процесуальної дієздатності](#);

4) позовну заяву від імені позивача подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;

5) у провадженні цього або іншого адміністративного суду є справа про спір між тими самими [сторонами](#), про той самий предмет і з тих самих підстав;

6) справа не [підсудна](#) цьому [адміністративному суду](#);

7) якщо позовну заяву із вимогою стягнення грошових коштів, яка ґрунтується на підставі рішення [суб'єкта владних повноважень](#), подано суб'єктом владних повноважень до закінчення строку, передбаченого частиною п'ятою [статті 99 цього Кодексу](#).

4. Копія ухвали про повернення позовної заяви невідкладно надсилається особі, яка її подала, разом із позовною заявою й усіма доданими до неї матеріалами.

5. Ухвали про залишення позовної заяви без руху або про повернення позовної заяви можуть бути оскаржені особою, яка подала позовну заяву.

6. Повернення позовної заяви не позбавляє права повторного звернення до адміністративного суду в порядку, встановленому законом.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 109. Відмова у відкритті провадження в адміністративній справі

1. Суддя відмовляє у відкритті провадження в [адміністративній справі](#) лише, якщо:

1) заяву не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства;

2) у спорі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав є такі, що набрали законної сили: постанова суду; ухвала суду про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі; ухвала про закриття провадження в адміністративній справі; ухвала про залишення позовної заяви без розгляду у зв'язку з пропуском строку звернення до

адміністративного суду (крім випадків, коли така ухвала винесена до відкриття провадження в адміністративній справі);

3) настала смерть **фізичної особи** чи **припинено юридичну особу**, які звернулися із позовною заявою або до яких пред'явлено адміністративний позов, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

4) виключено.

2. Про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі суддя постановляє ухвалу.

3. Копія ухвали про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі невідкладно надсилається особі, яка подала позовну заяву, разом із позовною заявою та усіма доданими до неї матеріалами.

4. Ухвала про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі може бути оскаржена особою, яка подала позовну заяву.

5. Повторне звернення тієї ж особи до **адміністративного суду** з таким самим **адміністративним позовом**, щодо якого постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження, не допускається.

6. У разі відмови у відкритті провадження в адміністративній справі з підстави, встановленої пунктом 1 частини першої цієї статті, суд повинен роз'яснити позивачеві, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд такої справи.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 21.08.2009 р. N 1616-VI,

від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

(положення пункту 4 частини першої статті 109 визнано такими, що не відповідають **Конституції України** (є неконституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.10.2009 р. N 26-рп/2009)

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Глава 2

ПІДГОТОВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 110. Підготовка справи до судового розгляду

1. Підготовку справи до судового розгляду здійснює **суддя** адміністративного суду, який відкрив провадження в **адміністративній справі**.

2. Суд до судового розгляду адміністративної справи вживає заходи для всебічного та об'єктивного розгляду і вирішення справи в одному судовому засіданні протягом **розумного строку**. З цією метою суд може:

- 1) прийняти рішення про витребування документів та інших матеріалів; навести необхідні довідки; провести огляд [письмових](#) та [речових доказів](#) на місці, якщо їх не можна доставити до суду; призначити [експертизу](#), вирішити питання про необхідність залучення [свідків](#), [спеціаліста](#), [перекладача](#);
  - 2) прийняти рішення про обов'язковість особистої участі [осіб, які беруть участь у справі](#), у судовому засіданні, про залучення [третіх осіб](#) до справи;
  - 3) викликати на судовий розгляд адміністративної справи свідків, [експертів](#), спеціалістів, перекладачів;
  - 4) прийняти рішення про проведення [попереднього судового засідання](#).
3. За обґрунтованим клопотанням [позивача](#) суддя вживає заходи щодо невідкладного розгляду і вирішення справи. У такому разі виклик осіб, які беруть участь у справі, чи повідомлення про постановлені судом ухвали здійснюються за допомогою кур'єра, телефону, факсу, електронної пошти чи іншого технічного засобу.

Стаття 111. Попереднє судове засідання

1. Попереднє судове засідання проводиться з метою з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду справи або забезпечення всебічного та об'єктивного вирішення справи протягом [розумного строку](#).
2. Попереднє судове засідання проводиться [суддею](#), який здійснює підготовку справи до судового розгляду, за участю [сторін](#) та інших [осіб, які беруть участь у справі](#).
3. Для врегулювання спору суд з'ясовує, чи не відмовляється [позивач](#) від [адміністративного позову](#), чи не визнає [відповідач](#) адміністративний позов, і роз'яснює сторонам можливості щодо примирення.
4. Якщо спір не врегульовано у порядку, визначеному частиною третьою цієї статті, суд:
  - 1) уточнює позовні вимоги та заперечення відповідача проти адміністративного позову;
  - 2) з'ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у справі;
  - 3) визначає факти, які необхідно встановити для вирішення спору і які з них визнаються [сторонами](#), а які належить доказувати;
  - 4) з'ясовує, якими [доказами](#) сторони можуть обґрунтовувати свої доводи чи заперечення, та встановлює строки для їх надання;
  - 5) вчиняє інші дії, необхідні для підготовки справи до судового розгляду.
5. За заявою однієї зі сторін про неможливість прибуття до суду попереднє судове засідання може бути відкладено, якщо причини неприбуття будуть визнані судом поважними.

Стаття 112. Відмова від адміністративного позову та визнання адміністративного позову під час підготовчого провадження

1. [Позивач](#) може відмовитися від [адміністративного позову](#) повністю або частково, а [відповідач](#) - визнати адміністративний позов повністю або частково. Відмова від адміністративного позову чи визнання адміністративного позову під час підготовчого

провадження мають бути викладені в адресованій суду письмовій заяві, яка приєднується до справи.

2. Про прийняття відмови від адміністративного позову суд постановляє ухвалу, якою закриває провадження у справі. У разі часткової відмови позивача від адміністративного позову суд постановляє ухвалу, якою закриває провадження у справі щодо частини позовних вимог.

3. У разі часткового визнання адміністративного позову відповідачем і прийняття його судом може бути прийнята постанова суду про задоволення визнаних відповідачем позовних вимог відповідно до статті 164 цього Кодексу. У разі повного визнання відповідачем адміністративного позову і прийняття його судом приймається постанова суду про задоволення адміністративного позову.

4. Суд не приймає відмови від адміністративного позову, визнання адміністративного позову і продовжує розгляд адміністративної справи, якщо ці дії позивача або відповідача суперечать закону чи порушують чий-небудь права, свободи або інтереси.

Стаття 113. Примирення сторін під час підготовчого провадження

1. Сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на основі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін і предмета адміністративного позову.

2. За клопотанням сторін суд зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення.

3. У разі примирення сторін суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі, у якій фіксуються умови примирення. Умови примирення не повинні суперечити закону або порушувати чий-небудь права, свободи або інтереси.

4. У разі невиконання умов примирення однією із сторін суд за клопотанням іншої сторони поновлює провадження у справі.

Стаття 114. Пропозиція суду про надання додаткових доказів та пояснень

1. Суд може запропонувати особам, які беруть участь у справі, доповнити чи пояснити певні обставини, а також надати суду додаткові докази у строк, встановлений судом.

2. Питання про прийняття доказів, наданих з порушенням строку, встановленого судом, вирішується судом з урахуванням поважності причин несвоечасного надання доказів.

Стаття 115. Судове доручення

1. Суд, який розглядає справу, у разі потреби збирання доказів за межами своєї територіальної підсудності доручає відповідному адміністративному суду провести певні процесуальні дії.

2. В ухвалі про судове доручення коротко зазначається зміст справи, що розглядається, вказуються обставини, що належить з'ясувати, та докази, які слід зібрати суду, що виконує доручення. Ухвала про судове доручення невідкладно надсилається до адміністративного суду, який буде її виконувати, та є обов'язковою для нього.

3. Судове доручення невідкладно виконується судом за правилами цього Кодексу, які встановлюють порядок вчинення відповідних процесуальних дій.
4. **Особи, які беруть участь у справі**, повідомляються про дату, час і місце судового засідання. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає виконанню судового доручення.
5. Якщо особа, яка бере участь у справі, чи **свідок**, що дали пояснення або показання суду, який виконував окреме доручення, з'являться до суду, що розглядає справу, то вони дають пояснення і показання у загальному порядку.
6. Адміністративні суди України можуть звертатися з дорученням про проведення певних процесуальних дій до іноземних судів, а також виконувати доручення іноземних судів у порядку, встановленому законом або **міжнародним договором**, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.01.2010 р. N 1837-VI)

Стаття 115¹. Звернення суду України із судовим дорученням про надання правової допомоги до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави

1. У разі якщо в процесі розгляду справи суду необхідно вручити документи, отримати докази, провести окремі процесуальні дії на території іншої держави, суд України може звернутися з відповідним судовим дорученням до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави (далі - іноземний суд) у порядку, встановленому цим Кодексом або **міжнародним договором**, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.
2. Доручення суду України надсилається у порядку, встановленому цим Кодексом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а якщо міжнародний договір не укладено, - Міністерству юстиції України, яке надсилає доручення Міністерству закордонних справ України для передачі дипломатичними каналами.

(Доповнено статтею 115¹ згідно із
Законом України від 21.01.2010 р. N 1837-VI)

Стаття 115². Зміст і форма судового доручення про надання правової допомоги

1. Зміст і форма судового доручення про надання правової допомоги мають відповідати вимогам **міжнародного договору**, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а якщо його не укладено, - вимогам частин другої - четвертої цієї статті.
2. У судовому дорученні про надання правової допомоги зазначаються:
  - 1) назва суду, що розглядає справу;
  - 2) за наявності міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, учасниками якого є Україна і держава, до якої звернено доручення, - посилання на його положення;
  - 3) найменування справи, що розглядається;

4) прізвище, ім'я, по батькові та рік народження фізичної особи або найменування юридичної особи, відомості про їх **місце проживання (перебування)** або **місцезнаходження** та інші дані, необхідні для виконання доручення;

5) процесуальне становище осіб, щодо яких необхідно вчинити процесуальні дії;

6) чіткий перелік процесуальних дій, що належить вчинити;

7) інші дані, якщо це передбачено відповідним **міжнародним договором**, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або цього вимагає іноземний суд, що виконуватиме доручення.

3. Судове доручення про надання правової допомоги оформлюється українською мовою. До судового доручення додається засвідчений переклад офіційною мовою відповідної держави, якщо інше не встановлено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

4. Судове доручення про надання правової допомоги, процесуальні та інші документи, що до нього додаються, засвідчуються підписом судді, який складає доручення, та скріплюються гербовою печаткою.

(Доповнено статтею 115² згідно із
Законом України від 21.01.2010 р. N 1837-VI)

Стаття 115³. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів

1. Суди України виконують доручення іноземних судів про надання правової допомоги щодо вручення викликів до суду чи інших документів, допиту сторін чи свідків, проведення експертизи чи огляду на місці, вчинення інших процесуальних дій, переданих їм у порядку, встановленому **міжнародним договором**, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а якщо міжнародний договір не укладено, - дипломатичними каналами.

2. Судове доручення не приймається до виконання у разі, якщо воно:

1) може призвести до порушення суверенітету України або створити загрозу її національній безпеці;

2) не належить до юрисдикції цього суду;

3) суперечить законам або міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

3. Виконання судового доручення здійснюється відповідно до цього Кодексу. На прохання іноземного суду процесуальні дії можуть вчинятися під час виконання судового доручення із застосуванням права іншої держави, якщо таке застосування не суперечить законам України.

4. У разі надходження від іноземного суду прохання щодо особистої присутності його уповноважених представників чи учасників судового розгляду під час виконання судового доручення суд України, який виконує доручення, вирішує питання про надання згоди щодо такої участі.

5. Виконання судового доручення підтверджується протоколом судового засідання, іншими документами, складеними чи отриманими під час виконання доручення, що засвідчуються підписом судді та скріплюються гербовою печаткою.

6. У разі якщо немає можливості виконати доручення іноземного суду, суд України в порядку, встановленому [міжнародним договором](#), згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або якщо міжнародний договір не укладено, - дипломатичними каналами, повертає таке доручення іноземному суду без виконання із зазначенням причин та подає відповідні документи, що це підтверджують.

(Доповнено статтею 115³ згідно із Законом України від 21.01.2010 р. N 1837-VI)

Стаття 115⁴. Виконання судового доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів

1. Доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів виконується у судовому засіданні або уповноваженим працівником суду за [місцем проживання \(перебування, місцем роботи\)](#) фізичної особи чи [місцезнаходженням юридичної особи](#).

2. Виклик до суду чи інші документи, що підлягають врученню за дорученням іноземного суду, вручаються особисто фізичній особі чи її представникові або представникові юридичної особи під розписку.

3. У повістці, що направляється з метою виконання доручення іноземного суду про вручення документів, крім відомостей, зазначених у [статті 34 цього Кодексу](#), додатково зазначається інформація про наслідки відмови від отримання документів та неявки до суду для отримання документів згідно із частинами п'ятою і шостою цієї статті.

4. У разі якщо особа, якій необхідно вручити виклик до суду чи інші документи за дорученням іноземного суду, перебуває під вартою або відбуває такий вид покарання як [довічне позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, обмеження волі, арешт](#), суд надсилає документи, що підлягають врученню за дорученням іноземного суду, до адміністрації місця тримання особи, яка здійснює їх вручення під розписку та невідкладно надсилає розписку і письмові пояснення цієї особи до суду.

5. У разі відмови особи отримати виклик до суду чи інші документи, що підлягають врученню за дорученням іноземного суду, суддя, уповноважений працівник суду або представник адміністрації місця тримання особи робить відповідну позначку на документах, що підлягають врученню. У такому разі документи, що підлягають врученню за дорученням іноземного суду, вважаються врученими.

6. У разі повторної неявки до суду без поважних причин особи, яку належним чином повідомлено про день, час та місце судового засідання, у якому мають бути вручені виклик до суду чи інші документи за дорученням іноземного суду, такі документи вважаються врученими.

7. Доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів вважається виконаним у день, коли особа або її представник отримали такі документи чи відмовилися від їх отримання або якщо така особа чи її представник, яких належним чином повідомлено про день, час та місце судового засідання, на якому має бути вручено виклик до суду чи інші документи, без поважних причин не з'явилися до суду, - у день такого судового засідання.

8. Виконання доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів підтверджується протоколом судового засідання, у якому зазначаються заяви чи

повідомлення, зроблені особами у зв'язку з отриманням документів, а також підтвердженням про повідомлення особи про необхідність явки до суду для отримання документів та іншими документами, складеними чи отриманими під час виконання доручення, що засвідчуються підписом судді та скріплюються гербовою печаткою.

(Доповнено статтею 115⁴ згідно із
Законом України від 21.01.2010 р. N 1837-VI)

Стаття 115⁵. Виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами України

1. Судове доручення про вручення документів громадянину України, який проживає на території іноземної держави, може бути виконано працівниками **дипломатичного представництва** чи **консульської установи** України у відповідній державі. Такі документи особа отримує добровільно. Вручення документів здійснюється під розписку із зазначенням дня вручення, підписується посадовою особою та скріплюється печаткою відповідної закордонної дипломатичної установи України.

2. Доручення суду про виконання певних процесуальних дій стосовно громадянина України, який проживає на території іноземної держави, може бути виконано працівниками дипломатичного представництва чи консульської установи України у відповідній державі, якщо це передбачено **міжнародним договором**, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. У разі вчинення певних процесуальних дій складається протокол, що підписується особою, стосовно якої вчинено процесуальні дії, та особою, яка вчинила процесуальні дії, і скріплюється печаткою відповідної закордонної дипломатичної установи України. У протоколі зазначаються день, час і місце виконання доручення.

3. Під час виконання судового доручення застосовується процесуальний закон України. Для виконання доручення не можуть застосовуватися примусові заходи.

(Доповнено статтею 115⁵ згідно із
Законом України від 21.01.2010 р. N 1837-VI)

Стаття 116. Об'єднання і роз'єднання позовів

1. Суд може своєю ухвалою об'єднати в одне провадження кілька однорідних позовних вимог за позовами одного й того ж **позивача** до того ж **відповідача** чи до різних відповідачів або за позовними заявами різних позивачів до одного й того самого відповідача, а також роз'єднати одну чи декілька поєднані в одне провадження позовні вимоги у самостійні провадження, якщо їхній спільний розгляд ускладнює чи сповільнює вирішення справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 117. Забезпечення адміністративного позову

1. Суд за клопотанням **позивача** або з власної ініціативи може постановити ухвалу про вжиття заходів забезпечення **адміністративного позову**, якщо існує очевидна небезпека заподіяння шкоди правам, свободам та інтересам позивача до ухвалення рішення в адміністративній справі, або захист цих прав, свобод та інтересів стане неможливим без вжиття таких заходів, або для їх відновлення необхідно буде докласти значних зусиль та витрат, а також якщо очевидними є ознаки протиправності рішення, дії чи бездіяльності **суб'єкта владних повноважень**.

2. Ухвалу про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову постановляє суд першої інстанції, а якщо розпочато [апеляційне провадження](#), то таку ухвалу може постановити [суд апеляційної інстанції](#).

3. Подання [адміністративного позову](#), а також відкриття провадження в адміністративній справі не зупиняють дію оскаржуваного рішення суб'єкта владних повноважень, але суд у порядку забезпечення адміністративного позову може відповідною ухвалою зупинити дію рішення суб'єкта владних повноважень чи його окремих положень, що оскаржуються. Ухвала негайно надсилається до суб'єкта владних повноважень, що прийняв рішення, та є обов'язковою для виконання.

4. [Адміністративний позов](#), крім способу, встановленого частиною третьою цієї статті, може бути забезпечено заборонаю вчиняти певні дії.

5. Не допускається забезпечення позову шляхом:

1) зупинення актів Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції та встановлення для них заборони вчиняти певні дії;

(положення пункту 1 частини п'ятої статті 117 визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 16.06.2011 р. N 5-рп/2011)

2) зупинення рішень [Фонду гарантування вкладів фізичних осіб](#) щодо призначення уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та стосовно здійснення тимчасової адміністрації або [ліквідації банку](#), заборони проводити певні дії уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб при здійсненні тимчасової адміністрації або ліквідації банку;

3) зупинення рішень уповноваженого центрального органу з питань цивільної авіації щодо призупинення дії або анулювання сертифікатів, схвалень, допусків.

6. Повноваження суду, встановлені цією статтею, не можуть бути застосовані судами щодо спорів, які стосуються призначення, підготовки і проведення виборів.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 21.08.2009 р. N 1616-VI, від 13.05.2010 р. N 2181-VI, Повітряним кодексом України

від 19.05.2011 р. N 3393-VI)

(положення частини шостої статті 117 визнано такими, що не відповідають [Конституції України](#) (є неконституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.10.2009 р. N 26-рп/2009)

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 23.02.2012 р. N 4452-VI, від 02.10.2012 р. N 5411-VI)

Стаття 118. Порядок забезпечення адміністративного позову

1. Клопотання про забезпечення **адміністративного позову** розглядається не пізніше наступного дня після його одержання й у разі обґрунтованості та терміновості вирішується ухвалою негайно без повідомлення **відповідача** та інших **осіб, які беруть участь у справі**.
2. Відповідач або інша особа, яка бере участь у справі, у будь-який час має право заявити клопотання про заміну одного способу забезпечення адміністративного позову іншим або скасування заходів забезпечення адміністративного позову. Таке клопотання розглядається не пізніше наступного дня після його одержання й у разі обґрунтованості та терміновості вирішується ухвалою негайно без повідомлення **позивача** та інших осіб, які беруть участь у справі.
3. Питання про забезпечення адміністративного позову, про заміну одного способу забезпечення адміністративного позову іншим або про скасування заходів забезпечення адміністративного позову, крім випадків, встановлених частинами першою і другою цієї статті, вирішується в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розглядові таких питань.
4. Якщо у задоволенні вимог позивачеві буде відмовлено, вжиті заходи забезпечення адміністративного позову зберігаються до **набрання постановою суду законної сили**. Проте суд може одночасно з прийняттям постанови або після цього постановити ухвалу про скасування заходів забезпечення адміністративного позову або заміну одного способу забезпечення адміністративного позову іншим.
5. Виконання ухвал з питань забезпечення адміністративного позову здійснюється негайно. Виконання ухвал про заборону вчиняти певні дії виконуються в порядку, встановленому **законом** для виконання судових рішень.
6. Ухвала з питань забезпечення адміністративного позову може бути оскаржена. Оскарження ухвали не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає подальшому розгляду справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.11.2010 р. N 2677-VI)

Стаття 119. Ознайомлення зі справою

1. **Особи, які беруть участь у справі**, під час підготовчого провадження можуть знайомитися з матеріалами адміністративної справи, робити з них виписки та копії.
2. Особи, які беруть участь у справі, під час підготовчого провадження можуть за власний рахунок замовити та отримати в суді засвідчені копії документів і витяги з них.

Стаття 120. Обов'язковість особистої участі

1. Суд може постановити ухвалу про обов'язковість особистої участі **сторін** чи **третіх осіб** у судовому засіданні. Викликати сторону чи третю особу для особистих пояснень можна і тоді, коли у судовому розгляді беруть участь їхні **представники**.

Стаття 121. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження

1. За наслідками підготовчого провадження суд у порядку **письмового провадження** або в судовому засіданні на розсуд суду постановляє ухвалу про:

- 1) залишення позовної заяви без розгляду;
- 2) зупинення провадження у справі;
- 3) закриття провадження у справі;
- 4) закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду.

2. В ухвалі про закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду зазначається, які підготовчі дії проведені, і встановлюються дата, час та місце розгляду справи.

3. Якщо під час **попереднього судового засідання**, на яке прибули всі **особи, які беруть участь у справі**, вирішені необхідні для її розгляду питання, то за письмовою згодою цих осіб судовий розгляд може бути розпочатий у той же день.

4. Якщо під час попереднього провадження **відповідач** визнав позов, суд може прийняти постанову про задоволення **адміністративного позову**.

5. Якщо в ході підготовчого провадження суд встановить, що провадження у справі відкрито за позовною заявою, поданою з пропуском установленого законом **строку звернення до адміністративного суду**, або викладений в ухвалі про відкриття провадження у справі висновок суду про визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними був передчасним, і суд не знайде інших підстав для визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними, позовна заява залишається без розгляду.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Глава 3 СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ

Стаття 122. Розгляд адміністративної справи у судовому засіданні

1. Адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку, але не більше місяця з дня відкриття провадження у справі, якщо інше не встановлено цим Кодексом. Справи щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби розглядаються та вирішуються протягом розумного строку, але не більше двадцяти днів з дня відкриття провадження у справі.

2. Судовий розгляд адміністративної справи здійснюється в судовому засіданні з викликом **осіб, які беруть участь у справі**, після закінчення **підготовчого провадження**.

3. Судове засідання проводиться у спеціально обладнаному приміщенні - залі судових засідань. Окремі процесуальні дії в разі необхідності можуть вчинятися за межами приміщення суду.

4. Особа, яка бере участь у справі, має право заявити клопотання про розгляд справи за її відсутності. Якщо таке клопотання заявили всі особи, які беруть участь у справі, судовий

розгляд справи здійснюється в порядку [письмового провадження](#) за наявними у справі матеріалами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 122¹. Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції

1. Суд за власною ініціативою або за клопотанням [сторони](#), [іншого учасника адміністративного процесу](#) може постановити ухвалу про їх участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.
2. У клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в обов'язковому порядку зазначається суд, в якому необхідно забезпечити її проведення. Таке клопотання може бути подано не пізніш як за сім днів до дня проведення судового засідання, в якому відбуватиметься така участь.
3. Питання про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції вирішується судом за наявності відповідного клопотання або за власною ініціативою не пізніш як за п'ять днів до дня проведення такого судового засідання. Ухвала суду, прийнята за наслідками вирішення цього питання, оскарженню не підлягає.
4. Ухвала про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції має містити:
  - 1) найменування суду, якому доручається забезпечити проведення відеоконференції;
  - 2) ім'я (найменування) особи, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, та її процесуальний статус;
  - 3) дату і час проведення судового засідання.
5. Копія ухвали про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції негайно надсилається до суду, який зобов'язаний організувати її виконання, та особі, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. З метою своєчасного забезпечення проведення відеоконференції копія ухвали також може бути надіслана за допомогою кур'єра, факсу або електронної пошти.
6. Використовувані в судовому засіданні технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення та звуку. [Учасникам](#) судового процесу має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового засідання, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом.
7. Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, [фіксуються](#) судом, який розглядає адміністративну справу, за допомогою технічних засобів відеозапису. Носій відеозапису відеоконференції є додатком до [журналу судового засідання](#) і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи.
8. У разі виникнення технічних проблем, що унеможливають участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції, за наявності ухвали суду про таку участь, суд відкладає розгляд справи, крім випадків, коли відповідно до цього Кодексу судове засідання може відбутися без участі такої особи.

9. У разі якщо особа, яка подала клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, з'явилася до зали судового засідання, така особа бере участь у судовому засіданні в загальному порядку.

10. Участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції згідно з правилами цієї статті може відбуватися під час розгляду справ у судах першої, [апеляційної](#), [касаційної інстанцій](#) та [перегляду справ Верховним Судом України](#).

(Доповнено статтею 122¹ згідно із
Законом України від 04.07.2012 р. N 5041-VI)

Стаття 123. Головуючий у судовому засіданні

1. При розгляді справи судом першої інстанції головуєчим у судовому засіданні є [суддя](#), який здійснює [підготовче провадження](#).

2. Головуючий у судовому засіданні керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності та порядку вчинення процесуальних дій, здійснення [учасниками адміністративного процесу](#) їхніх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин у справі, усуваючи із судового розгляду все, що не має значення для вирішення справи.

3. Головуючий у судовому засіданні вживає необхідних заходів щодо забезпечення в судовому засіданні належного порядку.

Стаття 124. Відкриття судового засідання

1. У призначений для розгляду справи час головуєчий відкриває судові засідання та оголошує, яка справа розглядається.

2. [Секретар судового засідання](#) доповідає судові, хто з викликаних та повідомлених осіб прибув у судові засідання, чи вручено судові [повідстки](#) та повідомлення тим, хто не прибув, і повідомляє причини їх неприбуття, якщо вони відомі.

3. Виключено.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 125. Роз'яснення перекладачеві його прав та обов'язків, присяга перекладача

1. Головуючий у судовому засіданні встановлює особу перекладача роз'яснює перекладачеві його права та обов'язки, встановлені [статтею 68 цього Кодексу](#), і попереджає його під розписку про [кримінальну відповідальність](#) за завідомо неправильний переклад і за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

2. Головуючий приводить [перекладача](#) до такої присяги:

"Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки перекладача, використовуючи усі свої професійні можливості".

3. Присяга проголошується перекладачем усно, після чого він підписує текст присяги. Підписаний перекладачем текст присяги та розписка приєднуються до справи.

Стаття 126. Повідомлення про повне фіксування судового процесу технічними засобами

1. Секретар судового засідання повідомляє про здійснення повного фіксування судового засідання, а також про умови фіксування судового засідання (розташування мікрофонів та необхідність промовця говорити в мікрофон, недопустимість одночасних виступів учасників адміністративного процесу, дотримання тиші в залі судового засідання).

Стаття 127. Встановлення осіб, які прибули у судове засідання, оголошення складу суду і роз'яснення права відводу

1. Суд встановлює особи тих, хто прибув у судове засідання, а також перевіряє повноваження посадових і службових осіб, їхніх представників.
2. Головуючий у судовому засіданні оголошує склад суду, а також імена експерта, перекладача, спеціаліста, секретаря судового засідання і роз'яснює особам, які беруть участь у справі та прибули в судове засідання, їхнє право заявляти відводи.

Стаття 128. Наслідки неприбуття в судове засідання особи, яка бере участь у справі

1. Суд відкладає розгляд справи в разі:
  - 1) неприбуття у судове засідання сторони (сторін) або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, про яких немає відомостей, що їм вручені повістки;
  - 2) неприбуття в судове засідання позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;
  - 3) неприбуття в судове засідання відповідача, який не є суб'єктом владних повноважень, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;
  - 4) якщо суд визнав обов'язковою особисту участь особи, яка бере участь у справі, у судовому розгляді, а вона не прибула.
2. Неприбуття в судове засідання без поважних причин представника сторони або третьої особи, які прибули в судове засідання, або неповідомлення ним про причини неприбуття не є перешкодою для розгляду справи. Проте за клопотанням сторони та з урахуванням обставин у справі суд може відкласти її розгляд.
3. У разі повторного неприбуття позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності, суд залишає позовну заяву без розгляду.

4. У разі неприбуття відповідача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин розгляд справи може не відкладатися і справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів.

5. Наслідки, визначені частинами другою - четвертою цієї статті, застосовуються й у разі, якщо **сторона** без поважних причин залишить залу судового засідання.

6. Якщо немає перешкод для розгляду справи у судовому засіданні, визначених цією статтею, але прибули не всі особи, які беруть участь у справі, хоча і були належним чином повідомлені про дату, час і місце судового розгляду, суд має право розглянути справу у **письмовому провадженні** у разі відсутності потреби заслухати свідка чи експерта.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 129. Наслідки неприбуття в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста

1. Якщо в судове засідання не прибули **свідок, експерт, спеціаліст**, суд заслуховує думку **осіб, які беруть участь у справі**, про можливість продовження судового розгляду справи за відсутності свідка, експерта, спеціаліста, які не прибули, та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про оголошення перерви. Одночасно суд може вирішити питання про **привід** свідка, експерта, спеціаліста, які не прибули.

Стаття 130. Роз'яснення особам, які беруть участь у справі, їхніх прав та обов'язків

1. Головуючий у судовому засіданні роз'яснює **сторонам** та іншим **особам, які беруть участь у справі**, їхні **права та обов'язки**, встановлені цим Кодексом. Одночасно особам, які беруть участь у справі, видається пам'ятка про їхні права та обов'язки, встановлені цим Кодексом.

Стаття 131. Роз'яснення прав і обов'язків експерта, присяга експерта

1. Головуючий у судовому засіданні роз'яснює **експерту** його права та обов'язки, встановлені **статтею 66 цього Кодексу**, і попереджає його під розписку про **кримінальну відповідальність** за завідомо неправдивий **висновок** та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

2. Головуючий приводить експерта до такої присяги:

"Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості".

3. Присяга проголошується експертом усно, після чого він підписує текст присяги. Дія присяги поширюється і на ті випадки, коли висновок був складений до її проголошення. Підписаний експертом текст присяги та розписка приєднуються до справи.

4. Якщо **експертиза** призначається під час судового розгляду, права, обов'язки експерта та його відповідальність роз'яснюються головуючим одразу після залучення його до участі в адміністративному процесі.

5. **Експертам**, які працюють у державних експертних установах, роз'яснення прав і обов'язків експерта та приведення його до присяги здійснюються керівником експертної установи під

час призначення особи на посаду та присвоєння кваліфікації судового експерта. Засвідчені печаткою експертної установи копії тексту присяги і розписки про ознайомлення з правами та обов'язками експерта і про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок, за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків подаються на вимогу суду.

Стаття 132. Роз'яснення спеціалісту його прав і обов'язків

1. Головуючий у судовому засіданні роз'яснює спеціалісту його права та обов'язки, встановлені статтею 67 цього Кодексу.

Стаття 133. Вирішення судом клопотань осіб, які беруть участь у справі

1. Клопотання осіб, які беруть участь у справі, вирішуються судом негайно після того, як буде заслухана думка інших присутніх у судовому засіданні осіб, які беруть участь у справі, про що постановляється ухвала. Ухвала суду про відмову в задоволенні клопотання не перешкоджає повторному його заявленню протягом судового розгляду справи.

Стаття 134. Обов'язки присутніх у залі судового засідання

1. Особи, присутні у залі судового засідання, при вході до нього суду та при виході суду повинні встати. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти дають пояснення, показання, відповідають на питання та задають питання стоячи і лише після надання їм слова головуючим у судовому засіданні. Постанову суду особи, присутні в залі, заслуховують стоячи. Відступ від цих правил допускається з дозволу головуючого в судовому засіданні.

2. Учасники адміністративного процесу, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані беззаперечно виконувати розпорядження головуючого, додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених в суді правил. За неповагу до суду винні особи притягуються до відповідальності, встановленої законом. Питання про притягнення особи до відповідальності за прояв неповаги до суду вирішується судом негайно після вчинення порушення, для чого у судовому засіданні із розгляду адміністративної справи оголошується перерва.

3. Учасники адміністративного процесу звертаються до судді "Ваша честь".

4. Документи та інші матеріали передаються головуючому в судовому засіданні через судового розпорядника.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 135. Початок судового розгляду справи по суті

1. Судовий розгляд справи по суті починається доповіддю головуючого в судовому засіданні про зміст позовних вимог, про визнання сторонами певних обставин під час підготовчого провадження, після чого він з'ясовує: чи підтримує позивач адміністративний позов, чи визнає його відповідач та чи не бажають сторони примиритися.

2. При розгляді справи за відсутності особи, яка бере участь у справі, головуючий у судовому засіданні доповідає про її позицію щодо позовних вимог, якщо вона викладена в письмових поясненнях.

Стаття 136. Відмова від адміністративного позову, визнання адміністративного позову, примирення сторін під час судового розгляду

1. **Позивач** може відмовитися від **адміністративного позову**, а **відповідач** - визнати адміністративний позов протягом всього часу судового розгляду, зробивши усну заяву. Якщо відмову від адміністративного позову чи визнання адміністративного позову викладено в адресованій суду письмовій заяві, ця заява приєднується до справи.
2. **Сторони** можуть примиритися протягом всього часу судового розгляду або заявити клопотання про надання їм часу для примирення.
3. Судове рішення у зв'язку з відмовою від **адміністративного позову**, визнанням адміністративного позову чи примиренням сторін ухвалюється за правилами, встановленими **статтями 112, 113 цього Кодексу**.

Стаття 137. Зміна позовних вимог

1. Позивач може протягом всього часу судового розгляду збільшити або зменшити розмір позовних вимог, подавши письмову заяву, яка приєднується до справи. До початку судового розгляду справи по суті позивач може змінити підставу або предмет адміністративного позову, подавши письмову заяву, яка приєднується до справи. Заява про зміну позовних вимог повинна відповідати вимогам, які встановлені цим Кодексом для позовних заяв. У разі невідповідності такої заяви вимогам **статті 106 цього Кодексу** суд своєю ухвалою повертає її позивачу. Ухвала суду, прийнята за результатами розгляду питання про прийняття заяви про зміну позовних вимог, окремо не оскаржується.
2. Суд за клопотанням **відповідача** оголошує перерву в судовому засіданні та надає відповідачу строк, достатній для його підготовки до справи у зв'язку зі зміною позивачем позовних вимог.

Стаття 138. Дослідження доказів

1. Предметом доказування є обставини, якими обґрунтовуються позовні вимоги чи заперечення або які мають інше значення для вирішення справи (причини пропущення строку для звернення до суду тощо) та які належить встановити при ухваленні **судового рішення** у справі.
2. Для встановлення обставин, зазначених у частині першій цієї статті, у судовому засіданні заслуховуються пояснення **осіб, які беруть участь у справі**, **показання свідків**, досліджуються **письмові та речові докази**, у тому числі носії інформації із записаною на них інформацією, **висновки експертів**.

Стаття 139. Пояснення осіб, які беруть участь у справі

1. Після доповіді у справі суд заслуховує пояснення **позивача** та **третьої особи**, яка не заявляє самостійні вимоги на предмет спору і бере участь на **стороні** позивача, пояснення **відповідача** та третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги на предмет спору і бере

участь на стороні відповідача, а також пояснення третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору.

2. Якщо поряд зі стороною, третьою особою у справі беруть участь їхні **представники**, суд після пояснень сторони, третьої особи заслуховує пояснення їхніх представників, а за їхнім клопотанням пояснення може давати тільки представник.

3. Якщо в справі заявлено кілька позовних вимог, суд може зобов'язати сторони та інших **осіб, які беруть участь у справі**, дати окремо пояснення щодо кожної з них.

4. Якщо сторони та інші особи, які беруть участь у справі, висловлюються нечітко або з їхніх слів не можна дійти висновку про те, чи визнають вони обставини, чи заперечують проти них, суд може зажадати від цих осіб конкретної відповіді - "так" чи "ні".

5. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, задають питання один одному у порядку, встановленому головуючим.

6. Якщо у справі є письмові пояснення **сторін** та інших **осіб, які беруть участь у справі**, головуючий оголошує зміст цих пояснень.

7. Суд може встановити регламент надання пояснень, який визначає їх тривалість.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 140. Встановлення порядку дослідження інших доказів

1. Суд, заслухавши пояснення **сторін** та інших **осіб, які беруть участь у справі**, встановлює порядок дослідження **доказів**, якими вони обґрунтовують свої вимоги і заперечення.

2. Порядок дослідження доказів визначається судом залежно від характеру спірних правовідносин і в разі необхідності може бути змінений.

Стаття 141. Порядок допиту свідків

1. Кожний **свідок** допитується окремо.

2. Свідки, які ще не дали **показань**, не можуть перебувати у залі судового засідання під час судового розгляду. **Судовий розпорядник** вживає заходів, щоб свідки, яких допитали, не спілкувалися з тими, яких суд не допитав.

3. Перед допитом свідка головуючий у судовому засіданні встановлює його особу, вік, рід занять, **місце проживання**, відношення до справи і стосунки зі **сторонами** та іншими **особами, які беруть участь у справі**, роз'яснює його права та обов'язки, встановлені **статтею 65 цього Кодексу**, з'ясовує, чи не відмовляється він з підстав, встановлених законом, від давання показань, і під розписку попереджає його про **кримінальну відповідальність** за завідомо неправдиві показання і відмову від давання показань.

4. Якщо перешкод для допиту свідка не встановлено, головуючий у судовому засіданні приводить його до такої присяги:

"Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю говорити правду, нічого не приховуючи і не спотворюючи".

5. Присяга проголошується свідком усно, після чого він підписує текст присяги. Підписаний свідком текст присяги та розписка приєднуються до справи.

6. Допит свідка починається з пропозиції головуючого в судовому засіданні розповісти все, що йому відомо у цій справі, після чого першою йому задає питання особа, за клопотанням якої викликано свідка, а потім інші особи, які беруть участь у справі.

7. Свідок, даючи показання, може користуватися записами, якщо його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими даними, які важко зберегти в пам'яті. Після допиту ці записи показуються суду та особам, які беруть участь у справі, і можуть бути приєднані до справи за ухвалою суду.

8. Головуючий у судовому засіданні та інші **судді** можуть задавати свідкові питання в будь-який час його допиту.

9. Допитаний свідок залишається у залі судового засідання до закінчення розгляду справи. Суд може дозволити такому свідку залишити залу судового засідання до закінчення розгляду справи.

10. Свідок може бути допитаний повторно в тому самому або наступному судовому засіданні за його клопотанням, за клопотанням **осіб, які беруть участь у справі**, або з ініціативи суду. Під час дослідження інших **доказів** свідкам можуть задавати питання **сторони**, інші особи, які беруть участь у справі, а також суд.

11. Суд може призначити одночасний допит двох чи більше **свідків** для з'ясування причин розбіжності в їхніх **показаннях**.

12. Показання свідків, зібраних за судовими дорученнями в порядку **забезпечення доказів** під час допиту їх за **місцем проживання**, при відкладенні розгляду справи або надані ними у судовому засіданні, в якому було прийнято скасоване рішення, повинні бути відтворені і досліджені в судовому засіданні, в якому постановлено рішення, якщо участь цих свідків у новому судовому засіданні виявилась неможливою. Особи, які беруть участь у справі, мають право висловити своє ставлення до цих показань і дати щодо них свої пояснення.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 142. Порядок допиту малолітніх і неповнолітніх свідків

1. Допит **малолітніх** свідків і, за розсудом суду, **неповнолітніх** свідків проводиться в присутності педагога або батьків, **усиновлювачів, опікунів, піклувальників**, якщо вони не зацікавлені у справі.

2. Свідкам, які не досягли шістнадцятирічного віку, головуючий роз'яснює обов'язок про необхідність дати правдиві **показання**, не попереджуючи про відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання, і не приводить їх до присяги.

3. Особи, зазначені в частині першій цієї статті, можуть з дозволу суду задавати свідкові питання, а також висловлювати свою думку стосовно особи свідка, змісту його показань.

4. У виняткових випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин справи, на час допиту осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, із зали судового засідання за ухвалою суду може бути видалена та чи інша **особа, яка бере участь у справі**. Після

повернення цієї особи до зали судового засідання головуючий повідомляє її про [показання](#) цього свідка і надає можливість задати йому питання.

Стаття 143. Дослідження письмових доказів

1. [Письмові докази](#), у тому числі протоколи їх огляду, складені за судовим дорученням або в порядку [забезпечення доказів](#), оголошуються в судовому засіданні та пред'являються для ознайомлення [особам, які беруть участь у справі](#), а в разі необхідності - також [свідкам, експертам, спеціалістам](#) чи [перекладачам](#).
2. Особи, які беруть участь у справі, можуть задавати питання свідкам, експертам, спеціалістам з приводу письмових доказів.
3. Якщо доданий до справи або наданий суду особою, яка бере участь у справі, для ознайомлення документ викликає сумнів у його достовірності або є фальшивим, особа, яка бере участь у справі, може просити суд виключити його з числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів або вимагати проведення [експертизи](#).

Стаття 144. Дослідження змісту особистих паперів, листів, записів телефонних розмов, телеграм та інших видів кореспонденції

1. Зміст особистих паперів, [листів](#), записів телефонних розмов, [телеграм](#) та інших видів кореспонденції [фізичних осіб](#) може бути оголошений і досліджений у відкритому судовому засіданні тільки за згодою осіб, визначених [Цивільним кодексом України](#).

Стаття 145. Дослідження речових доказів

1. [Речові докази](#) оглядаються судом, а також подаються для ознайомлення [особам, які беруть участь у справі](#), а в разі необхідності - також [експертам, спеціалістам](#) і [свідкам](#). Особи, яким подані для ознайомлення речові докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, пов'язані з доказом та його оглядом.
2. Протоколи огляду речових доказів, складені в порядку [забезпечення доказів](#), виконання судового доручення або за результатами огляду доказів на місці, оголошуються в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, можуть дати свої пояснення з приводу цих протоколів.
3. Особи, які беруть участь у справі, можуть задавати питання з приводу [речових доказів](#) експертам, спеціалістам, свідкам, які їх оглядали.

Стаття 145¹. Зберігання речових доказів

1. [Речові докази](#) до набрання судовим рішенням законної сили зберігаються у справі або за окремим описом здаються до камери схову речових доказів суду.
2. Речові докази, що не можуть бути доставлені до суду, зберігаються за їх місцезнаходженням за ухвалою суду. При цьому вони мають бути докладно описані та опечатані, а в разі необхідності - сфотографовані.
3. Суд вживає заходів для забезпечення зберігання речових доказів у незмінному стані.

(Доповнено статтею 145¹ згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 146. Дослідження звуко- і відеозаписів

1. Відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису проводяться в залі судового засідання або в іншому спеціально обладнаному для цього приміщенні з відображенням у журналі судового засідання основних технічних характеристик обладнання та носіїв інформації і зазначенням часу відтворення (демонстрації). Після цього суд заслуховує пояснення [осіб, які беруть участь у справі](#).
2. У разі необхідності відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису можуть бути повторені повністю або у певній частині.
3. З метою з'ясування відомостей, що містяться у звуко- і відеозаписах, судом може бути залучено [спеціаліста](#) або призначено [експертизу](#).
4. Заяву про фальшивість звуко- і відеозаписів суд розглядає в порядку, встановленому для розгляду заяв про фальшивість [письмових доказів](#).
5. Під час дослідження звуко- чи відеозапису особистого характеру застосовуються правила цього Кодексу щодо дослідження змісту особистих паперів, [листів](#), записів телефонних розмов, [телеграм](#) та інших видів кореспонденції.

Стаття 147. Огляд доказів на місці

1. [Письмові](#) та [речові докази](#), які не можна доставити до суду, оглядаються за їхнім місцезнаходженням. Про проведення огляду [доказів](#) на місці суд постановляє ухвалу.
2. Огляд доказів на місці проводиться судом з повідомленням [осіб, які беруть участь у справі](#), а в разі необхідності - з викликом [експертів](#), [спеціалістів](#), [перекладачів](#) і [свідків](#).
3. При огляді доказів на місці складається протокол у порядку, встановленому [статтями 45, 46 цього Кодексу](#).

Стаття 148. Дослідження висновку експерта

1. [Висновок експерта](#) оголошується в судовому засіданні.
2. Для роз'яснення і доповнення висновку експерта [особи, які беруть участь у справі](#), а також суд можуть задати [експерту](#) питання. Першими задають питання експертові особа, за заявою якої призначено [експертизу](#), та її [представник](#), а потім інші особи, які беруть участь у справі. Якщо експертизу призначено за клопотанням обох [сторін](#), першими задають питання експертові [позивач](#) і його представник. Головуючий у судовому засіданні та інші [судді](#) можуть задавати експертові питання в будь-який час дослідження висновку експерта.
3. Викладені письмово і підписані пояснення експерта приєднуються до справи.

Стаття 149. Консультації та роз'яснення спеціаліста

1. Під час дослідження [доказів](#) суд може скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями [спеціаліста](#).
2. Спеціалісту можуть бути задані питання щодо суті наданих усних консультацій чи письмових роз'яснень. Першими задають питання особа, за клопотанням якої залучено спеціаліста, та її [представник](#), а потім інші [особи, які беруть участь у справі](#). Якщо спеціаліста залучено за клопотанням обох [сторін](#), першими задають питання спеціалісту

позивач і його представник. Головуючий у судовому засіданні та інші **судді** можуть задавати спеціалістові питання в будь-який час дослідження доказів.

3. Викладені письмово і підписані **спеціалістом** роз'яснення приєднуються до справи.

Стаття 150. Відкладення розгляду справи або оголошення перерви в її розгляді

1. Суд відкладає розгляд справи у випадках, встановлених цим Кодексом, а також у разі неможливості розгляду справи у зв'язку з необхідністю заміни **судді** (в результаті задоволення заяви про **відвід** чи з інших причин) або залучення до участі у справі інших осіб.

2. Суд оголошує перерву у зв'язку з необхідністю одержання нових **доказів** або в інших необхідних випадках. Тривалість перерви встановлюється судом залежно від обставин розгляду справи.

3. Суд, відкладаючи розгляд справи або оголошуючи перерву в її розгляді, встановлює дату і час нового судового засідання, про що повідомляє під розписку **осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів**, які були присутніми в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, які не прибули або яких суд вперше залучає до участі в адміністративному процесі, викликаються в судові засідання **повідками**.

4. У разі відкладення розгляду справи суд повинен допитати свідків, які прибули. Тільки у виняткових випадках за ухвалою суду свідки не допитуються і викликаються знову.

5. Якщо розгляд справи було відкладено, новий її розгляд починається спочатку. Якщо **сторони** не наполягають на повторенні наданих раніше пояснень осіб, які беруть участь у справі, якщо склад суду не змінився і до участі в справі не було залучено **третьох осіб**, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, суд продовжує провадження у справі зі стадії, на якій розгляд справи було відкладено.

6. Якщо в розгляді справи було оголошено перерву, провадження у справі після її закінчення продовжується зі стадії, на якій воно було перервано.

Стаття 151. Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами

1. Після з'ясування всіх обставин у справі та перевірки їх **доказами** головуєчий у судовому засіданні надає **сторонам** та іншим **особам, які беруть участь у справі**, можливість дати додаткові пояснення чи надати додаткові докази.

2. У зв'язку з додатковими поясненнями осіб, які беруть участь у справі, суд може задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, **свідкам, експертам, спеціалістам**.

3. Вислухавши додаткові пояснення і дослідивши додаткові докази, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами і переходить до **судових дебатів**.

Стаття 152. Судові дебати

1. Судові дебати складаються з промов **осіб, які беруть участь у справі**. У цих промовах можна посилатися лише на обставини і **докази**, які досліджені в судовому засіданні.

2. У дебатах першим надається слово **позивачеві**, його **представнику**, а потім - **відповідачеві**, його представнику.
3. **Третя особа**, яка заявила самостійні вимоги на предмет спору, її представник виступають після **сторін** у справі.
4. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, їхні представники виступають у дебатах після особи, на стороні якої вони беруть участь.
5. За клопотанням сторін чи третіх осіб у дебатах можуть виступати лише їхні представники.
6. Суд може встановити регламент промов осіб, які беруть участь у справі, який визначає їх тривалість. Головуючий у судовому засіданні може зупинити промовця лише тоді, коли він виходить за межі справи, що розглядається. З дозволу суду після закінчення судових дебатів промовці можуть обмінятися репліками.
7. Якщо під час судових дебатів виникає необхідність з'ясування нових обставин, що мають значення для справи, або дослідження нових **доказів**, суд постановляє ухвалу про повернення до з'ясування обставин у справі. Після закінчення з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами судові дебати проводяться у загальному порядку.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 153. Вихід суду для ухвалення рішення

1. Після **судових дебатів** суд виходить до нарадчої кімнати (приміщення, спеціально призначеного для ухвалення **судових рішень**) для ухвалення рішення у справі, оголосивши орієнтовний час його проголошення.
2. Якщо під час ухвалення рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит **свідків** або через іншу процесуальну дію, суд постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду. Розгляд справи у цьому разі проводиться в межах, необхідних для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.
3. Після закінчення поновленого розгляду справи суд відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і виходить до нарадчої кімнати для ухвалення рішення або, якщо проведення необхідних процесуальних дій у цьому судовому засіданні виявилось неможливим, постановляє ухвалу про **відкладення розгляду справи чи оголошення перерви**.

Стаття 154. Таємниця нарадчої кімнати

1. Під час ухвалення **судового рішення** ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу.
2. Під час перебування в нарадчій кімнаті **суддя** не має права розглядати інші судові справи.
3. Судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення рішення в нарадчій кімнаті.

Глава 4

ЗАЛИШЕННЯ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ БЕЗ РОЗГЛЯДУ. ЗУПИНЕННЯ, ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

Стаття 155. Залишення позовної заяви без розгляду

1. Суд своєю ухвалою залишає позовну заяву без розгляду, якщо:

- 1) позовну заяву подано особою, яка не має **адміністративної процесуальної дієздатності**;
- 2) позовну заяву від імені **позивача** подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;
- 3) у провадженні цього або іншого **адміністративного суду** є адміністративна справа про спір між тими самими **сторонами**, про той самий предмет і з тих самих підстав;
- 4) позивач повторно не прибув у **попереднє судове засідання** чи у судове засідання без поважних причин, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;
- 5) надійшло клопотання позивача про відкликання позовної заяви;
- 6) особа, яка має **адміністративну процесуальну дієздатність** і за захистом прав, свобод чи інтересів якої у випадках, встановлених законом, звернувся орган або інша особа, заперечує проти адміністративного позову і від неї надійшла відповідна заява;
- 7) провадження в адміністративній справі було відкрито за позовною заявою, яка не відповідає вимогам **статті 106 цього Кодексу**, і позивач не усунув цих недоліків у строк, встановлений судом;
- 8) **позивач** до закінчення судового розгляду залишив судове засідання без поважних причин і не звернувся до суду із заявою про судовий розгляд за його відсутності;
- 9) позовну заяву подано з пропуском встановленого законом **строку звернення до адміністративного суду** і суд не знайшов підстав для визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними.

2. Про залишення позовної заяви без розгляду суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про залишення позовної заяви без розгляду може бути оскаржена.

3. Особа, позовна заява якої залишена без розгляду, після усунення підстав, з яких заява була залишена без розгляду, має право звернутися до **адміністративного суду** в загальному порядку.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 156. Зупинення та поновлення провадження у справі

1. Суд зупиняє провадження у справі в разі:

- 1) **смерті** або оголошення в установленому законом порядку **померлою** особи, яка була **стороною** у справі, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво, а також ліквідації органу, **злиття, приєднання, поділу, перетворення юридичної особи**, які були стороною у справі, - до встановлення правонаступника;
- 2) необхідності призначення або заміни законного **представника** сторони чи **третьої особи** - до вступу у справу законного представника;

- 3) неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі;
- 4) звернення обох сторін з клопотанням про надання їм часу для примирення - до закінчення строку, про який сторони заявили у клопотанні;
- 5) звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави - до надходження відповіді на доручення.

2. Суд має право зупинити провадження у справі в разі:

- 1) захворювання особи, яка бере участь у справі, підтвердженого медичною довідкою, що перешкоджає прибуттю до суду, якщо її особиста участь буде визнана судом обов'язковою, - до її одужання;
- 2) знаходження особи, яка бере участь у справі, у від'їзді, якщо її особиста участь буде визнана судом обов'язковою, - до повернення з від'їзду;
- 3) призначення судом експертизи - до одержання її результатів;
- 4) наявності інших причин за обґрунтованим клопотанням сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, - до терміну, встановленого судом.

3. Суд не зупиняє провадження у справі у випадках, встановлених пунктами 1, 2 частини другої цієї статті, якщо відсутня сторона чи третя особа веде справу через свого представника.

4. Про зупинення провадження у справі суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про зупинення провадження у справі може бути оскаржена.

5. Провадження у справі поновлюється за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або за ініціативою суду, якщо відпадуть обставини, які були підставою для зупинення провадження. Про поновлення провадження у справі суд постановляє ухвалу. З дня поновлення провадження у справі перебіг процесуальних строків продовжується. Провадження у справі продовжується зі стадії, на якій воно було зупинено.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 21.01.2010 р. N 1837-VI)

Стаття 157. Закриття провадження у справі

1. Суд закриває провадження у справі:

- 1) якщо справу не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства;
- 2) якщо позивач відмовився від адміністративного позову і відмову прийнято судом;
- 3) якщо сторони досягли примирення;
- 4) якщо є такі, що набрали законної сили, постанови чи ухвали суду з того самого спору і між тими самими сторонами;

5) у разі смерті або оголошення в установленому законом порядку померлою особи, яка була стороною у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва, або ліквідації підприємства, установи, організації, які були стороною у справі.

2. Якщо провадження у справі закривається з підстави, встановленої пунктом 1 частини першої цієї статті, суд повинен роз'яснити позивачеві, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд таких справ.

3. Про закриття провадження у справі суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про закриття провадження у справі може бути оскаржена. Повторне звернення з тією самою позовною заявою не допускається.

Глава 5 СУДОВІ РІШЕННЯ

Стаття 158. Види судових рішень

1. Судове рішення, яким суд вирішує спір по суті, викладається у формі постанови.
2. Судове рішення, яким суд зупиняє чи закриває провадження у справі, залишає позовну заяву без розгляду або приймає рішення щодо інших процесуальних дій, клопотань, викладається у формі ухвали.

Стаття 159. Законність і обґрунтованість судового рішення

1. Судове рішення повинно бути законним і обґрунтованим.
2. Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права при дотриманні норм процесуального права.
3. Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин в адміністративній справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Стаття 160. Порядок ухвалення судових рішень, їх форма

1. Суд приймає постанову іменем України негайно після закінчення судового розгляду.
2. Постанова приймається, складається і підписується в нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу.
3. У виняткових випадках залежно від складності справи складення постанови у повному обсязі може бути відкладено на строк не більш як п'ять днів з дня закінчення розгляду справи, однак суд повинен проголосити у тому самому засіданні, в якому закінчився розгляд справи, вступну та резолютивну частини постанови. Постанова суду, яка містить вступну та резолютивну частини, перед оголошенням має бути підписана всім складом суду і приєднана до справи.
4. Окремим документом викладаються ухвали з питань:
  - 1) залишення позовної заяви без руху;
  - 2) повернення позовної заяви;

- 3) відкриття провадження в адміністративній справі;
- 4) об'єднання та роз'єднання справ;
- 5) забезпечення доказів;
- 6) визначення розміру судових витрат;
- 7) продовження та поновлення процесуальних строків;
- 8) передачі адміністративної справи до іншого адміністративного суду;
- 9) забезпечення адміністративного позову;
- 10) призначення експертизи;
- 11) виправлення описок і очевидних арифметичних помилок;
- 12) відмови в ухваленні додаткового судового рішення;
- 13) роз'яснення постанови;
- 14) зупинення провадження у справі;
- 15) закриття провадження у справі;
- 16) залишення позовної заяви без розгляду.
- 17) виключено.

Окремим документом можуть викладатися також ухвали з інших питань, які вирішуються під час судового розгляду.

5. Ухвали, які під час судового засідання викладаються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті та підписуються складом суду, який розглядає справу.
6. Ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, заносяться [секретарем судового засідання](#) у журнал судового засідання.
7. Ухвали, постановлені в судовому засіданні, проголошуються негайно після їх постановлення. До складення зазначених ухвал застосовуються правила частини третьої цієї статті.
8. Виправлення в судовому рішенні мають бути застережені складом суду, який його ухвалив.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 161. Питання, які вирішує суд при прийнятті постанови

1. Під час прийняття постанови суд вирішує:

- 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення, та якими **доказами** вони підтверджуються;
- 2) чи є інші фактичні дані, які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження;
- 3) яку правову норму належить застосувати до цих правовідносин;
- 4) чи належить задовольнити позовні вимоги або відмовити в їх задоволенні;
- 5) як розподілити між сторонами **судові витрати**;
- 6) чи є підстави допустити негайне виконання постанови;
- 7) чи є підстави для скасування заходів **забезпечення адміністративного позову**.

2. При виборі правової норми, що підлягає застосуванню до спірних правовідносин, суд зобов'язаний враховувати висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 237 цього Кодексу.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 20.10.2011 р. N 3932-VI)

Стаття 162. Повноваження суду при вирішенні справи

1. При вирішенні справи по суті суд може задовольнити **адміністративний позов** повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю або частково.
2. У разі задоволення адміністративного позову суд може прийняти постанову про:
  - 1) визнання протиправними рішення **суб'єкта владних повноважень** чи окремих його положень, дій чи бездіяльності і про скасування або визнання нечинним рішення чи окремих його положень, про **поворот виконання цього рішення** чи окремих його положень із зазначенням способу його здійснення;
  - 2) зобов'язання **відповідача** вчинити певні дії;
  - 3) зобов'язання відповідача утриматися від вчинення певних дій;
  - 4) стягнення з відповідача коштів;
  - 5) **тимчасову заборону (зупинення)** окремих видів або всієї діяльності **об'єднання громадян**;
  - 6) **примусовий розпуск (ліквідацію)** об'єднання громадян;
  - 7) **примусове видворення іноземця** чи **особи без громадянства** за межі України;
  - 8) визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) **суб'єкта владних повноважень**.

Суд може прийняти іншу постанову, яка б гарантувала дотримання і захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Суд за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень може прийняти іншу постанову у випадках, встановлених законом.

3. Якщо в ході судового розгляду справи суд встановить, що провадження у справі відкрито за позовною заявою, поданою з пропуском установленого законом [строку звернення до адміністративного суду](#), або викладений в ухвалі про відкриття провадження у справі висновок суду про визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними був передчасним, і суд не знайде інших підстав для визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними, позовна заява залишається без розгляду.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 163. Зміст постанови

1. Постанова складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати, часу та місця її прийняття;

найменування адміністративного суду, прізвищ та ініціалів [судді](#) (суддів) і [секретаря судового засідання](#);

імен (найменувань) [сторін](#) та інших [осіб, які беруть участь у справі](#);

предмета адміністративного позову;

2) описової частини із зазначенням:

короткого змісту позовних вимог і позиції відповідача;

пояснень осіб, які беруть участь у справі;

інших [доказів](#), досліджених судом;

3) мотивувальної частини із зазначенням:

встановлених судом обставин із посиланням на докази, а також мотивів неврахування окремих доказів;

мотивів, з яких суд виходив при прийнятті постанови, і положення закону, яким він керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновку суду про задоволення [адміністративного позову](#) або про відмову в його задоволенні повністю чи частково;

висновку суду по суті вимог;

розподілу судових витрат;

інших правових наслідків ухваленого рішення;

строку і порядку набрання постановою законної сили та її оскарження;

встановленого судом строку для подання суб'єктом владних повноважень - відповідачем до суду звіту про виконання постанови, якщо вона вимагає вчинення певних дій (перебіг цього строку починається з дня набрання постановою законної сили або після одержання її копії, якщо постанова виконується негайно).

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 164. Постанова щодо частини позовних вимог

1. Суд може до закінчення судового розгляду справи за клопотанням особи, яка бере участь у справі, прийняти постанову щодо частини позовних вимог, якщо з'ясовані судом обставини дають можливість без шкоди для справи вирішити ці вимоги, виділивши їх в окреме провадження.

2. Постанова щодо частини позовних вимог може бути оскаржена у загальному порядку.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 165. Зміст ухвали

1. Ухвала, що викладається окремим документом, складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її постановлення;

найменування адміністративного суду, прізвища та ініціалів судді (суддів);

імен (найменувань) сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;

2) описової частини із зазначенням суті клопотання та імені (найменування) особи, що його заявила, чи іншого питання, що вирішується ухвалою;

3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких суд дійшов до висновків, і закону, яким керувався суд, постановляючи ухвалу;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновків суду;

строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

2. В ухвалі, яку суд постановляє без виходу до нарадчої кімнати, оголошуються висновок суду та мотиви, з яких суд дійшов такого висновку.

Стаття 166. Окремі ухвали суду

1. Суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону, може постановити окрему ухвалу і направити її відповідним [суб'єктам владних повноважень](#) для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону. Про вжиті заходи суд повідомляється не пізніше одного місяця після надходження окремої ухвали.

2. У разі необхідності суд може постановити окрему ухвалу про наявність підстав для розгляду питання щодо притягнення до відповідальності осіб, рішення, дії чи бездіяльність яких визнаються протиправними.

3. Окрема ухвала може бути оскаржена особами, інтересів яких вона стосується.

Стаття 167. Проголошення судового рішення, видача або направлення судового рішення особам, які беруть участь у справі, та особам, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси чи обов'язки

1. Судове рішення проголошується прилюдно негайно після виходу суду з нарадчої кімнати. Головуючий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження.

2. На вимогу особи, яка бере участь у справі, а так само особи, яка не брала участі у справі, але щодо якої суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси чи обов'язки, суд у цей самий день видає копію постанови (або її вступної та резолютивної частин) чи ухвали суду. У разі проголошення в судовому засіданні лише вступної та резолютивної частин постанови суд повідомляє час, коли особи, які беруть участь у справі, можуть одержати копію постанови в повному обсязі. Суд складає повний текст постанови у строк, передбачений частиною третьою [статті 160 цього Кодексу](#).

3. Особам, які брали участь у справі, але не були присутні у судовому засіданні, копія судового рішення надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення протягом трьох днів з дня його ухвалення чи складення у повному обсязі або у разі їх звернення вручаються під розписку безпосередньо в суді. Якщо копія рішення надіслана представникові, то вважається, що вона надіслана й особі, яку він представляє.

Судове рішення вважається врученим, у тому числі у разі повернення поштового відправлення, яке не вручено адресату з незалежних від суду причин, та у разі відсутності осіб, які беруть участь у справі, за адресою, повідомленою цими особами суду, або за адресою [місцезнаходження \(місця проживання\)](#), що зазначена в [Єдиному державному реєстрі](#) юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, чи для фізичних осіб, які не мають статусу підприємців, за адресою їх місця проживання чи місця перебування, яка зареєстрована у встановленому законом порядку.

4. Якщо справа розглядається судом за місцезнаходженням [суб'єкта владних повноважень](#) і він не був присутній у судовому засіданні під час проголошення судового рішення, суд не надсилає копії такого рішення, а лише повідомляє суб'єкту владних повноважень у порядку, передбаченому частиною першою [статті 38 цього Кодексу](#), про можливість отримання копії судового рішення безпосередньо в суді.

5. [Особа, яка бере участь у справі](#), а також особа, яка не брала участі у справі, але щодо якої суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси чи обов'язки, може отримати в суді, де

знаходиться адміністративна справа, копію рішення, що є в матеріалах цієї справи, ухваленого адміністративним судом будь-якої інстанції.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 23.06.2009 р. N 1545-VI,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 168. Додаткове судове рішення

1. Суд, що ухвалив судове рішення, може за заявою **особи, яка брала участь у справі**, чи з власної ініціативи прийняти додаткову постанову чи постановити додаткову ухвалу у випадках, якщо:

1) щодо однієї із позовних вимог, з приводу якої досліджувалися **докази**, чи одного з клопотань не ухвалено рішення;

2) суд, вирішивши питання про право, не визначив способу виконання судового рішення;

3) судом не вирішено питання про **судові витрати**.

2. Питання про ухвалення додаткового судового рішення може бути заявлено до закінчення строку на виконання судового рішення.

3. Суд ухвалює додаткове судове рішення після розгляду питання в судовому засіданні з повідомленням **осіб, які беруть участь у справі**. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду питання.

4. Про відмову в ухваленні додаткового рішення суд постановляє ухвалу.

5. Додаткове судове рішення або ухвала суду про відмову в ухваленні додаткового судового рішення можуть бути оскаржені.

Стаття 169. Виправлення опісок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні

1. Суд може з власної ініціативи або за заявою **особи, що брала участь у справі**, чи іншої заінтересованої особи виправити допущені в судовому рішенні цього суду опіски, очевидні арифметичні помилки незалежно від того, набрало судове рішення законної сили чи ні.

2. Питання про внесення виправлень суд може вирішити в порядку **письмового провадження**. У разі якщо для внесення виправлень суд визнає за необхідне провести судове засідання за присутності осіб, які беруть участь у справі, ці особи повідомляються про день, час і місце засідання. Неприбуття в судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду питання про внесення виправлень.

3. Ухвалу суду про внесення виправлень у судове рішення чи відмову у внесенні виправлень може бути оскаржено.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 170. Роз'яснення судового рішення

1. Якщо судове рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою **осіб, які беруть участь у справі**, або **державного виконавця** ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту.
2. Подання заяви про роз'яснення судового рішення допускається, якщо воно ще не виконано або не закінчився строк, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання.
3. Суд розглядає заяву про роз'яснення судового рішення протягом десяти днів із повідомленням заявника (особи, яка бере участь у справі, державного виконавця, які звернулися із заявою про роз'яснення судового рішення) та осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розглядові заяви про роз'яснення рішення.
4. Подання заяви про роз'яснення судового рішення зупиняє перебіг строку, встановленого судом для виконання судового рішення, а так само строку, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання.
5. Копія ухвали про роз'яснення судового рішення не пізніше наступного дня після її постановлення надсилається **особам, які беруть участь у справі**, а також заявнику, які не були присутні у судовому засіданні.
6. Ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржено.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Глава 6

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ В ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЯХ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ

Стаття 171. Особливості провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень

1. Правила цієї статті поширюються на розгляд адміністративних справ щодо:
  - 1) законності (крім конституційності) постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
  - 2) законності та відповідності правовим актам вищої юридичної сили нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, інших **суб'єктів владних повноважень**.
2. Право оскаржити нормативно-правовий акт мають особи, щодо яких його застосовано, а також особи, які є суб'єктом правовідносин, у яких буде застосовано цей акт.
3. У разі відкриття провадження в адміністративній справі щодо оскарження нормативно-правового акта суд зобов'язує відповідача опублікувати оголошення про це у виданні, в якому цей акт був або мав бути **офіційно оприлюднений**.

4. Оголошення повинно містити вимоги позивача щодо оскаржуваного акта, реквізити нормативно-правового акта, дату, час і місце судового розгляду адміністративної справи.
5. Оголошення має бути опубліковано не пізніше як за сім днів до судового розгляду.
6. Якщо оголошення опубліковано своєчасно, вважається, що всі заінтересовані особи належним чином повідомлені про судовий розгляд справи. Скарги на судові рішення в цій справі таких осіб, якщо вони не брали участі у справі, залишаються без розгляду.
7. Адміністративна справа щодо оскарження нормативно-правових актів вирішується протягом розумного строку, але не пізніше одного місяця після відкриття провадження у справі. У виняткових випадках з урахуванням особливостей розгляду справи суд ухвалою може продовжити строк розгляду справи, але не більш як на один місяць.
8. Суд може визнати нормативно-правовий акт незаконним чи таким, що не відповідає правовому акту вищої юридичної сили, повністю або в окремій його частині.
9. Якщо у процесі розгляду справи щодо нормативно-правового акта виявлено незаконність або невідповідність правовому акту вищої юридичної сили інших правових актів чи їх окремих положень, крім тих, щодо яких відкрито провадження в адміністративній справі, які впливають на прийняття постанови у справі, суд визнає такі акти чи їх окремі положення незаконними або такими, що не відповідають правовому акту вищої юридичної сили.
10. Постанова суду у справах щодо оскарження нормативно-правових актів оскаржується у загальному порядку.
11. Резолютивна частина постанови суду про визнання нормативно-правового акта незаконним або таким, що не відповідає правовому акту вищої юридичної сили, і про визнання його нечинним невідкладно публікується відповідачем у виданні, в якому його було офіційно оприлюднено, після набрання постановою законної сили.
12. Правила цієї статті застосовуються також у випадках, коли питання про законність нормативно-правового акта чи відповідність його правовому акту вищої юридичної сили постало під час розгляду іншої адміністративної справи.

(У редакції Закону України
від 13.05.2010 р. N 2181-VI)

Стаття 171¹. Особливості провадження у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

1. Правила цієї статті поширюються на розгляд адміністративних справ щодо:
  - 1) законності (крім конституційності) постанов Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України;
  - 2) актів Вищої ради юстиції;
  - 3) дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції;
  - 4) рішень, дій чи бездіяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

2. Акти, дії чи бездіяльність Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, а також рішення, дії чи бездіяльність Вищої кваліфікаційної комісії суддів України оскаржуються до Вищого адміністративного суду України. Для цього у Вищому адміністративному суді України створюється окрема палата.

3. У разі відкриття провадження в адміністративній справі щодо оскарження нормативно-правового акта Верховної Ради України, Президента України Вищий адміністративний суд України зобов'язує відповідача опублікувати про це оголошення. Оголошення публікується з дотриманням вимог, встановлених частинами третьою - п'ятою [статті 171 цього Кодексу](#). Якщо оголошення опубліковано своєчасно, вважається, що всі заінтересовані особи належним чином повідомлені про судовий розгляд справи.

4. Адміністративна справа щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, а також рішень, дій чи бездіяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України вирішується колегією суддів у складі не менше п'яти суддів протягом розумного строку, але не пізніше одного місяця після відкриття провадження у справі. У виняткових випадках з урахуванням особливостей розгляду справи суд ухвалою може продовжити строк розгляду справи, але не більш як на один місяць.

5. Вищий адміністративний суд України за наслідками розгляду справи може:

1) визнати акт Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України незаконним повністю або в окремій його частині;

2) визнати дії чи бездіяльність Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України протиправними, зобов'язати Верховну Раду України, Президента України, Вищу раду юстиції, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України вчинити певні дії.

У разі визнання незаконним і нечинним нормативно-правового акта резолютивна частина постанови суду невідкладно публікується відповідачем у виданні, в якому його було офіційно оприлюднено, після набрання постановою законної сили.

6. Рішення Вищого адміністративного суду України щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, а також рішень, дій чи бездіяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України є остаточним і не підлягає перегляду в [апеляційному](#) чи [касаційному порядку](#).

(Доповнено статтею 171¹ згідно із
Законом України від 13.05.2010 р. N 2181-VI;
із змінами і доповненнями, внесеними згідно із

Законом України від 07.07.2010 р.
N 2453-VI)

(положення частин першої, другої, шостої статті 171¹ стосовно підсудності Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції справ про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності, а також справ щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України визнано такими, що відповідають [Конституції](#) [України](#) (є

Стаття 171². Особливості провадження у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності

1. Адміністративна справа з приводу рішень, дій чи бездіяльності **суб'єктів владних повноважень** у справах про притягнення до адміністративної відповідальності вирішується місцевими загальними судами як адміністративними судами протягом п'яти днів з дня відкриття провадження у справі. У виняткових випадках з урахуванням особливостей розгляду справи суд ухвалою може продовжити розгляд справи, але не більш як на п'ять днів.

2. Рішення місцевого загального суду як адміністративного суду у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності є остаточним і оскарженню не підлягає.

(Доповнено статтею 171² згідно із Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 172. Особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій

1. Право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, **комісій з референдуму**, членів цих комісій мають суб'єкти відповідного виборчого процесу (крім виборчої комісії), а також **ініціативна група референдуму**, інші суб'єкти ініціювання **референдуму**.

2. Виборець (громадянин, який має право голосу у відповідних виборах або референдумі) може оскаржити рішення, дію чи бездіяльність виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, якщо таке рішення, дія чи бездіяльність порушує виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі чи процесі референдуму його особисто.

3. Рішення, дії або бездіяльність **Центральної виборчої комісії** щодо встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму оскаржуються до Вищого адміністративного суду України. Усі інші рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, члена цієї комісії оскаржуються до Київського апеляційного адміністративного суду.

4. Рішення, дії чи бездіяльність виборчої комісії Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських (в тому числі міст Києва та Севастополя), районних у містах виборчих комісій щодо підготовки та проведення місцевих виборів; територіальних (окружних) виборчих комісій щодо підготовки та проведення виборів Президента України, народних депутатів України; обласних комісій з референдуму і комісії Автономної Республіки Крим з всеукраїнського референдуму, а також членів зазначених комісій оскаржуються до окружного адміністративного суду за місцезнаходженням відповідної комісії.

5. Рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, **комісій з референдуму**, членів цих комісій, за винятком рішень, дій чи бездіяльності, що визначені частинами третьою - четвертою цієї статті, оскаржуються до **місцевого загального суду** як адміністративного суду за місцезнаходженням відповідної комісії.

6. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій може бути подано до адміністративного суду у п'ятиденний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності.
7. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, що мали місце до дня голосування, може бути подано до адміністративного суду у строк, встановлений частиною шостою цієї статті, але не пізніше двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування.
8. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності дільничної виборчої комісії, [дільничної комісії з референдуму](#), членів цих комісій, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці, може бути подано до адміністративного суду у дводенний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності.
9. Суд приймає позовну заяву щодо рішення, дії чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму або члена відповідної комісії до розгляду незалежно від сплати судового збору. У разі несплати судового збору на момент вирішення справи суд одночасно вирішує питання про стягнення судового збору відповідно до правил [розподілу судових витрат](#), встановлених цим Кодексом.
10. Суд невідкладно повідомляє відповідну виборчу комісію або [комісію з референдуму](#) та комісію вищого рівня про надходження позовної заяви та про ухвалене судом рішення.
11. Суд вирішує адміністративні справи, визначені цією статтею, у дводенний строк після надходження позовної заяви. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли до дня голосування, вирішуються судом у дводенний строк, але не пізніше ніж за дві години до початку голосування. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли у день голосування вирішуються судом до закінчення голосування. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли у день голосування, але після закінчення голосування, вирішуються судом у дводенний строк після надходження позовної заяви.
12. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 21.08.2009 р. N 1616-VI,
від 04.11.2009 р. N 1699-VI,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI,

від 10.07.2010 р. N 2487-VI)

(положення другого речення частини четвертої статті 172 визнано таким, що не відповідає [Конституції України](#) (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.10.2009 р. N 26-рп/2009)

(положення частини одинадцятої статті 172 визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.10.2009 р. N 26-рп/2009)

Стаття 173. Особливості провадження у справах щодо уточнення списку виборців

1. Право звернутися з **адміністративним позовом** про уточнення списку виборців, у тому числі про включення або виключення зі списку себе особисто або інших осіб, має кожен, хто має право голосу на відповідних виборах або **референдумі**.
2. Адміністративні справи щодо уточнення списку виборців розглядає **місцевий загальний суд** як адміністративний суд за місцезнаходженням відповідної комісії.
3. Позовна заява про уточнення списку виборців подається до **адміністративного суду** без сплати судового збору. Позовну заяву може бути подано не пізніше як за два дні до дня голосування. Суд при розгляді даного адміністративного позову звертається до відповідного органу ведення **Державного реєстру виборців** із запитом щодо уточнення відомостей про виборця.
4. Суд вирішує адміністративні справи щодо уточнення списку виборців у дводенний строк після надходження позовної заяви, але не пізніше ніж за два дні до дня голосування, а якщо позовна заява надійшла за два дні до дня голосування, - невідкладно.
5. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.
6. Постанови **адміністративного суду** щодо внесення змін у списки виборців виконуються негайно.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 17.11.2005 р. N 3099-IV, від 17.11.2011 р. N 4061-VI)

Стаття 174. Особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, які порушують законодавство про вибори та референдум

1. Право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади, **органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, що порушують законодавство про вибори та референдум**, мають виборча комісія, кандидат, партія (блок), місцева організація партії, які є суб'єктами відповідного виборчого процесу, **комісія з референдуму, ініціативна група референдуму**, інші суб'єкти ініціювання референдуму.
2. Виборець (громадянин, який має право голосу у відповідних виборах або референдумі) може оскаржити рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, якщо такі рішення, дії чи бездіяльність порушують виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі чи процесі референдуму його особисто.
3. Позовна заява щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб подається до окружного адміністративного суду за їх місцезнаходженням. Позовна заява щодо дій чи

бездіяльності **засобів масової інформації**, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, що порушують законодавство про вибори та **референдум**, подається до **місцевого загального суду** як адміністративного суду за їхнім місцезнаходженням.

4. Позовну заяву може бути подано до **адміністративного суду** у строк, встановлений частинами шостою - сьомою **статті 172 цього Кодексу**.

5. Суд вирішує адміністративні справи, визначені цією статтею, у строк, встановлений частиною одинадцятю **статті 172 цього Кодексу**.

6. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 10.07.2010 р. N 2487-VI)

Стаття 175. Особливості провадження у справах щодо оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу

1. Право оскаржувати дії чи бездіяльність кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, **ініціативних груп референдуму**, інших суб'єктів ініціювання **референдуму**, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу, що порушують законодавство про вибори чи референдум, мають кандидат, партія (блок), місцева організація партії, які є суб'єктами відповідного виборчого процесу, ініціативна група референдуму, інші суб'єкти ініціювання референдуму.

2. Виборець (громадянин, який має право голосу у відповідних виборах або референдумі) може оскаржити дії чи бездіяльність суб'єктів, визначених частиною першою цієї статті, якщо ці дії чи бездіяльність порушують виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі чи процесі референдуму його особисто.

3. Позовна заява щодо оскарження дій чи бездіяльності кандидата на пост Президента України, **ініціативних груп всеукраїнського референдуму**, інших суб'єктів ініціювання всеукраїнського референдуму, що порушують законодавство про вибори чи референдум, подається до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ. Позовна заява щодо оскарження дії чи бездіяльності кандидата у депутати сільської, селищної ради, кандидатів на посаду сільського, селищного голови, їх довірених осіб подається до місцевого загального суду як адміністративного суду за місцем вчинення дії чи місцем, де ця дія повинна бути вчинена. Позовна заява з інших питань, передбачених цією статтею, подається до окружного адміністративного суду за місцем вчинення дії чи місцем, де ця дія повинна бути вчинена.

4. Позовну заяву може бути подано до **адміністративного суду** у строк, встановлений частинами шостою - сьомою **статті 172 цього Кодексу**.

5. Суд вирішує адміністративні справи, визначені цією статтею, у строк, встановлений частиною одинадцятю **статті 172 цього Кодексу**.

6. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

Стаття 176. Особливості провадження у справах, пов'язаних із виборами Президента України

1. **Виборча комісія, кандидат на пост Президента України, партія (блок) - суб'єкт виборчого процесу**, виборець, законні права або охоронювані законом інтереси яких порушено, мають право оскаржувати рішення чи дії **об'єднання громадян**, виборчого блоку, його посадової особи чи **повноважного представника**, які стосуються **виборчого процесу**, крім тих рішень чи дій, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян належать до його внутрішньої організаційної діяльності або його виключної компетенції.
2. Кандидат на пост Президента України, партія (блок) - суб'єкт виборчого процесу чи окружна виборча комісія мають право оскаржувати до суду дії чи бездіяльність **засобів масової інформації**, їх власників, посадових та службових осіб, які порушують встановлений законом порядок діяльності засобів масової інформації під час виборчого процесу, у тому числі стосовно **передвиборної агітації**, зокрема щодо вимоги спростування опублікованих ними неправдивих відомостей про кандидата чи партію (блок), що висунули кандидата.
3. Кандидат на пост Президента України, партія (блок) - суб'єкт виборчого процесу мають право оскаржувати дії іншого кандидата на пост Президента України, його довіреної особи, якщо ці дії спрямовані на порушення встановленого законом порядку висунення кандидата, проведення передвиборної агітації, інші порушення їх прав або виборчих прав громадян. Виборець має право оскаржувати дії кандидата на пост Президента України, його довіреної особи, якщо ці дії порушують його виборчі права.
4. Рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, закладів та організацій, їх посадових та службових осіб можуть бути оскаржені у порядку, передбаченому **статтею 174 цього Кодексу**. Акти чи дії виборчих блоків, **об'єднань громадян**, крім тих, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян належать до їх внутрішньої організаційної діяльності або їх виключної компетенції, - за місцезнаходженням органу об'єднання громадян, виборчого блоку, акти чи дії якого оскаржуються у порядку, передбаченому **статтею 175 цього Кодексу**.
5. Дії чи бездіяльність **засобів масової інформації**, їх власників, посадових і службових осіб, творчих працівників можуть бути оскаржені у порядку, передбаченому **статтею 174 цього Кодексу**.
6. Рішення, дії чи бездіяльність **виборчих комісій**, у тому числі рішення **Центральної виборчої комісії** із встановлення результатів виборів, можуть бути оскаржені у порядку, передбаченому **статтею 172 цього Кодексу**.
7. Дії **кандидатів на пост Президента України**, їх довірених осіб оскаржуються до Київського апеляційного адміністративного суду.
8. Рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії та її членів можуть бути оскаржені до адміністративного суду за місцезнаходженням дільничної виборчої комісії.
9. Рішення, дії чи бездіяльність окружної виборчої комісії або члена такої комісії можуть бути оскаржені до окружного адміністративного суду за місцезнаходженням окружної виборчої комісії в порядку, встановленому законодавством.

10. Суд розглядає та вирішує адміністративні справи за скаргами, поданими на вчинені порушення з моменту припинення голосування на виборчих дільницях, протягом двох днів після дня голосування.

11. Рішення апеляційної інстанції з виборчих спорів є остаточним і оскарженню не підлягає. Рішення Вищого адміністративного суду України щодо скарги на результати виборів є остаточним і не підлягає перегляду в [апеляційному](#) чи [касаційному порядку](#).

12. Повноваження суду, встановлені [статтею 117 цього Кодексу](#), не можуть бути застосовані судами щодо спорів, які стосуються призначення, підготовки і проведення [виборів Президента України](#).

(У редакції Закону України

від 21.08.2009 р. N 1616-VI)

(положення частини десятої статті 176 визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.10.2009 р. N 26-рп/2009)

(положення частини дванадцятої статті 176 визнано такими, що не відповідають [Конституції України](#) (є неконституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.10.2009 р. N 26-рп/2009)

Стаття 177. Особливості судових рішень за наслідками розгляду справ, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, та їх оскарження

1. Суд, установивши порушення законодавства про вибори чи [референдум](#), визначає у рішенні спосіб захисту порушених прав та інтересів, а також порядок усунення усіх наслідків цих порушень відповідно до закону або приймає інше передбачене законом рішення. У разі виявлення порушень, що можуть бути підставою для притягнення до відповідальності не за правилами цього Кодексу, суд постановляє окрему ухвалу з повідомленням про наявність таких порушень і надсилає її до органів чи осіб, уповноважених вжити у зв'язку з цим заходів, встановлених законом.

2. Копії [судового рішення](#) невідкладно видаються [особам, які брали участь у справі](#), або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

3. Судові рішення за наслідками розгляду судами першої інстанції справ, визначених [статтями 172 - 175 цього Кодексу](#), набирають законної сили після закінчення строку апеляційного оскарження, а у разі їх апеляційного оскарження - з моменту проголошення судового рішення [суду апеляційної інстанції](#). Судові рішення Вищого адміністративного суду України набирають законної сили з моменту проголошення і не можуть бути оскаржені.

4. Виключено.

5. Судові рішення за наслідками розгляду справ, визначених [статтями 172 - 175 цього Кодексу](#), можуть бути оскаржені в апеляційному порядку у дводенний строк з дня їх проголошення, а судові рішення, ухвалені до дня голосування, - не пізніше як за чотири години до початку голосування.

6. Суди апеляційної інстанції є відповідні апеляційні адміністративні суди. Судом апеляційної інстанції у справах, розглянутих відповідно до частини третьої [статті 172 цього Кодексу](#) Київським апеляційним адміністративним судом, є Вищий адміністративний суд України.

7. Суд апеляційної інстанції розглядає справу у дводенний строк після закінчення строку апеляційного оскарження з повідомленням [осіб, які беруть участь у справі](#). Апеляційна скарга стосовно судового рішення, що було ухвалене до дня голосування, розглядається не пізніше ніж за дві години до початку голосування.

8. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає апеляційному розгляду.

9. Суд апеляційної інстанції за наслідками апеляційного розгляду не може повертати справу на новий розгляд. Судове рішення суду апеляційної інстанції є остаточним.

10. При розгляді справ, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, та їх оскарженні частина четверта [статті 20 цього Кодексу](#) не застосовується.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 17.11.2005 р. N 3099-IV, від 21.08.2009 р. N 1616-VI, від 10.07.2010 р. N 2487-VI)

Стаття 178. Особливості здійснення представництва у справах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму

1. Особа, яка відповідно до закону про вибори зареєстрована як уповноважений [представник](#) або довірена особа кандидата, діє як представник відповідного кандидата у справах, пов'язаних з виборчим процесом, без додаткового уповноваження.

2. Особа, яка відповідно до закону про вибори чи [референдум](#) зареєстрована як уповноважена особа (представник) партії (блоку), місцевої організації партій, [ініціативної групи референдуму](#), діє як представник відповідної партії (блоку), місцевої організації партій, ініціативної групи референдуму у справах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, без додаткового уповноваження.

3. Документом, що підтверджує повноваження [представників](#), визначених частинами першою і другою цієї статті, є відповідне посвідчення, видане в порядку, встановленому законом про вибори чи референдум.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 10.07.2010 р. N 2487-VI)

Стаття 179. Особливості обчислення строків у справах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, та наслідки їх порушення

1. На обчислення строків, встановлених [статтями 172 - 177 цього Кодексу](#), не поширюються правила частин другої - десятої [статті 103 цього Кодексу](#).

2. Строки, встановлені [статтями 172 - 177 цього Кодексу](#), обчислюються календарними днями і годинами.

3. Останнім днем строку, який має закінчитися з настанням певної події, є день, що передує дню вказаної події.
4. Днем бездіяльності є останній день встановленого законом строку, в який мало бути вчинено дію або прийнято рішення.
5. Днем подання позовної заяви, апеляційної скарги є день їх надходження до відповідного суду. Строки подання позовних заяв і апеляційних скарг, встановлені [статтями 172 - 177 цього Кодексу](#), не може бути поновлено. Позовні заяви, апеляційні скарги, подані після закінчення цих строків, суд залишає без розгляду.

Стаття 180. Особливості провадження у справах про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності

1. Позовна заява про [дострокове припинення повноважень народного депутата України](#) в разі невиконання ним вимог щодо несумісності подається до Вищого адміністративного суду України. Право звернутися з такою позовною заявою має Голова Верховної Ради України, Перший заступник або заступник Голови Верховної Ради України. Рішення, прийняте за наслідками розгляду справи про дострокове припинення повноважень народного депутата України, є остаточним і оскарженню не підлягає.
2. Адміністративна справа за позовною заявою про дострокове припинення повноважень народного депутата України вирішується протягом семи днів після відкриття провадження у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про розгляд справи, не перешкоджає її розгляду.

(Із змінами, внесеними згідно із

Законом України від 07.07.2010 р.
N 2453-VI)

(положення частини першої статті 180 стосовно підсудності Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції справ про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності, а також справ щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 29.08.2012 р. N 16-рп/2012)

Стаття 181. Особливості провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби

1. [Учасники виконавчого провадження](#) (крім [державного виконавця](#)) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до [адміністративного суду](#) із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи [державної виконавчої служби](#) порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

2. Позовну заяву може бути подано до суду:

у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів;

у триденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій.

3. **Відповідачем** у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності **державного виконавця** чи іншої посадової особи державної виконавчої служби є відповідний **орган державної виконавчої служби**.

4. Про подання позовної заяви суд повідомляє відповідача за допомогою кур'єра, телефону, факсу, електронної пошти чи іншого технічного засобу зв'язку не пізніше наступного дня після відкриття провадження у справі. Протягом одного дня з дня одержання такого повідомлення відповідач зобов'язаний отримати в суді копію позовної заяви та доданих до неї документів.

5. Адміністративна справа з приводу рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби вирішується судом протягом десяти днів після відкриття провадження у справі.

6. Адміністративні справи з приводу рішень, дій або бездіяльності **державного виконавця** чи іншої посадової особи **державної виконавчої служби** щодо виконання ними рішень судів у справах, передбачених пунктами 1 - 4 частини першої **статті 18 цього Кодексу**, розглядаються місцевим загальним судом як адміністративним судом, який видав виконавчий лист.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 182. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання

1. Органи виконавчої влади, **органи місцевого самоврядування** негайно після одержання повідомлення про проведення **зборів, мітингів, походів, демонстрацій** тощо мають право звернутися до окружного адміністративного суду за своїм місцезнаходженням із позовною заявою про заборону таких заходів чи про інше обмеження права на мирні зібрання (щодо місця чи часу їх проведення тощо).

2. Позовна заява, яка надійшла в день проведення заходів, визначених частиною першою цієї статті, або після цього, залишається без розгляду.

3. Про відкриття провадження у справі, дату, час та місце розгляду справи суд негайно повідомляє **позивача** та організатора (організаторів) зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших мирних зібрань.

4. Адміністративна справа про обмеження права на мирні зібрання вирішується судом протягом трьох днів після відкриття провадження, а в разі відкриття провадження менш як за три дні до проведення відповідних заходів - невідкладно.

5. Суд задовольняє вимоги позивача в інтересах **національної безпеки** та громадського порядку в разі, якщо визнає, що проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших зібрань може створити реальну небезпеку заворушень чи вчинення кримінальних правопорушень, загрозу здоров'ю населення або правам і свободам інших людей. У постанові суду зазначається спосіб обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання.

6. Постанова суду у справах про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання виконується негайно.

7. Копії судового рішення невідкладно видаються **особам, які брали участь у справі**, або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.05.2013 р. N 245-VII)

Стаття 183. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання

1. Організатор (організатори) **зборів, мітингів, походів, демонстрацій** чи інших мирних зібрань мають право звернутися до **адміністративного суду** за місцем проведення цих заходів із позовною заявою про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання з боку органів виконавчої влади, **органів місцевого самоврядування**, повідомлених про проведення таких заходів.

2. Про відкриття провадження у справі, дату, час та місце розгляду справи суд негайно повідомляє **позивача** та **відповідача** (відповідний орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування).

3. Адміністративна справа про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання вирішується судом протягом трьох днів після відкриття провадження, а в разі відкриття провадження менш як за три дні до проведення відповідних заходів або у день їх проведення - невідкладно.

4. Постанова суду в адміністративній справі про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання виконується негайно.

5. Копії судового рішення невідкладно видаються **особам, які брали участь у справі**, або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

Стаття 183¹. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності

1. Право звернутися з адміністративним позовом про **примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності** мають органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які відповідно до **закону** можуть викуповувати ці об'єкти для суспільних потреб.

2. Адміністративні справи про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності розглядаються та вирішуються апеляційним адміністративним судом за місцем розташування нерухомого майна, що підлягає примусовому відчуженню.

3. Позовна заява про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності подається до адміністративного суду без сплати судового збору.

4. Суд вирішує адміністративні справи про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності протягом двох місяців з дня надходження позовної заяви.

5. У постанові адміністративного суду про задоволення позову зазначається інформація про:

об'єкт примусового відчуження, його місцезнаходження, площу, кадастровий номер, цільове призначення, категорію земель;

умови попереднього повного відшкодування вартості земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, збитків, завданих власнику внаслідок примусового відчуження, та їх розмір, визначений відповідно до закону;

строк, протягом якого власник має звільнити земельну ділянку, інші об'єкти нерухомого майна, що на ній розміщені;

джерело фінансування витрат, пов'язаних із примусовим відчуженням.

6. Судом апеляційної інстанції у справах про примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності є Вищий адміністративний суд України рішення якого є остаточним і оскарженню не підлягає.

7. Суд апеляційної інстанції розглядає справу у двомісячний строк з дня надходження апеляційної скарги.

8. Суд апеляційної інстанції за наслідками апеляційного розгляду не може повертати справу на новий розгляд.

9. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду справи.

(Доповнено статтею 183¹ згідно із
Законом України від 17.11.2009 р. N 1559-VI;
із змінами, внесеними згідно із

Законом України від 17.11.2011 р.
N 4054-VI)

(положення частин другої, шостої статті 183¹ стосовно підсудності апеляційному адміністративному суду як суду першої інстанції та Вищому адміністративному суду України як суду апеляційної інстанції справ про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 29.08.2012 р. N 16-рп/2012)

Стаття 183². Скорочене провадження

1. Скорочене провадження застосовується в адміністративних справах щодо:

1) зобов'язання **суб'єкта владних повноважень** вчинити певні дії щодо розгляду звернення, у тому числі інформаційного запиту, фізичної або юридичної особи;

2) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

3) припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців у випадках, передбачених законом, чи відміни державної **реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців**;

4) стягнення грошових сум, які ґрунтуються на рішеннях **суб'єкта владних повноважень**, щодо яких завершився встановлений цим Кодексом строк оскарження;

5) застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю), якщо вони можуть бути застосовані виключно за судовим рішенням.

2. Суд може розглядати в порядку скороченого провадження адміністративні справи щодо вимог, передбачених пунктами 1 - 4 частини першої цієї статті, якщо такі вимоги не стосуються прав, свобод, інтересів та обов'язків третіх осіб.

3. Про відкриття скороченого провадження суд виносить ухвалу, копія якої разом з копією позовної заяви та доданих до неї документів невідкладно надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу. В ухвалі в обов'язковому порядку зазначаються строк подання заперечення проти позову, порядок його подання, а також наслідки неподання такого заперечення. Відповідач у десятиденний строк з дня одержання такої ухвали та копій документів може подати заперечення проти позову та необхідні документи або заяву про визнання позову. Якщо справа розглядається судом за місцезнаходженням відповідача, то заперечення проти позову чи заява про визнання позову мають бути подані безпосередньо до канцелярії суду.

4. Суддя розглядає справу в порядку скороченого провадження одноособово, без проведення судового засідання та виклику **осіб, які беруть участь у справі**. За результатами розгляду справи у скороченому провадженні суддя, оцінивши повідомлені позивачем, відповідачем обставини, за наявності достатніх підстав приймає законне судове рішення. У разі недостатності повідомлених позивачем обставин або якщо за результатами розгляду поданого відповідачем заперечення суд прийде до висновку про неможливість ухвалення законного судового рішення без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі, суд розглядає справу за загальними правилами цього Кодексу, про що постановляє ухвалу, яка не підлягає оскарженню.

5. Справа повинна бути розглянута у порядку скороченого провадження протягом таких строків:

1) не пізніше наступного дня з дня надходження до суду заяви відповідача про визнання позову;

2) не пізніше трьох днів з дня закінчення строку, передбаченого частиною третьою цієї статті, якщо до суду не було подано заперечення відповідача та за умови, що справа розглядається судом за місцезнаходженням відповідача;

3) не пізніше трьох днів - у разі якщо протягом семи днів з дня закінчення строку, передбаченого частиною третьою цієї статті, до суду не надійшло заперечення відповідача та за умови, що справа не розглядається судом за місцезнаходженням відповідача;

4) не пізніше п'яти днів з дня подання відповідачем заперечення проти позову.

6. У постанові, прийнятій у скороченому провадженні, зазначаються:

1) дата, час та місце її прийняття;

2) найменування адміністративного суду, прізвище та ініціали судді, який прийняв постанову;

3) ім'я (найменування) сторін;

4) предмет адміністративного позову;

5) положення закону, якими суд керувався і на підставі яких задоволено позов;

6) висновок суду про повне або часткове задоволення чи відмову у задоволенні вимог адміністративного позову з посиланням на досліджені судом докази;

7) розподіл судових витрат;

8) обов'язок відповідача виконати постанову негайно, крім постанови в адміністративній справі, передбаченій пунктом 2 частини першої цієї статті;

9) строк набрання постановою законної сили та порядок її оскарження.

7. Постанова складається та підписується у день її прийняття, а її копії не пізніше наступного дня надсилаються сторонам рекомендованим листом із повідомленням.

8. Постанова за результатами скороченого провадження може бути оскаржена сторонами в [апеляційному порядку](#).

Постанова може бути оскаржена в апеляційному порядку також іншими особами у зв'язку з тим, що суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки.

Строк для подання апеляційної скарги стороною або іншою особою, яка брала участь у справі, обчислюється з моменту отримання копії постанови.

Апеляційні скарги у справах, передбачених пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, розглядаються апеляційними судами в [порядку письмового провадження](#).

9. Постанова, прийнята у скороченому провадженні, крім випадків її оскарження в апеляційному порядку, є остаточною.

10. У разі оскарження в апеляційному порядку постанови, прийнятої у скороченому провадженні, судові рішення апеляційної інстанції по такій справі є остаточним і оскарженню не підлягає.

11. Не допускається розгляд у порядку скороченого провадження адміністративних справ, які належить розглядати колегією суддів, а також адміністративних справ щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

12. Особа має право подати заяву про скасування заходів реагування, застосованих судом за результатом розгляду справи, передбаченої пунктом 5 частини першої цієї статті, якщо обставини, які стали підставою для вжиття заходів реагування, перестали існувати або усунуті, що підтверджується відповідними доказами. Така заява подається до адміністративного суду, який прийняв постанову про застосування відповідних заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю).

13. Заява про скасування заходів реагування підлягає розгляду та вирішенню суддею одноособово з повідомленням осіб, які беруть участь у справі, протягом п'яти днів з дня її отримання судом. Неприбуття у судові засідання осіб, яким належним чином повідомлено про час і місце розгляду, не перешкоджає розгляду такої заяви. У разі якщо суд дійде висновку про можливість ухвалення законного судового рішення без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі, він розглядає заяву у порядку письмового провадження.

За результатами розгляду заяви суд постановляє ухвалу про задоволення заяви або про відмову в її задоволенні, яка не підлягає оскарженню.

Відмова у задоволенні заяви не перешкоджає повторному зверненню до суду із заявою про скасування заходів реагування.

(Доповнено статтею 183² згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI;
із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 17.11.2011 р. N 4054-VI,
від 02.10.2012 р. N 5404-VI)

Стаття 183³. Особливості провадження у справах за зверненням органів доходів і зборів

1. Провадження у справах за зверненням органів доходів і зборів при здійсненні ними передбачених законом повноважень здійснюється на підставі подання таких органів щодо:

1) зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках платника податків;

2) підтвердження обґрунтованості адміністративного арешту майна платника податків;

3) стягнення коштів за податковим боргом;

4) зобов'язання керівника підприємства провести інвентаризацію основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувалися цим підприємством разом із товарами, які були поміщені у відповідний митний режим.

2. Частину другу виключено.

3. Подання подається до суду першої інстанції протягом двадцяти чотирьох годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення до суду, за загальними правилами [підсудності](#), встановленими цим Кодексом, у письмовій формі та повинно містити:

- 1) найменування адміністративного суду;
- 2) найменування, поштову адресу, а також номер засобу зв'язку заявника;
- 3) найменування, поштову адресу, а також номер засобу зв'язку, якщо такий відомий, відносно сторони, до якої застосовуються заходи, передбачені частиною першою цієї статті;
- 4) підстави звернення з поданням, обставини, що підтверджуються доказами, та вимоги заявника;
- 5) перелік документів та інших матеріалів, що додаються;
- 6) підпис уповноваженої особи [суб'єкта владних повноважень](#), що скріплюється печаткою.

4. У разі недотримання вимог частини третьої цієї статті суд повідомляє про це заявника та надає йому строк, але не більше ніж 24 години, для усунення недоліків.

Невиконання вимог суду в установлений строк тягне за собою повернення заявнику подання та доданих до нього документів.

Повернення подання не є перешкодою для повторного звернення з ним до суду після усунення його недоліків, але не пізніше ніж протягом 48 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення до суду.

5. Суд ухвалою відмовляє у прийнятті подання у разі, якщо:

- 1) заявлено вимогу, не передбачену частиною першою цієї статті;
- 2) із поданих до суду матеріалів вбачається спір про право.

6. Відмова у прийнятті подання унеможливорює повторне звернення заявника з таким самим поданням. Заявник у цьому випадку має право звернутися з тими самими вимогами до суду в загальному порядку.

7. Ухвалу про відмову в прийнятті подання може бути оскаржено в апеляційному порядку протягом 24 годин з моменту її винесення.

8. У разі постановлення судом ухвали про відкриття провадження у справі суд приймає у триденний строк, але не пізніше ніж протягом 96 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення заявника до суду, постанову по суті заявлених вимог, яка підлягає негайному виконанню.

Розгляд подання відбувається за участю органу доходів і зборів, що його вніс, та платника податків, стосовно якого його внесено.

Неявка сторін у судові засідання не перешкоджає розгляду подання.

9. У постанові суду зазначаються:

- 1) дата прийняття постанови;
- 2) найменування суду, прізвище та ініціали судді;
- 3) найменування сторін, їх [місцезнаходження](#);

- 4) мотиви задоволення судом заявлених вимог з посиланням на закон;
- 5) порядок вчинення дій, передбачених постановою;
- 6) відомості про порядок та строки апеляційного оскарження постанови.

10. **Апеляційний перегляд** постанови суду першої інстанції здійснюється за загальною процедурою.

Постанова суду апеляційної інстанції може бути оскаржена в **касаційному порядку** за загальною процедурою.

11. На обчислення строків, установлених цією статтею, не поширюються правила **статті 103 цього Кодексу**.

Строки, встановлені цією статтею, обчислюються годинами і закінчуються із закінченням години, на яку припадає таке закінчення.

Строки, визначені цим підпунктом, не включають добові години, що припадають на **вихідні та святкові дні**.

(Доповнено статтею 183³ згідно із
Законом України від 02.12.2010 р. N 2756-VI;
із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.03.2012 р. N 4496-VI,
від 04.07.2013 р. N 406-VII)

Стаття 183⁴. Особливості провадження у справах за зверненням Служби безпеки України щодо накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них

1. Провадження у справах щодо накладення арешту на **активи**, що пов'язані з **фінансуванням тероризму** та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них здійснюється на підставі адміністративного позову Голови **Служби безпеки України** або його заступника.

2. Адміністративний позов подається до суду першої інстанції за **підсудністю**, встановленою цим Кодексом, у письмовій формі та повинний містити:

- 1) найменування **адміністративного суду**;
- 2) найменування, поштову адресу, а також номер засобу зв'язку заявника;
- 3) підстави звернення з позовом, обставини, що підтверджуються доказами, та вимоги заявника;
- 4) перелік документів та інших матеріалів, що додаються;
- 5) підпис уповноваженої особи суб'єкта владних повноважень, що скріплюється печаткою.

3. У разі порушення вимог частини другої цієї статті суд повідомляє про це заявника та визначає строк для усунення недоліків.

Невиконання вимог суду в установлений ним строк тягне за собою повернення заявнику позову та доданих до нього документів.

Повернення позову не є перешкодою для повторного звернення з ним до суду після усунення недоліків, що зумовлюють звернення до суду.

4. Суд ухвалою відмовляє у прийнятті позову в разі, якщо заявлено вимогу, не передбачену частиною першою цієї статті. Відмова у прийнятті позову унеможлиблює повторне звернення заявника з таким самим позовом.

5. Постанова по суті заявлених вимог приймається судом не пізніше наступного робочого дня з дня надходження позову, розглянутого у закритому судовому засіданні за участю тільки заявника. Власник [активів](#), що пов'язані з [фінансуванням тероризму](#) та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, на які накладається чи з яких знімається арешт або до яких надається доступ, не повідомляється про розгляд справи судом.

6. У постанові суду зазначаються:

1) дата прийняття постанови;

2) найменування суду, прізвище та ініціали судді;

3) мотиви та висновок суду по суті заявлених вимог з посиланням на закон;

4) порядок вчинення дій, передбачених постановою.

7. Ухвалу про відмову в прийнятті позову може бути оскаржено в [апеляційному порядку](#). [Апеляційний суд](#) протягом трьох днів з дня надходження [апеляційної скарги](#) перевіряє законність ухвали суду першої інстанції та приймає рішення по суті.

8. Судові рішення, що набрали законної сили, щодо накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них є остаточними та підлягають негайному виконанню.

(Доповнено статтею 183⁴ згідно із
Законом України від 21.04.2011 р. N 3266-VI)

Стаття 183⁵. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами з приводу видворення іноземців та осіб без громадянства

1. Позовні заяви [іноземців](#) та [осіб без громадянства](#) щодо оскарження рішень про їх [примусове повернення в країну походження](#) або [третю країну](#), а також позовні заяви центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органів охорони державного кордону або Служби безпеки України про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України подаються до адміністративного суду за місцезнаходженням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органу охорони державного кордону чи [Служби безпеки України](#) або за місцезнаходженням пункту тимчасового

перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України.

2. Адміністративні справи, передбачені частиною першою цієї статті, розглядаються судом у п'ятиденний строк з дня надходження позовної заяви.

3. Адміністративні справи, передбачені частиною першою цієї статті, розглядаються судом за обов'язкової участі сторін.

4. Копії судових рішень у визначених цією статтею адміністративних справах невідкладно видаються особам, які брали участь у справі.

5. Судові рішення у визначених адміністративних справах можуть бути оскаржені в [апеляційному порядку](#) в п'ятиденний строк з дня їх проголошення.

6. [Суд апеляційної інстанції](#) розглядає справу протягом п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги.

7. Судові рішення у визначених цією статтею адміністративних справах набирають законної сили після закінчення строку апеляційного оскарження, а в разі їх оскарження - з моменту проголошення судового рішення суду апеляційної інстанції.

8. Судові рішення (постанови, ухвали) першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку та судові рішення апеляційної інстанції, прийняті за результатами розгляду апеляційної скарги, можуть бути оскаржені в [касаційному порядку](#).

9. Позовні заяви та апеляційні і касаційні скарги у справах, передбачених частиною першою цієї статті, подаються до адміністративного суду без сплати судового збору.

(Доповнено статтею 183⁵ згідно із
Законом України від 22.09.2011 р. N 3796-VI;
із змінами, внесеними згідно із
законами України від 16.10.2012 р. N 5453-VI,
від 16.10.2012 р. N 5459-VI)

Стаття 183⁶. Особливості провадження у справах щодо підтвердження обґрунтованості вжиття суб'єктами владних повноважень заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності

1. Провадження у справах щодо підтвердження обґрунтованості вжиття суб'єктами владних повноважень заходів реагування на виявлені під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності порушення вимог законодавства у разі, якщо необхідність такого підтвердження передбачена законом, здійснюється на підставі адміністративного позову суб'єкта владних повноважень, яким ужито відповідних заходів реагування.

2. Адміністративний позов подається суб'єктом владних повноважень до окружного адміністративного суду не пізніше наступного дня з дня видання (прийняття) відповідного розпорядчого документа про вжиття заходів реагування, обґрунтованість яких підлягає підтвердженню судом.

3. Позовна заява має відповідати вимогам, установленим статтею 106 цього Кодексу. У разі якщо порушення, яке стало підставою для вжиття заходів реагування, було виявлено

відповідним суб'єктом владних повноважень під час проведення перевірки, до позовної заяви додаються копії документів, що підтверджують дотримання процедури проведення цієї перевірки.

4. У разі невідповідності поданої заяви вимогам частини третьої цієї статті суд у день подання позовної заяви повідомляє позивача про таку невідповідність та встановлює строк не більше двох днів для усунення недоліків. Якщо позивач усунув недоліки в установлений судом строк, позовна заява вважається поданою в день, коли зазначені недоліки було усунуто.

Невиконання вимог суду про усунення недоліків у встановлений строк тягне за собою повернення позивачу позовної заяви та доданих до неї документів.

Повернення позовної заяви унеможливорює повторне звернення з тим самим позовом.

Ухвала суду про повернення позовної заяви може бути оскаржена в апеляційному порядку протягом двох днів з дня її постановлення.

5. Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суд вирішує не пізніше наступного дня з дня надходження позовної заяви. Копії ухвали про відкриття провадження невідкладно надсилаються позивачу та особі, прав, свобод, інтересів чи обов'язків якої стосується адміністративний позов. В ухвалі про відкриття провадження суд може зобов'язати позивача вжити заходів для своєчасного та належного повідомлення особі, прав, свобод, інтересів чи обов'язків якої стосується адміністративний позов, про час і місце розгляду справи з наданням у судовому засіданні доказів про таке повідомлення.

6. Виклик судом осіб, які беруть участь у справі, та повідомлення про постановлені судом ухвали здійснюються за допомогою кур'єра або телефону, факсу, електронної пошти чи іншого технічного засобу зв'язку. Неприбуття в судове засідання осіб, яким належним чином повідомлено про час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

7. У разі постановлення ухвали про відкриття провадження у справі суд у п'ятиденний строк ухвалює постанову по суті заявлених вимог.

8. У постанові суду зазначаються:

1) день, час та місце її ухвалення;

2) найменування адміністративного суду, прізвище та ініціали судді, який ухвалив постанову;

3) найменування суб'єкта владних повноважень, який звернувся з адміністративним позовом, ім'я (найменування) особи, прав, свобод, інтересів чи обов'язків якої стосується адміністративний позов;

4) зміст вимог адміністративного позову;

5) положення закону, якими керувався суд і на підставі яких ухвалено постанову;

6) висновок суду про повне або часткове задоволення чи відмову в задоволенні вимог адміністративного позову з посиланням на досліджені судом докази;

7) висновок суду про розподіл судових витрат;

8) строк набрання постановою законної сили та порядок її оскарження.

9. Постанова адміністративного суду ухвалюється, проголошується та видається або надсилається в день її ухвалення згідно з правилами, передбаченими статтями 160, 167 цього Кодексу, без права суду відкласти складення постанови в повному обсязі.

Постанову адміністративного суду може бути надіслано кур'єром, факсом, електронною поштою чи іншим технічним засобом зв'язку.

10. У разі якщо під час судового розгляду буде встановлено, що обставини, які стали підставою для вжиття заходів реагування, обґрунтованість яких потребує підтвердження судом, перестали існувати або усунуті, суд ухвалює постанову про відсутність підстав для вжиття відповідним суб'єктом владних повноважень заходів реагування.

11. Апеляційні скарги на судові рішення суду першої інстанції подаються протягом трьох днів з дня їх ухвалення.

Апеляційні скарги розглядаються апеляційним судом у строк не більше трьох днів з дня відкриття апеляційного провадження.

Копія судового рішення апеляційної інстанції надсилається особам, які беруть участь у справі, в день його ухвалення кур'єром, факсом, електронною поштою чи іншим технічним засобом зв'язку.

Судове рішення апеляційної інстанції є остаточним і оскарженню не підлягає.

12. Строки, визначені цією статтею, не включають вихідних, святкових чи інших неробочих днів.

13. Особа має право подати заяву про скасування заходів реагування, обґрунтованість яких підтверджена постановою суду відповідно до положень цієї статті, якщо обставини, які стали підставою для вжиття цих заходів, перестали існувати або усунуті, що підтверджується відповідними доказами. Така заява подається до адміністративного суду, який ухвалив постанову про підтвердження обґрунтованості заходів реагування, вжитих суб'єктами владних повноважень.

14. Заява про скасування заходів реагування підлягає розгляду та вирішенню в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі, протягом п'яти днів з дня її отримання судом. Неприбуття в судове засідання осіб, яких належним чином повідомлено про час і місце розгляду, не перешкоджає розгляду такої заяви. У разі якщо суд дійде висновку про можливість ухвалення законного судового рішення без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі, він розглядає заяву в порядку письмового провадження.

За результатами розгляду заяви суд постановляє ухвалу про задоволення або про відмову в її задоволенні, яка не підлягає оскарженню.

Відмова у задоволенні заяви не перешкоджає повторному зверненню до суду із заявою про скасування заходів реагування.

(Доповнено статтею 183⁶ згідно із
Законом України від 20.06.2013 р. N 353-VII)

Розділ IV ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ

Глава 1 АПЕЛЯЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 184. Суд апеляційної інстанції

1. Судом апеляційної інстанції в адміністративних справах є апеляційний адміністративний суд, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться місцевий адміністративний суд (місцевий загальний суд як адміністративний суд чи окружний адміністративний суд), що ухвалив рішення.
2. У випадку, визначеному частиною шостою статті 177 цього Кодексу, судом апеляційної інстанції є Вищий адміністративний суд України.

Стаття 185. Право на апеляційне оскарження

1. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку постанови суду першої інстанції повністю або частково, крім випадків, встановлених цим Кодексом.
2. Ухвали суду першої інстанції можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від постанови суду повністю або частково у випадках, встановлених цим Кодексом. Заперечення на інші ухвали можуть бути викладені в апеляційній скарзі на постанову суду першої інстанції.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 186. Порядок і строки апеляційного оскарження

1. Апеляційна скарга подається до адміністративного суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції, який ухвалив оскаржуване судове рішення. Копія апеляційної скарги одночасно надсилається особою, яка її подає, до суду апеляційної інстанції.
2. Апеляційна скарга на постанову суду першої інстанції подається протягом десяти днів з дня її проголошення. У разі застосування судом частини третьої статті 160 цього Кодексу, а також прийняття постанови у письмовому провадженні апеляційна скарга подається протягом десяти днів з дня отримання копії постанови.

Якщо суб'єкта владних повноважень у випадках та порядку, передбачених частиною четвертою статті 167 цього Кодексу, було повідомлено про можливість отримання копії постанови суду безпосередньо в суді, то десятиденний строк на апеляційне оскарження постанови суду обчислюється з наступного дня після закінчення п'ятиденного строку з моменту отримання суб'єктом владних повноважень повідомлення про можливість отримання копії постанови суду.

3. Апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції подається протягом п'яти днів з дня проголошення ухвали. У разі якщо ухвалу було постановлено в письмовому провадженні або згідно з частиною третьою статті 160 цього Кодексу, або без виклику особи, яка її оскаржує, апеляційна скарга подається протягом п'яти днів з дня отримання копії ухвали.

4. Частину четверту виключено.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 23.06.2009 р. N 1545-VI,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI,

від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частин другої та третьої статті 186 щодо скорочення процесуальних строків звернення громадян до суду, визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 20.12.2011 р. N 4176-VI)

Стаття 187. Вимоги до апеляційної скарги

1. Апеляційна скарга подається у письмовій формі.
2. В апеляційній скарзі зазначаються:
  - 1) найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, до якого подається скарга;
  - 2) ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
  - 3) вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу, до суду апеляційної інстанції;
  - 4) обґрунтування вимог особи, яка подала апеляційну скаргу, із зазначенням того, у чому полягає неправильність чи неповнота дослідження доказів і встановлення обставин у справі та (або) застосування норм права;
  - 5) у разі необхідності - клопотання особи, яка подає апеляційну скаргу, про витребування нових доказів, про виклик свідків тощо;
  - 6) перелік матеріалів, які додаються.
3. В апеляційній скарзі зазначається, чи бажає особа взяти участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції, чи просить суд розглянути справу за її відсутності.
4. Якщо в апеляційній скарзі наводяться нові докази, які не були надані суду першої інстанції, то у ній зазначається причина, з якої ці докази не були надані.
5. Апеляційна скарга підписується особою, яка її подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо цей документ не подавався раніше. В апеляційній скарзі зазначається дата її подання.
6. До апеляційної скарги додаються її копії відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. До апеляційної скарги додається документ про сплату судового збору, а також копії доданих до неї письмових матеріалів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Стаття 188. Дії суду першої інстанції після одержання апеляційних скарг

1. Суд першої інстанції через три дні після закінчення строку на подання апеляційної скарги надсилає її разом зі справою до адміністративного [суду апеляційної інстанції](#).
2. Апеляційні скарги, що надійшли після направлення справи до адміністративного суду апеляційної інстанції, не пізніше наступного дня після їх надходження направляються до адміністративного суду апеляційної інстанції.
3. Якщо подано апеляційну скаргу на ухвалу суду першої інстанції, яка не перешкоджає провадженню у справі, то суд першої інстанції, не зупиняючи провадження, направляє до адміністративного суду апеляційної інстанції апеляційну скаргу та копії матеріалів справи, що необхідні для розгляду такої скарги. Після закінчення апеляційного провадження всі матеріали цього провадження приєднуються до матеріалів адміністративної справи.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 189. Прийняття апеляційної скарги судом апеляційної інстанції

1. Адміністративна справа реєструється у день її надходження до адміністративного [суду апеляційної інстанції](#) в порядку, встановленому [частиною третьою статті 15¹ цього Кодексу](#), та не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу.
2. Отримавши апеляційну скаргу, суддя-доповідач протягом трьох днів перевіряє її відповідність вимогам [статті 187 цього Кодексу](#) і за відсутності перешкод постановляє ухвалу про відкриття апеляційного провадження.
3. До апеляційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених [статтею 187 цього Кодексу](#), застосовуються правила [статті 108 цього Кодексу](#).
4. Апеляційна скарга залишається без руху також у випадку, якщо вона подана після закінчення строків, установлених [статтею 186 цього Кодексу](#), і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані неповажними. При цьому протягом тридцяти днів з моменту отримання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху особа має право звернутися до суду апеляційної інстанції з заявою про поновлення строків або вказати інші підстави для поновлення строку.

Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку апеляційного оскарження будуть визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження.

Незалежно від поважності причини пропуску строку апеляційного оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншого суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з моменту оголошення оскаржуваного судового рішення.

5. Суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі також у випадках, якщо:

- 1) справа не підлягає апеляційному розгляду у порядку адміністративного судочинства;
  - 2) є ухвала про закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою особи від апеляційної скарги;
  - 3) є ухвала про відмову у задоволенні апеляційної скарги цієї особи або про [відмову у відкритті апеляційного провадження](#) за апеляційною скаргою.
6. Копія ухвали про повернення апеляційної скарги або відмову у відкритті апеляційного провадження разом із доданими до скарги матеріалами направляються особі, яка подавала апеляційну скаргу, а апеляційна скарга залишається у справі. Іншим особам, які беруть участь у справі, надсилається копія відповідної ухвали.
7. Ухвали про повернення апеляційної скарги або про відмову у відкритті апеляційного провадження можуть бути оскаржені у [касаційному порядку](#).

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 05.06.2009 р. N 1475-VI,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 20.12.2011 р. N 4176-VI)

Стаття 190. Підготовка справи до апеляційного розгляду

1. Суддя-доповідач протягом десяти днів після відкриття апеляційного провадження:
- 1) з'ясовує склад [учасників адміністративного процесу](#);
  - 2) надсилає копії ухвали про відкриття апеляційного провадження [особам, які беруть участь у справі](#), разом з копією апеляційної скарги, інформацією про їхні права та обов'язки і встановлює строк, протягом якого можуть бути подані [заперечення на апеляційну скаргу](#);
  - 3) з'ясовує обставини, на які посилаються особи, що беруть участь у справі, як на підставу своїх вимог і заперечень;
  - 4) з'ясовує, які обставини визнаються та які заперечуються особами, що беруть участь у справі;
  - 5) пропонує особам, що беруть участь у справі, подати нові [докази](#), на які вони посилаються, або витребує їх за клопотанням особи, що подала апеляційну скаргу, або з власної ініціативи;
  - 6) вирішує інші письмово заявлені клопотання осіб, які беруть участь у справі;
  - 7) вирішує питання про можливість [письмового провадження](#) за наявними у справі матеріалами у суді апеляційної інстанції;
  - 8) вирішує інші питання, необхідні для апеляційного розгляду справи.
2. Усі судові рішення, ухвалені суддею-доповідачем під час підготовки справи до апеляційного розгляду, викладаються у формі ухвали. Копії ухвал надсилаються [особам, які беруть участь у справі](#).
3. Після проведення підготовчих дій суддя-доповідач призначає справу до апеляційного розгляду.

Стаття 191. Заперечення на апеляційну скаргу

1. Особи, які беруть участь у справі, мають право подати до адміністративного суду апеляційної інстанції заперечення на апеляційну скаргу в письмовій формі протягом встановленого судом апеляційної інстанції строку.
2. Заперечення на апеляційну скаргу містить:
  - 1) найменування адміністративного суду апеляційної інстанції;
  - 2) ім'я (найменування), поштову адресу особи, яка подає заперечення на апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;
  - 3) номер адміністративної справи в адміністративному суді апеляційної інстанції, якщо він повідомлений судом апеляційної інстанції;
  - 4) обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог апеляційної скарги;
  - 5) у разі необхідності - клопотання особи, яка подає заперечення на апеляційну скаргу;
  - 6) перелік матеріалів, які додаються.
3. У запереченні на апеляційну скаргу зазначається, чи особа бажає взяти участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції, чи просить суд розглянути справу за її відсутності.
4. Заперечення на апеляційну скаргу підписується особою, що його подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо це не було зроблено в суді першої інстанції.

Стаття 192. Приєднання до апеляційної скарги

1. Особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, у будь-який час до закінчення апеляційного розгляду мають право приєднатися до апеляційної скарги, підтримавши її вимоги.
2. До заяви про приєднання до апеляційної скарги додається документ про сплату судового збору.

Стаття 193. Доповнення, зміна, відкликання апеляційної скарги чи відмова від неї

1. Особа, яка подала апеляційну скаргу, має право доповнити чи змінити її протягом строку на апеляційне оскарження, обґрунтувавши необхідність таких змін чи доповнень.
2. Особа, яка подала апеляційну скаргу, має право відкликати її до початку розгляду справи судом апеляційної інстанції, а друга сторона має право визнати апеляційну скаргу обґрунтованою в повному обсязі чи в певній частині.

3. При відкритті апеляційної скарги суддя-доповідач, який здійснював підготовку даної справи до апеляційного розгляду, постановляє ухвалу про повернення скарги.

4. Особа, яка подала апеляційну скаргу, має право протягом усього часу розгляду справи відмовитися від неї повністю або частково. Питання про прийняття відмови від апеляційної скарги і закриття у зв'язку з цим апеляційного провадження вирішується судом апеляційної інстанції, що розглядає справу, в судовому засіданні за участі сторін та інших осіб, які беруть участь у справі. Про прийняття відмови від скарги та закриття у зв'язку з цим апеляційного провадження суд постановляє ухвалу. Повторне апеляційне оскарження рішення, ухвали суду першої інстанції з тих самих підстав не допускається.

(У редакції Закону України
від 08.09.2011 р. N 3719-VI)

Стаття 194. Відмова позивача від адміністративного позову, примирення сторін під час апеляційного провадження

1. Позивач може відмовитися від адміністративного позову, а сторони можуть примиритися у будь-який час до закінчення апеляційного розгляду.

2. У разі відмови від адміністративного позову або примирення сторін суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу відповідно до вимог статей 112 і 113 цього Кодексу.

Стаття 195. Межі перегляду судом апеляційної інстанції

1. Суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення суду першої інстанції в межах апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції може вийти за межі доводів апеляційної скарги в разі встановлення під час апеляційного провадження порушень, допущених судом першої інстанції, які призвели до неправильного вирішення справи.

2. Суд апеляційної інстанції може дослідити докази, які не досліджувалися у суді першої інстанції, з власної ініціативи або за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, якщо визнає обґрунтованим ненадання їх до суду першої інстанції або необґрунтованим відхилення їх судом першої інстанції. Суд апеляційної інстанції може дослідити також докази, які досліджувалися судом першої інстанції з порушенням вимог цього Кодексу.

3. Суд апеляційної інстанції може встановити нові обставини, якщо вони не встановлювалися судом першої інстанції у зв'язку із неправильним застосуванням норм матеріального права.

4. Суд апеляційної інстанції не може розглядати позовні вимоги, що не були заявлені в суді першої інстанції.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 195¹. Строк розгляду апеляційної скарги

1. Апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції має бути розглянута протягом одного місяця з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, а апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції - протягом п'ятнадцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.

2. У виняткових випадках **апеляційний суд** за клопотанням сторони та з урахуванням особливостей розгляду справи може продовжити строк розгляду справи, але не більш як на п'ятнадцять днів, про що постановляє ухвалу.

(Доповнено статтею 195¹ згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 196. Апеляційний розгляд справи у судовому засіданні

1. Апеляційний розгляд здійснюється колегією **суддів** у складі трьох суддів за правилами розгляду справи судом першої інстанції з урахуванням особливостей, встановлених **цією главою**.

2. Після відкриття судового засідання і вирішення клопотань **осіб, які беруть участь у справі**, суддя-доповідач доповідає в необхідному обсязі зміст судового рішення, що оскаржується, апеляційної скарги та **заперечень** на неї.

3. Для надання пояснень, а також у судових дебатах першій надається слово особі, що подала апеляційну скаргу. Якщо апеляційні скарги подали обидві **сторони**, першим дає пояснення **позивач**. За ними дають пояснення і виступають у дебатах особи, які приєдналися до апеляційної скарги, а потім - інші особи, які беруть участь у справі.

4. Неприбуття у судове засідання сторін або інших осіб, які беруть участь у справі, належним чином повідомлених про дату, час і місце апеляційного розгляду, не перешкоджає судовому розгляду справи. Якщо **суд апеляційної інстанції** визнав обов'язковою участь у судовому засіданні осіб, які беруть участь у справі, а вони не прибули, суд апеляційної інстанції може відкласти апеляційний розгляд справи.

5. Після закінчення перевірки підстав для апеляційного перегляду колегія суддів виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 197. Апеляційний розгляд справи в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами

1. **Суд апеляційної інстанції** може розглянути справу в порядку **письмового провадження** за наявними у справі матеріалами, якщо справу може бути вирішено на основі наявних у ній доказів, у разі:

1) відсутності клопотань від усіх осіб, які беруть участь у справі, про розгляд справи за їх участю;

2) неприбуття жодної з осіб, які беруть участь у справі, у судове засідання, хоча вони були належним чином повідомлені про дату, час і місце судового засідання;

3) подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції, які прийняті у порядку скороченого провадження за результатами розгляду справ, передбачених пунктами 1, 2 частини першої **статті 183²**.

2. Якщо під час письмового провадження за наявними у справі матеріалами суд апеляційної інстанції дійде висновку про те, що справу необхідно розглядати у судовому засіданні, то він призначає її до апеляційного розгляду в судовому засіданні.

3. Якщо справа була розглянута в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами, то копія рішення суду апеляційної інстанції надсилається особам, які беруть участь у справі, протягом трьох днів з моменту підписання постанови або ухвали суду апеляційної інстанції.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 198. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на постанову суду

1. За наслідками розгляду апеляційної скарги на постанову суду першої інстанції [суд апеляційної інстанції](#) має право:

- 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а [постанову](#) суду - без змін;
- 2) змінити постанову суду;
- 3) скасувати її та прийняти нову постанову суду;
- 4) скасувати постанову суду і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі;
- 5) визнати постанову суду нечинною і закрити провадження у справі;
- 6) виключено.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 199. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду

1. За наслідками розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції [суд апеляційної інстанції](#) має право:

- 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а [ухвалу](#) суду - без змін;
- 2) змінити ухвалу суду;
- 3) скасувати ухвалу суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду;
- 4) скасувати ухвалу суду і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі;
- 5) визнати ухвалу суду нечинною і закрити провадження у справі;
- 6) скасувати ухвалу суду і постановити нову ухвалу.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 200. Підстави для залишення апеляційної скарги без задоволення, а судового рішення - без змін

1. Суд апеляційної інстанції залишає апеляційну скаргу без задоволення, а постанову або ухвалу суду - без змін, якщо визнає, що суд першої інстанції правильно встановив обставини справи та ухвалив судові рішення з додержанням норм матеріального і процесуального права.
2. Не може бути скасовано правильне по суті рішення суду з одних лише формальних міркувань.

(Із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 201. Підстави для зміни судового рішення

1. Підставами для зміни постанови або ухвали суду першої інстанції є:
  - 1) правильне по суті вирішення справи чи питання, але із помилковим застосуванням норм матеріального чи процесуального права;
  - 2) вирішення не всіх позовних вимог або питань.

Стаття 202. Підстави для скасування судового рішення та ухвалення нового рішення

1. Підставами для скасування постанови або ухвали суду першої інстанції та ухвалення нового рішення є:
  - 1) неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи;
  - 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції вважає встановленими;
  - 3) невідповідність висновків суду обставинам справи;
  - 4) порушення норм матеріального або процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи або питання, а так само розгляд і вирішення справи неповноважним судом; участь в ухваленні постанови судді, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою; ухвалення чи підписання постанови не тим суддею, який розглянув справу.

(Із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 203. Підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі

1. Постанова або ухвала суду першої інстанції скасовується в апеляційному порядку і позовна заява залишається без розгляду або провадження у справі закривається з підстав, встановлених відповідно статтями 155 і 157 цього Кодексу.

2. Якщо судом першої інстанції ухвалено законне та обґрунтоване судове рішення, а обставини, які стали підставою для закриття провадження у справі, виникли після його ухвалення, [суд апеляційної інстанції](#) визнає таке рішення нечинним і закриває провадження у справі.

Стаття 204. Підстави для скасування ухвали суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції

1. Підставами для скасування ухвали суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції є:

- 1) неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи;
- 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції вважає встановленими;
- 3) невідповідність висновків суду обставинам справи;
- 4) порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до неправильного вирішення питання.

(У редакції Закону України
від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 205. Судові рішення суду апеляційної інстанції

1. Розглянувши апеляційну скаргу, [суд апеляційної інстанції](#) постановляє ухвалу в разі:

- 1) залишення апеляційної скарги без задоволення, а судового рішення - без змін;
- 2) зміни [ухвали](#) суду першої інстанції;
- 3) скасування судового рішення і постановлення нової ухвали;
- 4) скасування судового рішення і залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі;
- 5) визнання судового рішення нечинним і закриття провадження у справі;
- 6) скасування ухвали суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції.

2. Суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги може своєю постановою змінити [постанову](#) суду першої інстанції або прийняти нову постанову, якими суд апеляційної інстанції задовольняє або не задовольняє позовні вимоги.

3. З усіх процесуальних питань суд апеляційної інстанції постановляє ухвали.

4. Судові рішення суду апеляційної інстанції ухвалюються, проголошуються, видаються або надсилаються [особам, які беруть участь у справі](#), в порядку, встановленому [статтями 160 і 167 цього Кодексу](#).

Стаття 206. Зміст ухвали суду апеляційної інстанції

1. Ухвала [суду апеляційної інстанції](#) складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її постановлення;

найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, прізвищ та ініціалів [суддів](#) і [секретаря судового засідання](#);

імен (найменувань) [осіб, які беруть участь у справі](#);

2) описової частини із зазначенням:

короткого змісту вимог апеляційної скарги і судового рішення суду першої інстанції;

узагальнених доводів особи, яка подала апеляційну скаргу;

узагальненого викладу позиції інших осіб, які беруть участь у справі;

встановлених судом першої інстанції обставин;

3) мотивувальної частини із зазначенням:

встановлених судом апеляційної інстанції обставин із посиланням на [докази](#), а також мотивів неврахування окремих доказів;

мотивів, з яких суд апеляційної інстанції виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновку суду апеляційної інстанції по суті вимог апеляційної скарги;

[розподілу судових витрат](#);

строку і порядку [набрання ухвалою законної сили](#) та її оскарження.

2. При залишенні апеляційної скарги без задоволення в ухвалі зазначається, якими обставинами чи нормами права спростовуються доводи, що містяться у скарзі.

3. У разі скасування або зміни судового рішення суду першої інстанції в ухвалі зазначається, у чому полягає незаконність чи необґрунтованість цього рішення.

Стаття 207. Зміст постанови суду апеляційної інстанції

1. Постанова [суду апеляційної інстанції](#) складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її прийняття;

найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, прізвищ та ініціалів [суддів](#) і [секретаря судового засідання](#);

імен (найменувань) [осіб, які беруть участь у справі](#);

2) описової частини із зазначенням:

короткого змісту позовних вимог і [постанови](#) суду першої інстанції;

короткого змісту вимог апеляційної скарги;

узагальнених доводів особи, яка подала апеляційну скаргу;

узагальненого викладу позиції інших осіб, які беруть участь у справі;

встановлених судом першої інстанції обставин;

3) мотивувальної частини із зазначенням:

встановлених судом апеляційної інстанції обставин із посиланням на [докази](#), а також мотивів неврахування окремих доказів;

мотивів, з яких суд апеляційної інстанції виходив при прийнятті постанови, і положення закону, яким він керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновку суду апеляційної інстанції по суті вимог апеляційної скарги і позовних вимог;

[розподілу судових витрат](#);

строку і порядку [набрання постановою законної сили](#) та її оскарження;

встановленого судом строку для подання [суб'єктом владних повноважень](#) - відповідачем до суду першої інстанції звіту про виконання постанови, якщо вона вимагає вчинення певних дій.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 208. Окрема ухвала суду апеляційної інстанції

1. Суд апеляційної інстанції у випадках і в порядку, встановлених [статтею 166 цього Кодексу](#), може постановити окрему ухвалу.

2. Частину другу виключено.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 209. Повернення адміністративної справи

1. Після закінчення апеляційного провадження справа не пізніше як у семиденний строк направляється до [адміністративного суду](#) першої інстанції, який її розглянув.
2. У разі прийняття постанови або ухвали [суду апеляційної інстанції](#) в порядку [письмового провадження](#) справа повертається до адміністративного суду першої інстанції невідкладно після набрання постановою або ухвалою суду апеляційної інстанції законної сили.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Глава 2 КАСАЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 210. Суд касаційної інстанції

1. Судом касаційної інстанції в адміністративних справах є Вищий адміністративний суд України.

Стаття 211. Право на касаційне оскарження

1. [Сторони](#) та інші [особи, які беруть участь у справі](#), а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та обов'язки, мають право оскаржити в касаційному порядку судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в [апеляційному порядку](#), а також судові рішення [суду апеляційної інстанції](#) повністю або частково, крім випадків, передбачених цим Кодексом.
2. [Ухвали](#) суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені в касаційному порядку, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі. Заперечення проти інших ухвал можуть бути включені до касаційної скарги на судові рішення, ухвалені за наслідками апеляційного провадження.
3. Підставами касаційного оскарження є порушення судом норм матеріального чи процесуального права.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 212. Порядок і строки касаційного оскарження

1. Касаційна скарга подається безпосередньо до адміністративного [суду касаційної інстанції](#).
2. Касаційна скарга на судові рішення подається протягом двадцяти днів після [набрання законної сили](#) судовим рішенням [суду апеляційної інстанції](#), крім випадків, передбачених цим Кодексом, а в разі складення постанови в повному обсязі відповідно до [статті 160 цього Кодексу](#) - з дня складення постанови в повному обсязі.
3. Частина третю виключено.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

(положення частини другої статті 212 щодо скорочення процесуальних строків звернення громадян до суду, визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 20.12.2011 р. N 4176-VI)

Стаття 213. Вимоги до касаційної скарги

1. Касаційна скарга подається в письмовій формі.
2. У касаційній скарзі зазначаються:
  - 1) найменування адміністративного [суду касаційної інстанції](#);
  - 2) ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає касаційну скаргу, та осіб, які беруть участь у справі, а також їх номери засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
  - 3) судові рішення, що оскаржуються;
  - 4) обґрунтування вимог особи, що подає касаційну скаргу, із зазначенням того, у чому полягає порушення норм матеріального чи процесуального права;
  - 5) вимоги особи, що подає касаційну скаргу, до суду касаційної інстанції;
  - 6) у разі необхідності - клопотання особи, що подає касаційну скаргу;
  - 7) перелік матеріалів, які додаються.
3. Касаційна скарга може містити клопотання особи про розгляд справи за її участю. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає взяти участь у судовому засіданні суду касаційної інстанції.
4. Касаційна скарга підписується особою, яка її подає, або її [представником](#), який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження.
5. До касаційної скарги додаються документ про сплату судового збору, а також копії касаційної скарги відповідно до кількості [осіб, які беруть участь у справі](#), та копії оскаржуваних рішень судів першої та апеляційної інстанцій.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 16.03.2006 р. N 3550-IV)

Стаття 214. Прийняття касаційної скарги судом касаційної інстанції

1. Касаційна скарга реєструється у день її надходження до адміністративного [суду касаційної інстанції](#) в порядку, встановленому [частиною третьою статті 15¹ цього Кодексу](#), та не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу.

2. Отримавши касаційну скаргу, оформлену відповідно до вимог [статті 213 цього Кодексу](#), суддя-доповідач у дводенний строк вирішує питання про відкриття касаційного провадження, про що постановляє відповідну ухвалу, та витребує справу, яка має бути надіслана до суду касаційної інстанції протягом п'яти днів з дня отримання відповідної ухвали.

3. До касаційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених [статтею 213 цього Кодексу](#), застосовуються правила [статті 108 цього Кодексу](#).

4. Касаційна скарга залишається без руху також у випадку, якщо вона подана після закінчення строків, встановлених [статтею 212 цього Кодексу](#), і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані неповажними. При цьому протягом тридцяти днів з моменту отримання ухвали про залишення касаційної скарги без руху особа має право звернутися до суду касаційної інстанції з заявою про [поновлення строків](#) або вказати інші підстави для поновлення строку.

Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку касаційного оскарження визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження.

Незалежно від поважності причини пропуску [строку касаційного оскарження](#) суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у разі, якщо касаційна скарга прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншого суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з моменту набрання оскаржуваним судовим рішенням законної сили.

5. Суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі також у випадках, якщо:

- 1) справа не підлягає касаційному розгляду у порядку адміністративного судочинства;
- 2) справа не переглядалася в апеляційному порядку;
- 3) є ухвала про закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою цієї особи від касаційної скарги на це саме судове рішення;
- 4) є ухвала про відмову у задоволенні касаційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою на це саме судове рішення;
- 5) касаційна скарга є необґрунтованою і викладені в ній доводи не викликають необхідності перевірки матеріалів справи.

6. Копія ухвали про повернення касаційної скарги або про відмову у відкритті касаційного провадження разом з доданими до скарги матеріалами направляються особі, яка подавала касаційну скаргу, а касаційна скарга залишається у суді касаційної інстанції.

7. Частина сьому виключено.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 16.03.2006 р. N 3550-IV,
від 05.06.2009 р. N 1475-VI,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI,
від 20.12.2011 р. N 4176-VI)

Стаття 214¹. Строки розгляду касаційної скарги

1. Касаційна скарга має бути розглянута протягом одного місяця з дня одержання судом касаційної інстанції адміністративної справи.

(Доповнено статтею 214¹ згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 215. Підготовка справи до касаційного розгляду

1. Суддя-доповідач протягом десяти днів після відкриття касаційного провадження:

- 1) з'ясовує склад осіб, які беруть участь у справі;
- 2) надсилає копії ухвали про відкриття касаційного провадження особам, які беруть участь у справі, разом з копіями касаційної скарги, інформацією про їхні права та обов'язки і встановлює строк, протягом якого можуть бути подані [заперечення на касаційну скаргу](#);
- 3) вирішує письмово заявлені клопотання осіб, які беруть участь у справі;
- 4) вирішує питання про можливість попереднього розгляду справи або [письмового провадження за наявними у справі матеріалами у суді касаційної інстанції](#);
- 5) вирішує питання про зупинення виконання судових рішень, які оскаржуються;
- 6) вирішує інші питання, необхідні для касаційного розгляду справи.

2. Усі рішення, ухвалені суддею-доповідачем під час підготовки справи до касаційного розгляду, викладаються у формі ухвали. Копії ухвал надсилаються особам, які беруть участь у справі.

3. Після проведення підготовчих дій суддя-доповідач призначає справу до касаційного розгляду у судовому засіданні чи у порядку [письмового провадження](#) за наявними у справі матеріалами.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 16.03.2006 р. N 3550-IV,
від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 216. Заперечення на касаційну скаргу

1. Особи, які беруть участь у справі, мають право подати до суду касаційної інстанції заперечення на касаційну скаргу в письмовій формі протягом встановленого судом касаційної інстанції строку.

2. Заперечення на касаційну скаргу містить:

- 1) найменування адміністративного суду касаційної інстанції;
- 2) ім'я (найменування), поштову адресу особи, яка подає заперечення на касаційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;
- 3) номер адміністративної справи в суді касаційної інстанції, якщо він повідомлений судом касаційної інстанції;

- 4) обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог касаційної скарги;
  - 5) у разі необхідності - клопотання особи, яка подає заперечення на касаційну скаргу.
3. Заперечення на касаційну скаргу може містити клопотання особи про розгляд справи за її участю. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає взяти участь у судовому засіданні суду касаційної інстанції.
4. Заперечення на касаційну скаргу підписується особою, яка його подає, або її **представником**, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо це не було зроблено в судах першої або **апеляційної інстанції**.

Стаття 217. Приєднання до касаційної скарги

1. **Особи, які беруть участь у справі**, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, у будь-який час до закінчення касаційного розгляду мають право приєднатися до касаційної скарги, підтримавши її вимоги.
2. До заяви про приєднання до касаційної скарги додається документ про сплату **судового збору**.
3. Заява про приєднання до касаційної скарги може містити клопотання особи про розгляд справи за її участю. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає взяти участь у судовому засіданні **суду касаційної інстанції**.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 08.07.2011 р. N 3674-VI)

Стаття 218. Доповнення, зміна, відкликання касаційної скарги чи відмова від неї

1. Особа, яка подала **касаційну скаргу**, має право доповнити чи змінити її протягом **строку на касаційне оскарження**, обґрунтувавши необхідність таких змін чи доповнень.
2. Особа, яка подала касаційну скаргу, має право відкликати її до початку розгляду справи **судом касаційної інстанції**.
3. При відкликанні касаційної скарги суддя-доповідач, який здійснював підготовку даної справи до касаційного розгляду, постановляє ухвалу про повернення скарги.
4. Особа, яка подала касаційну скаргу, має право відмовитися від неї до закінчення касаційного провадження. Про прийняття відмови від касаційної скарги та закриття касаційного провадження суд постановляє ухвалу у судовому засіданні за участі сторін та інших **осіб, які беруть участь у справі**.
5. У разі закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою від касаційної скарги повторне оскарження цих рішень, ухвал цією особою не допускається.

(У редакції Закону України
від 08.09.2011 р. N 3719-VI)

Стаття 219. Відмова позивача від адміністративного позову, примирення сторін під час касаційного провадження

1. Позивач може відмовитися від адміністративного позову, а сторони можуть примиритися у будь-який час до закінчення касаційного розгляду.
2. У разі відмови від адміністративного позову або примирення сторін суд касаційної інстанції постановляє ухвалу відповідно до вимог статей 112 і 113 цього Кодексу.

Стаття 220. Межі перегляду судом касаційної інстанції

1. Суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин у справі і не може досліджувати докази, встановлювати та визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в судовому рішенні, та вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу.
2. Суд касаційної інстанції переглядає судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій у межах касаційної скарги, але при цьому може встановлювати порушення норм матеріального чи процесуального права, на які не було посилання в касаційній скарзі.
3. Суд касаційної інстанції не може розглядати позовні вимоги осіб, які беруть участь у справі, що не були заявлені у суді першої інстанції.

Стаття 220¹. Попередній розгляд справи

1. Попередній розгляд справи має бути проведений протягом п'яти днів після складення доповіді суддею-доповідачем без повідомлення осіб, які беруть участь у справі.
2. У попередньому судовому засіданні суддя-доповідач доповідає колегії суддів про обставини, необхідні для ухвалення судового рішення судом касаційної інстанції.
3. Суд касаційної інстанції відхиляє касаційну скаргу і залишає рішення без змін, якщо відсутні підстави для скасування судового рішення.
4. Суд касаційної інстанції скасовує судові рішення за наявності підстав, які тягнуть за собою обов'язкове скасування судового рішення.
5. Суд касаційної інстанції призначає справу до розгляду у судовому засіданні за відсутності підстав, встановлених частиною третьою або четвертою цієї статті. Справа призначається до розгляду у судовому засіданні, якщо хоч один суддя із складу суду дійшов такого висновку. Про призначення справи до розгляду у судовому засіданні постановляється ухвала, яка підписується всім складом суду.

(Доповнено статтею 220¹ згідно із Законом України від 16.03.2006 р. N 3550-IV)

Стаття 221. Касаційний розгляд справи у судовому засіданні

1. Касаційний розгляд здійснюється колегією суддів у складі не менше трьох суддів за правилами розгляду справи судом першої інстанції з урахуванням особливостей, встановлених цією главою.

2. Після відкриття судового засідання і вирішення клопотань осіб, які беруть участь у справі, суддя-доповідач доповідає в необхідному обсязі зміст судових рішень, що оскаржуються, касаційної скарги та заперечень на неї.

3. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, дають свої пояснення. Першою дає пояснення особа, яка подала касаційну скаргу. Якщо касаційні скарги подали обидві сторони, першим дає пояснення позивач. За ними пояснення дають особи, які приєдналися до касаційної скарги, а потім - інші особи, які беруть участь у справі. Суд може обмежити тривалість пояснень, встановивши для всіх осіб, які беруть участь у справі, рівний проміжок часу, про що оголошується на початку судового засідання.

4. Неприбуття сторін або інших осіб, які беруть участь у справі, належним чином повідомлених про дату, час і місце касаційного розгляду, не перешкоджає судовому розгляду справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 222. Касаційний розгляд справи в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами

1. Суд касаційної інстанції може розглянути справу в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами у разі:

- 1) відсутності клопотань усіх осіб, які беруть участь у справі, про розгляд справи за їх участю;
- 2) неприбуття жодної з осіб, які беруть участь у справі, у судові засідання, хоча вони були належним чином повідомлені про дату, час і місце судового засідання.

2. Якщо справа була розглянута в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами, то копія постанови або ухвали суду касаційної інстанції надсилається особам, які беруть участь у справі, протягом трьох днів з моменту підписання постанови або ухвали суду касаційної інстанції.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 223. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги

1. Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги має право:

- 1) залишити касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення - без змін;
- 2) змінити судові рішення суду апеляційної інстанції, скасувавши судові рішення суду першої інстанції;
- 3) змінити судові рішення суду апеляційної інстанції, залишивши судові рішення суду першої інстанції без змін;
- 4) змінити судові рішення суду першої інстанції, скасувавши судові рішення суду апеляційної інстанції;

- 5) скасувати судові рішення суду апеляційної інстанції та залишити в силі судові рішення суду першої інстанції;
- 6) скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і направити справу на новий розгляд або для продовження розгляду;
- 7) скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження;
- 8) визнати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закрити провадження;
- 9) скасувати судові рішення судів першої та **апеляційної інстанцій** та ухвалити нове судові рішення.

Стаття 224. Підстави для залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень - без змін

1. Суд **касаційної інстанції** залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення - без змін, якщо визнає, що суди першої та **апеляційної інстанцій** не допустили порушень норм матеріального і процесуального права при ухваленні судових рішень чи вчиненні процесуальних дій.
2. Не може бути скасовано судові рішення з мотивів порушення судом норм процесуального права, якщо це не призвело і не могло призвести до неправильного вирішення справи.

Стаття 225. Підстави для зміни судових рішень

1. Суд **касаційної інстанції** має право змінити судові рішення, якщо у справі немає необхідності досліджувати нові **докази** або встановлювати обставини, а судові рішення, яке змінюється, є помилковим тільки в частині.

Стаття 226. Підстави для скасування судового рішення суду апеляційної інстанції та залишення в силі судового рішення суду першої інстанції

1. Суд **касаційної інстанції** скасовує судові рішення суду **апеляційної інстанції** та залишає в силі рішення суду першої інстанції, яке ухвалено відповідно до закону і скасоване або змінене помилково.

Стаття 227. Підстави для скасування судових рішень з направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд

1. Підставою для скасування судових рішень судів першої та (або) **апеляційної інстанцій** і направлення справи для продовження розгляду є порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до постановлення незаконної **ухвали**, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі.
2. Підставою для скасування судових рішень судів першої та (або) апеляційної інстанцій і направлення справи на новий судовий розгляд є порушення норм процесуального права, які унеможливили встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.
3. Виключено.

4. Справа направляється до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду або на новий розгляд, якщо порушення допущені тільки цим судом. В усіх інших випадках справа направляється до суду першої інстанції.

5. Висновки і мотиви, з яких скасовані рішення, є обов'язковими для суду першої чи [апеляційної інстанції](#) при розгляді справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 228. Підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі

1. Суд [касаційної інстанції](#) скасовує судові рішення в касаційному порядку і залишає позовну заяву без розгляду або закриває провадження у справі з підстав, встановлених [статтями 155 і 157 цього Кодексу](#).

2. Суд касаційної інстанції визнає законні судові рішення судів першої та [апеляційної інстанцій](#) такими, що втратили законну силу, і закриває провадження у справі, якщо після їх ухвалення виникли обставини, які є підставою для закриття провадження у справі, та ці судові рішення ще не виконані.

Стаття 229. Підстави для скасування судових рішень і ухвалення нового судового рішення

1. Суд [касаційної інстанції](#) має право скасувати судові рішення судів першої та [апеляційної інстанцій](#) та ухвалити нове рішення, якщо обставини справи встановлені повно і правильно, але суди першої та апеляційної інстанцій порушили норми матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення незаконного судового рішення.

Стаття 230. Судові рішення суду касаційної інстанції

1. Розглянувши касаційну скаргу, [суд касаційної інстанції](#) постановляє ухвалу в разі:

- 1) залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень - без змін;
- 2) скасування судових рішень судів першої та [апеляційної інстанцій](#) з направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд;
- 3) зміни [ухвали](#) суду першої або апеляційної інстанції;
- 4) скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій і залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження;
- 5) визнання судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закриття провадження;
- 6) скасування судових рішень і постановлення нової ухвали.

2. Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги може своєю [постановою](#) змінити постанову суду першої або [апеляційної інстанції](#) або прийняти нову постанову, якими суд касаційної інстанції задовольняє або не задовольняє позовні вимоги.

3. З усіх процесуальних питань суд касаційної інстанції постановляє ухвали.

4. Судові рішення суду касаційної інстанції ухвалюються, проголошуються, видаються або надсилаються особам, які беруть участь у справі, в порядку, встановленому статтями 160 і 167 цього Кодексу.

Стаття 231. Зміст ухвали суду касаційної інстанції

1. Ухвала суду касаційної інстанції складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її постановлення;

найменування адміністративного суду, прізвищ та ініціалів суддів і секретаря судового засідання;

імен (найменувань) осіб, які беруть участь у справі;

2) описової частини із зазначенням:

короткого змісту вимог касаційної скарги та оскаржених судових рішень;

узагальнених доводів особи, яка подала касаційну скаргу;

узагальненого викладу позиції інших осіб, які беруть участь у справі;

встановлених судами першої та апеляційної інстанцій обставин;

3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких суд касаційної інстанції виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновку суду касаційної інстанції по суті вимог касаційної скарги;

розподілу судових витрат;

строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

2. При залишенні касаційної скарги без задоволення в ухвалі зазначається, якими нормами права спростовуються її доводи.

3. У разі скасування або зміни судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій в ухвалі зазначається, у чому полягала їхня незаконність.

Стаття 232. Зміст постанови суду касаційної інстанції

1. Постанова суду касаційної інстанції складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її прийняття;

найменування адміністративного суду, прізвищ та ініціалів [суддів](#) і [секретаря судового засідання](#);

імен (найменувань) [осіб, які беруть участь у справі](#);

2) описової частини із зазначенням:

короткого змісту позовних вимог і рішень судів першої та [апеляційної інстанції](#);

короткого змісту вимог касаційної скарги;

узагальнених доводів особи, яка подала касаційну скаргу;

узагальненого викладу позиції інших осіб, які беруть участь у справі;

встановлених судами першої та апеляційної інстанцій обставин у справі;

3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких [суд касаційної інстанції](#) виходив при прийнятті постанови, і положення закону, яким він керувався;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновку суду касаційної інстанції по суті вимог касаційної скарги і позовних вимог;

[розподілу судових витрат](#);

строку і порядку [набрання постановою законної сили](#) та її оскарження;

встановленого судом строку для подання [суб'єктом владних повноважень](#) - відповідачем до суду першої інстанції звіту про виконання постанови, якщо вона вимагає вчинення певних дій.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 232¹. Порядок розгляду касаційної скарги, що надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи

1. Якщо касаційну скаргу на судові рішення було подано в установлені цим Кодексом строки, але вона надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи або коли строки на подання касаційної скарги у зв'язку з пропусшенням їх з поважних причин було поновлено або продовжено і особа, яка подала касаційну скаргу, не була присутня під час розгляду справи, [суд касаційної інстанції](#) розглядає таку скаргу за правилами, встановленими [цією главою](#).

2. Залежно від обґрунтованості зазначеної в частині першій цієї статті скарги суд постановляє ухвалу або ухвалює постанову відповідно до [статей 231 і 232 цього Кодексу](#). При цьому за наявності підстав може бути скасовано ухвалу або постанову суду касаційної інстанції.

(Доповнено статтею 232¹ згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 233. Окрема ухвала суду касаційної інстанції

1. Суд касаційної інстанції у випадках і порядку, встановлених [статтею 166 цього Кодексу](#), може постановити окрему ухвалу.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI;
у редакції законів України
від 08.09.2011 р. N 3719-VI,
від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 234. Повернення адміністративної справи

1. Після закінчення касаційного провадження адміністративна справа не пізніше як у семиденний строк направляється до [адміністративного суду](#) першої інстанції, якщо інше не впливає із судового рішення [суду касаційної інстанції](#).

2. У разі прийняття постанови або ухвали суду касаційної інстанції в порядку [письмового провадження](#) справа повертається до [адміністративного суду](#) першої інстанції невідкладно після набрання постановою або ухвалою суду касаційної інстанції законної сили.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Глава 3

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ

(Глава із змінами, внесеними згідно із
законами України від 06.10.2005 р. N 2953-IV,
від 11.02.2010 р. N 1876-VI;
у редакції Закону України
від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 235. Перегляд судових рішень Верховним Судом України

1. Верховний Суд України переглядає судові рішення в адміністративних справах виключно з підстав і в порядку, встановлених цим Кодексом.

Стаття 236. Право на звернення про перегляд судових рішень

1. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають право подати заяву про перегляд судових рішень в адміністративних справах після їх перегляду в [касаційному порядку](#).

2. Заява про перегляд судового рішення в адміністративних справах з підстав, передбачених пунктом 2 частини першої [статті 237 цього Кодексу](#), може бути подана особою, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною.

3. Не може бути подана заява про перегляд ухвал [суду касаційної інстанції](#), які не перешкоджають провадженню у справі. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до заяви про перегляд судового рішення, ухваленого за наслідками касаційного провадження.

Стаття 237. Підстави для подання заяви про перегляд судових рішень

1. Заява про перегляд судових рішень в адміністративних справах може бути подана виключно з мотивів:

1) неоднакового застосування **судом (судами) касаційної інстанції** одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах;

2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Стаття 238. Строки подання заяви про перегляд судових рішень

1. Заява про перегляд судових рішень подається протягом трьох місяців з дня ухвалення судового рішення, щодо якого заявлено клопотання про перегляд, або з дня ухвалення судового рішення, на яке здійснюється посилення на підтвердження підстав, установлених пунктом 1 частини першої **статті 237 цього Кодексу**, якщо воно ухвалено пізніше, але не пізніше одного року з дня ухвалення судового рішення, про перегляд якого подається заява.

2. Заява про перегляд судових рішень з підстав, передбачених пунктом 2 частини першої **статті 237 цього Кодексу**, може бути подана не пізніше одного місяця з дня, коли особі, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, стало відомо про набуття цим рішенням статусу остаточного.

3. У разі пропущення строку, встановленого частинами першою, другою цієї статті, з причин, визнаних поважними, суд за клопотанням особи, яка подала заяву про перегляд судового рішення, може поновити цей строк. Заява про перегляд судового рішення залишається без розгляду, якщо особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, а також якщо у поновленні строку відмовлено. Питання про поновлення строку для подання заяви про перегляд судового рішення або про залишення заяви без розгляду вирішується судом без виклику осіб, які беруть участь у справі, та за результатами розгляду постановляється відповідна ухвала.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 20.10.2011 р. N 3932-VI)

Стаття 239. Вимоги до заяви про перегляд судових рішень

1. Заява про перегляд судових рішень подається у письмовій формі.

2. У заяві про перегляд судових рішень зазначаються:

1) найменування суду, до якого подається заява;

2) ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає заяву, та осіб, які беруть участь у справі, а також їхні номери засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) конкретні різні за змістом судові рішення, в яких має місце неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах;

4) обґрунтування необхідності перегляду судових рішень у зв'язку із ухваленням рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, якщо заява подана з підстави, встановленої пунктом 2 частини першої **статті 237 цього Кодексу**;

- 5) вимоги особи, яка подає заяву;
- 6) у разі необхідності - клопотання;
- 7) перелік матеріалів, які додаються.

3. Заява підписується особою, яка її подає, або представником особи, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження.

Стаття 239¹. Порядок подання заяви про перегляд судових рішень

1. Заява про перегляд судових рішень подається до Верховного Суду України через Вищий адміністративний суд України. До заяви мають бути додані:

- 1) копії заяви відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі;
- 2) копії судових рішень, про перегляд яких подано заяву;
- 3) копії різних за змістом судових рішень, в яких має місце неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах;
- 4) копія рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, або клопотання особи про витребування копії такого рішення в органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи, якщо її немає у розпорядженні особи, яка подала заяву, - у разі подання заяви про перегляд судових рішень з підстави, передбаченої пунктом 2 частини першої [статті 237 цього Кодексу](#).

2. До заяви додається документ про сплату судового збору. За подання і розгляд заяви з підстави, встановленої пунктом 2 частини першої [статті 237 цього Кодексу](#), судовий збір не сплачується.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 24.05.2012 р. N 4847-VI)

Стаття 239². Перевірка Вищим адміністративним судом України відповідності заяви вимогам цього Кодексу

1. Заява про перегляд судового рішення, яка надійшла до Вищого адміністративного суду України, реєструється у день її надходження в порядку, встановленому частиною третьою [статті 15¹ цього Кодексу](#), та не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу.

2. Суддя-доповідач протягом трьох днів здійснює перевірку відповідності заяви вимогам цього Кодексу. У разі встановлення, що заяву подано без додержання вимог [статей 239 та 239¹ цього Кодексу](#), заявник письмово повідомляється про недоліки заяви та строк, протягом якого він зобов'язаний їх усунути.

3. Якщо заявник усунув недоліки заяви в установлений строк, вона вважається поданою у день первинного її подання до Вищого адміністративного суду України.

4. Заява повертається заявнику, якщо:

- 1) заявник не усунув її недоліки протягом встановленого строку;

- 2) заяву подано особою, яка не наділена правом на подання такої заяви;
- 3) заяву подано від імені особи, яка не має повноважень на ведення справи;
- 4) є ухвала Вищого адміністративного суду України про відмову у допуску справи до провадження за наслідками її розгляду, прийнята з аналогічних підстав.
5. Повернення заяви з підстав, зазначених у частині четвертій цієї статті, не перешкоджає повторному зверненню у разі належного оформлення заяви або з інших підстав, ніж ті, які були предметом розгляду.
6. За відсутності підстав для повернення заяви, в якій міститься клопотання особи про витребування копії рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, суддя-доповідач невідкладно постановляє ухвалу про витребування такої копії рішення разом з її автентичним перекладом в органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 24.05.2012 р. N 4847-VI)

Стаття 240. Допуск Вищим адміністративним судом України справи до провадження

1. Вирішення питання про допуск справи до провадження здійснюється колегією у складі п'яти суддів Вищого адміністративного суду України, яка формується без участі суддів, що прийняли рішення, яке оскаржується, в порядку, встановленому частиною третьою [статті 15¹ цього Кодексу](#).
2. Про допуск справи до провадження або відмову в такому допуску Вищий адміністративний суд України протягом п'ятнадцяти днів з дня надходження заяви, а в разі витребування копії рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, - з дня надходження такої копії постановляє ухвалу. Ухвала постановляється без виклику осіб, які беруть участь у справі. Ухвала про допуск справи до провадження або про відмову в такому допуску повинна бути обґрунтованою.
3. Ухвала про допуск справи до провадження разом із заявою про перегляд судового рішення та доданими до неї документами надсилається до Верховного Суду України протягом п'яти днів з дня її постановлення. Копія ухвали про допуск справи надсилається разом із копією заяви особам, які беруть участь у справі, а в разі відмови у допуску - особі, яка подала заяву.
4. Якщо за результатами розгляду питання про допуск справи до провадження з підстави, передбаченої пунктом 2 частини першої [статті 237 цього Кодексу](#), буде встановлено, що порушення Україною міжнародних зобов'язань є наслідком недотримання норм процесуального права, Вищий адміністративний суд України постановляє ухвалу про відкриття провадження у справі та вирішує питання про необхідність витребування справи. Розгляд справи здійснюється колегією у складі п'яти суддів Вищого адміністративного суду України за правилами, встановленими для перегляду справ у касаційному порядку.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 20.10.2011 р. N 3932-VI)

(положення статті 240 якими передбачено підстави і порядок вирішення питання про допуск вищим спеціалізованим судом справи до її провадження у Верховному Суді України, визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

(Із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 24.05.2012 р. N 4847-VI)

Стаття 240¹. Підготовка справи до розгляду у Верховному Суді України

1. Ухвала про допуск справи до провадження разом із заявою про перегляд судового рішення та доданими до неї документами реєструється у день її надходження в порядку, встановленому частиною третьою статті 15¹ цього Кодексу, та не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу. Суддя-доповідач протягом трьох днів постановляє ухвалу про відкриття провадження у справі та надсилає її копії особам, які беруть участь у справі.

2. Суддя-доповідач протягом п'ятнадцяти днів з дня відкриття провадження здійснює підготовку справи до розгляду Верховним Судом України, для чого:

- 1) виносить ухвалу про витребування матеріалів справи та направляє її до відповідного суду;
- 2) визначає порядок розгляду справи (у відкритому судовому засіданні або в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами);

2¹) вирішує питання про поновлення строку для подання заяви про перегляд судового рішення або про залишення заяви без розгляду, якщо таке питання не розглядалося у Вищому адміністративному суді України;

3) вирішує питання про зупинення виконання відповідних судових рішень;

4) доручає відповідним фахівцям науково-консультативної ради при Верховному Суді України підготувати науковий висновок щодо норми матеріального права, яка неоднаково застосована судом (судами) касаційної інстанції у подібних правовідносинах;

5) визначає органи державної влади, представники яких можуть дати пояснення в суді щодо суті правового регулювання цієї норми закону та дає розпорядження про їх виклик до суду;

6) здійснює інші заходи, необхідні для вирішення питання про усунення розбіжностей у застосуванні норми матеріального права.

3. За результатами проведення підготовчих дій суддя-доповідач готує доповідь та постановляє ухвалу про закінчення підготовки та призначення справи до розгляду Верховним Судом України.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 20.10.2011 р. N 3932-VI)

Стаття 241. Порядок розгляду справи Верховним Судом України

1. У Верховному Суді України справа про перегляд судового рішення з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень, розглядається на засіданні Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України. Засідання є правомочним за умови присутності на ньому не менше двох третин суддів від складу Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України.

Якщо судове рішення в адміністративній справі оскаржується з підстав неоднакового застосування одних і тих самих норм матеріального права судами касаційної інстанції різної юрисдикції, справа розглядається на спільному засіданні судових палат Верховного Суду України, до складу яких входять судді відповідної спеціалізованої юрисдикції. Засідання є правомочним за умови присутності на ньому не менше двох третин суддів від загального складу відповідних судових палат Верховного Суду України.

2. Справа про перегляд судового рішення з підстави, встановленої пунктом 2 частини першої статті 237 цього Кодексу, розглядається на спільному засіданні всіх палат Верховного Суду України. Засідання є правомочним за умови присутності на ньому не менше двох третин суддів від складу Верховного Суду України, визначеного законом.

3. Відкриття судового засідання, роз'яснення перекладачеві його прав та обов'язків, оголошення складу суду і роз'яснення права відводу здійснюються відповідно до вимог [глави 3 розділу III цього Кодексу](#).

4. Після проведення процесуальних дій, зазначених у частині третій цієї статті, та розгляду клопотань осіб, які беруть участь у справі, суддя-доповідач доповідає в необхідному обсязі зміст вимог, викладених у заяві, яка надійшла до Верховного Суду України, та результати проведених ним підготовчих дій.

5. Особа, яка подала заяву до Верховного Суду України, та особи, що приєдналися до неї, у разі їх прибуття у судові засідання мають право надати пояснення по суті заявлених вимог. Якщо такі заяви подали обидві сторони, першим дає пояснення позивач. Для з'ясування сутності норми матеріального права, яка неоднаково застосована, можуть заслуховуватися пояснення представників органів державної влади.

6. Неприбуття сторін або інших осіб, які беруть участь у справі і належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, для участі у судовому засіданні не перешкоджає судовому розгляду справи.

7. Після закінчення заслуховування пояснень осіб, зазначених у частині п'ятій цієї статті, суд виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення.

8. Строк розгляду справи Верховним Судом України не може перевищувати одного місяця з дня відкриття провадження у справі.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 20.10.2011 р. N 3932-VI)

Стаття 242. Повноваження Верховного Суду України

1. За наслідками розгляду справи більшістю голосів від складу суду приймається одна з таких постанов:

про повне або часткове задоволення заяви;

про відмову в задоволенні заяви.

2. Судді, які не погоджуються з постановою, можуть висловити окрему думку, що додається до постанови.

3. Постанова Верховного Суду України є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого пунктом 2 частини першої [статті 237 цього Кодексу](#).

Стаття 243. Постанова Верховного Суду України про задоволення заяви

1. Суд задовольняє заяву у разі наявності однієї з підстав, передбачених [статтею 237 цього Кодексу](#).

2. Якщо суд установить, що судове рішення у справі, що переглядається з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої [статті 237 цього Кодексу](#), є незаконним, він скасовує його повністю або частково і приймає нове судове рішення, яке має містити висновок про правильне застосування норми матеріального права щодо спірних правовідносин та обґрунтування помилковості висновків суду касаційної інстанції з цього питання.

3. Якщо судове рішення у справі переглядається з підстави, визначеної пунктом 2 частини першої [статті 237 цього Кодексу](#), суд скасовує оскаржуване рішення повністю або частково і має право прийняти нове судове рішення або направити справу на новий розгляд до суду, який виніс оскаржуване рішення.

4. Постанова Верховного Суду України про задоволення заяви повинна бути вмотивованою.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 20.10.2011 р. N 3932-VI)

Стаття 244. Постанова Верховного Суду України про відмову в задоволенні заяви

1. Верховний Суд України відмовляє в задоволенні заяви, якщо обставини, які стали підставою для перегляду справи, не підтвердилися.

2. Постанова про відмову в задоволенні заяви повинна бути вмотивованою.

Стаття 244¹. Повідомлення про ухвалення рішення та його виготовлення

1. Постанова Верховного Суду України повинна бути виготовлена та направлена особам, які беруть участь у справі, не пізніше п'яти днів з дня закінчення розгляду справи.

Стаття 244². Обов'язковість судових рішень Верховного Суду України

1. Рішення Верховного Суду України, прийняте за результатами розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування [судом \(судами\) касаційної інстанції](#) одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх [суб'єктів владних повноважень](#), які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначені норми права, та для всіх судів України. Суди зобов'язані привести свою судову практику у відповідність з рішенням Верховного Суду України.

2. Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, установлену законом.

3. Рішення Верховного Суду України, прийняті за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстав, передбачених статтею 237 цього Кодексу, підлягають опублікуванню на офіційному веб-сайті Верховного Суду України не пізніше як через десять днів з дня їх прийняття.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 20.10.2011 р. N 3932-VI)

Глава 4

ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Стаття 245. Підстави для провадження за нововиявленими обставинами

1. **Постанова** або **ухвала** суду, що **набрала законної сили**, може бути переглянута у зв'язку з нововиявленими обставинами.

2. Підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлення **вироком суду**, що **набрав законної сили**, завідомо неправдивих **показань свідка**, завідомо неправильного **висновку експерта**, завідомо неправильного перекладу, фальшивості документів або **речових доказів**, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення;

3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини **судді** у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення;

4) скасування судового рішення, яке стало підставою для прийняття постанови чи постановлення ухвали, що належить переглянути;

5) встановлення **Конституційним Судом України** неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконано.

3. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в разі прийняття нових законів, інших нормативно-правових актів, якими скасовані закони та інші нормативно-правові акти, що діяли на час розгляду справи, не допускається, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність **фізичної особи**.

Стаття 246. Право подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

1. **Особи, які брали участь у справі**, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, мають право подати заяву про перегляд судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами.

Стаття 247. Строк звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом одного місяця після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини. При цьому заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої [статті 245 цього Кодексу](#), може бути подана не пізніше ніж через три роки з дня набрання судовим рішенням законної сили. У разі якщо така заява подана до адміністративного суду після закінчення цього строку, адміністративний суд відмовляє у [відкритті провадження за нововиявленими обставинами](#), незалежно від поважності причини пропуску цього строку.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 20.12.2011 р. N 4176-VI)

Стаття 248. Вимоги до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається в письмовій формі.
2. У заяві про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами зазначаються:
  - 1) найменування адміністративного суду, до якого подається заява про перегляд;
  - 2) ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає заяву, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
  - 3) судові рішення, про перегляд якого за нововиявленими обставинами подається заява;
  - 4) обставини, що могли вплинути на судові рішення, але не були відомі та не могли бути відомі суду та особі, яка звертається із заявою, під час вирішення справи;
  - 5) обґрунтування з посиланням на [докази](#), що підтверджують наявність нововиявлених обставин, та зміст вимог особи, яка подає заяву, до суду;
  - 6) перелік документів та інших матеріалів, які додаються.
3. Заява підписується особою, яка її подає, або її [представником](#), який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження.
4. До заяви додаються копії заяви відповідно до кількості [осіб, які брали участь у справі](#), та документ про сплату судового збору.
5. Особа, яка подає заяву, може додати до неї документи або їхні копії, що мають значення для правильного вирішення судової справи і не були відомі на час ухвалення судового рішення у справі.

Стаття 249. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається до суду тієї інстанції, який першим допустив помилку при вирішенні справи внаслідок незнання про існування цієї обставини.
2. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у разі встановлення [вироком суду, що набрав законної сили](#), вини [судді](#) у вчиненні злочину, внаслідок якого було

ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення, подається до адміністративного суду тієї інстанції, суддею якого він був.

Стаття 250. Відкриття провадження за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, що надійшла до адміністративного суду, передається судді адміністративного суду, який визначається в порядку, встановленому частиною третьою статті 15¹ цього Кодексу. У розгляді заяви та перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами не може брати участь суддя, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого ставиться питання.
2. Не пізніше наступного дня після надходження заяви до адміністративного суду суддя перевіряє її відповідність вимогам статті 248 цього Кодексу і вирішує питання про відкриття провадження за нововиявленими обставинами.
3. До заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 248 цього Кодексу, застосовуються правила статті 108 цього Кодексу.
4. Відкривши провадження за нововиявленими обставинами, суддя надсилає особам, які беруть участь у справі, копії заяви про перегляд і призначає дату, час та місце судового засідання, про що повідомляє осіб, які беруть участь у справі.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.06.2009 р. N 1475-VI)

Стаття 251. Відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та її наслідки

1. Особа, яка подала заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, може відмовитися від заяви до початку розгляду справи у судовому засіданні. У разі прийняття відмови від заяви суд закриває провадження за нововиявленими обставинами, про що постановляє ухвалу.
2. У разі прийняття відмови від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами інші особи, які брали участь у справі, можуть вимагати компенсації особою, яка її подала, судових витрат, понесених ними під час перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.
3. Особа, яка відмовилася від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, не може повторно звертатися до суду із такою ж заявою на тих самих підставах.

Стаття 252. Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами

1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами розглядається судом протягом двох місяців після її надходження за правилами, встановленими цим Кодексом для провадження у суді тієї інстанції, яка здійснює перегляд.
2. Особи, які беруть участь у справі, повідомляються про дату, час та місце розгляду заяви. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви і перегляду судового рішення.

3. Суд своєю ухвалою може зупинити виконання судового рішення, яке переглядається за нововиявленими обставинами, до закінчення перегляду.
4. Суд може не досліджувати **докази** стосовно обставин, що встановлені у судовому рішенні, яке переглядається за нововиявленими обставинами, якщо вони не оспорюються.

Стаття 253. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами

1. Суд може скасувати **постанову** чи **ухвалу** у справі і прийняти нову постанову чи ухвалу або залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення. При ухваленні нового судового рішення суд користується повноваженнями суду відповідної інстанції.
2. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом для оскарження судових рішень суду відповідної інстанції. З **набранням законної сили** новим судовим рішенням в адміністративній справі втрачають законну силу судові рішення інших **адміністративних судів** у цій справі.
3. У разі залишення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення інші **особи, які брали участь у справі**, можуть вимагати компенсації особою, яка її подала, **судових витрат**, понесених ними під час провадження за нововиявленими обставинами.

Розділ V

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ

Стаття 254. Набрання судовим рішенням законної сили

1. Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено цим Кодексом, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого цим Кодексом, якщо таку скаргу не було подано.
2. Частину другу виключено
3. У разі подання **апеляційної скарги** судове рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті **апеляційного провадження** або набрання законної сили рішенням за наслідками апеляційного провадження.
4. Якщо строк апеляційного оскарження буде поновлено, то вважається, що постанова чи ухвала суду не набрала законної сили.
5. Постанова або ухвала **суду апеляційної** чи **касаційної інстанції** за наслідками перегляду, постанова **Верховного Суду України** набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх було прийнято за наслідками розгляду у **письмовому провадженні**, - через п'ять днів після направлення їх копій особам, які беруть участь у справі.
6. Ухвали суду, які не можуть бути оскаржені, набирають законної сили з моменту постановлення.

Стаття 255. Наслідки набрання законної сили судовим рішенням

1. **Постанова** або **ухвала** суду, яка набрала законної сили, є обов'язковою для **осіб, які беруть участь у справі**, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, **підприємств, установ та організацій**, посадових чи службових осіб, інших **фізичних осіб** і підлягає виконанню на всій території України.

2. Обставини, які були встановлені постановою, що набрала законної сили, в одній адміністративній справі не можуть оспорюватися в іншій судовій справі за участю тих самих сторін.

Стаття 256. Постанови суду, які виконуються негайно

1. Негайно виконуються постанови суду про:

1) присудження виплати **пенсій**, інших періодичних платежів з **Державного бюджету України** або позабюджетних державних фондів - у межах суми стягнення за один місяць;

2) присудження виплати **заробітної плати**, іншого грошового утримання у відносинах **публічної служби** - у межах суми стягнення за один місяць;

3) поновлення на посаді у відносинах публічної служби;

4) припинення повноважень посадової особи у разі порушення нею вимог щодо несумісності;

5) уточнення списку виборців;

6) обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання;

7) усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання;

8) накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них;

9) виключено;

10) повне або часткове зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих дільниць, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, дільниць, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо це загрожує життю та/або здоров'ю людей.

Негайно також виконуються постанови суду, прийняті в порядку **скороченого провадження** у адміністративних справах, передбачених пунктами 1, 3, 4, 5 частини першої **статті 183² цього Кодексу**.

2. Суд, який прийняв постанову, за заявою осіб, які беруть участь у справі, або з власної ініціативи може ухвалою в порядку письмового провадження або зазначаючи про це в постанові звернути до негайного виконання постанову:

1) у разі стягнення всієї суми боргу при присудженні платежів, визначених пунктами 1 і 2 частини першої цієї статті;

2) про тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян; про примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян;

3) виключено

4) прийняту у справах, визначених статтею 183³ цього Кодексу;

5) про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства.

3. Суд розглядає заяву про звернення постанови до негайного виконання в триденний строк у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду.

4. Ухвала суду за результатами розгляду заяви про звернення постанови до негайного виконання набирає законної сили з моменту проголошення, однак її може бути оскаржено у загальному порядку.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI, від 21.04.2011 р. N 3266-VI, від 22.09.2011 р. N 3796-VI, від 17.11.2011 р. N 4054-VI, від 16.10.2012 р. N 5453-VI, від 02.10.2012 р. N 5404-VI)

Стаття 257. Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах

1. У разі необхідності спосіб, строки і порядок виконання можуть бути визначені у самому судовому рішенні. Так само на відповідних суб'єктів владних повноважень можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення.

2. Судове рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, є підставою для його виконання.

3. У разі поновлення судом апеляційної інстанції строку апеляційного оскарження одночасно вирішується питання про зупинення виконання постанови або ухвали. Виконання постанови або ухвали може бути зупинено також в інших випадках, встановлених цим Кодексом.

4. Примусове виконання судових рішень в адміністративних справах здійснюється в порядку, встановленому Законом України "Про виконавче провадження".

5. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах, вирішує суддя адміністративного суду одноособово, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

Стаття 258. Звернення судових рішень в адміністративних справах до примусового виконання

1. За кожним судовим рішенням, яке **набрало законної сили** або яке належить **виконати негайно**, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист. Якщо судове рішення ухвалено на користь кількох **позивачів** чи проти кількох **відповідачів**, суд має право видати кілька виконавчих листів, точно зазначивши, яку частину судового рішення треба виконати за кожним виконавчим листом. Якщо судом було вжито заходів щодо **забезпечення позову** за заявою осіб, на користь яких ухвалено судові рішення, суд разом із виконавчим листом видає копії документів, які підтверджують виконання ухвали суду про забезпечення позову.

2. Виконавчий лист видається судом першої інстанції. Якщо за результатами перегляду справи **суд апеляційної** чи **касаційної інстанції** залишить прийняте по суті позовних вимог рішення без змін, ухвалить нове судові рішення по суті позовних вимог чи змінить судові рішення, то виконавчий лист видається судом апеляційної чи касаційної інстанції, за умови, що заява особи про видачу виконавчого листа надійшла до моменту повернення адміністративної справи до суду першої інстанції.

3. Виконавчий лист про стягнення судового збору надсилається судом до державних податкових інспекцій.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,
від 04.11.2010 р. N 2677-VI,
від 18.09.2012 р. N 5288-VI,
від 04.07.2013 р. N 406-VII)

Стаття 259. Оформлення виконавчого листа, виправлення помилки в ньому та визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню

1. Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим **Законом України "Про виконавче провадження"**.

2. Суд, який видав виконавчий лист, може за заявою стягувача або боржника виправити помилку, допущену при його оформленні або видачі, або визнати виконавчий лист таким, що не підлягає виконанню, та стягнути на користь боржника безпідставно одержане стягувачем за виконавчим листом.

3. Суд розглядає заяву в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника і постановляє ухвалу. Неприбуття у судові засідання стягувача і боржника, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду, не перешкоджає судовому розгляду. До розгляду заяви суд має право своєю ухвалою зупинити стягнення за виконавчим листом, а також витребувати виконавчий лист.

4. Суд ухвалою вносить виправлення до виконавчого листа, а у разі якщо його було видано помилково або якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин, суд визнає виконавчий лист таким, що не підлягає виконанню повністю або частково. Якщо стягнення за таким виконавчим листом уже відбулося повністю або частково, суд одночасно на вимогу боржника стягує на його користь безпідставно одержане стягувачем за виконавчим листом.

5. Ухвалу суду за результатами розгляду заяви про виправлення помилки у виконавчому листі, про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, та про стягнення на

користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим листом може бути оскаржено в загальному порядку.

(У редакції Закону України
від 15.03.2006 р. N 3538-IV)

Стаття 260. Видача дубліката виконавчого листа

1. Замість втраченого оригіналу виконавчого листа **адміністративний суд**, який видав виконавчий лист, за заявою **стягувача** або поданням **державного виконавця** може видати його дублікат.
2. Суд розглядає заяву (подання) про видачу дубліката в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням стягувача або державного виконавця, що звернулися із заявою (поданням), та **осіб, які беруть участь у справі**. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.
3. Ухвалу суду за результатами розгляду заяви (подання) про видачу дубліката виконавчого листа може бути оскаржено в загальному порядку.
4. За видачу стягувачу дубліката виконавчого листа справляється **судовий збір** у **розмірі**, встановленому законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 08.07.2011 р. N 3674-VI)

Стаття 261. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання

1. **Стягувачам**, які пропустили строк для пред'явлення виконавчого листа до виконання з причин, визнаних судом поважними, пропущений строк може бути поновлено.
2. Заява про поновлення пропущеного строку подається до **адміністративного суду**, який видав виконавчий лист, або до адміністративного суду за місцем виконання.
3. Суд розглядає заяву про поновлення пропущеного строку в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням **осіб, які беруть участь у справі**. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.
4. Ухвалу суду за результатами розгляду заяви про поновлення пропущеного строку може бути оскаржено в загальному порядку.

Стаття 262. Примирення сторін у процесі виконання

1. Мирова угода, укладена між сторонами в адміністративній справі, подається в письмовій формі до суду, який ухвалив рішення у справі. Мирова угода, укладена між **сторонами виконавчого провадження**, або заява **стягувача** про відмову від примусового виконання в процесі виконання рішення подається в письмовій формі **державному виконавцеві**, який не пізніше триденного строку передає її до суду за місцем виконання рішення. Мирова угода може стосуватися лише прав, свобод, інтересів та обов'язків сторін і предмета **адміністративного позову**.

2. Суд розглядає мирову угоду або заяву стягувача про відмову від примусового виконання в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду.

3. За результатами розгляду мирової угоди або заяви стягувача про відмову від примусового виконання суд може постановити ухвалу про визнання мирової угоди між сторонами у справі, між стягувачем і боржником або про прийняття відмови стягувача від примусового виконання і про закінчення виконавчого провадження.

4. Суд не визнає мирову угоду або не приймає відмову стягувача від примусового виконання, якщо це суперечить закону або порушує чий-небудь права, свободи або інтереси.

5. Ухвалу суду за результатами розгляду мирової угоди або заяви стягувача про відмову від примусового виконання може бути оскаржено в загальному порядку.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 263. Відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення

1. За наявності обставин, що ускладнюють виконання судового рішення (відсутність коштів на рахунку, відсутність присудженого майна в натурі, стихійне лихо тощо), державний виконавець може звернутися до адміністративного суду першої інстанції, незалежно від того, суд якої інстанції видав виконавчий лист, що видав виконавчий лист, із поданням, а особа, яка бере участь у справі, та сторона виконавчого провадження - із заявою про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення. Питання про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення може бути розглянуто також за ініціативою суду.

2. Суд розглядає питання про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням державного виконавця або сторони виконавчого провадження, що звернулися із поданням (заявою), та осіб, які беруть участь у справі, та у виняткових випадках може відстрочити або розстрочити виконання, змінити чи встановити спосіб і порядок виконання рішення. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду. У разі прийняття рішення про відстрочення чи розстрочення виконання постанови в адміністративній справі суд змінює строк подання суб'єктом владних повноважень звіту про виконання такої постанови.

3. Ухвалу суду за результатами розгляду питання про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення може бути оскаржено в загальному порядку.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 264. Заміна сторони виконавчого провадження

1. У разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження за поданням державного виконавця або за заявою заінтересованої особи суд може замінити сторону виконавчого провадження її правонаступником.
2. Суд розглядає питання про заміну сторони виконавчого провадження в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням державного виконавця або заінтересованої особи, що звернулися з поданням (заявою), та осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.
3. Ухвалу суду за результатами питання про заміну сторони виконавчого провадження може бути оскаржено у загальному порядку.

Стаття 265. Поворот виконання судових рішень

1. Питання про поворот виконання судового рішення вирішує суд апеляційної чи касаційної інстанції, якщо, скасувавши судові рішення (визнавши його нечинним або таким, що втратило законну силу), він закриває провадження у справі, залишає позовну заяву без розгляду або відмовляє у задоволенні адміністративного позову чи задовольняє позовні вимоги у меншому розмірі.
2. У випадках, встановлених частиною першою цієї статті, суд, ухвалюючи нове судові рішення, повинен зобов'язати позивача повернути відповідачеві безпідставно стягнене з нього за скасованим судовим рішенням або визначити інший спосіб і порядок здійснення повороту виконання.
3. Якщо питання про поворот виконання судового рішення не було вирішене судом апеляційної чи касаційної інстанції, заява відповідача про поворот виконання розглядається адміністративним судом, у якому знаходиться справа. Заяву про поворот виконання може бути подано протягом одного року з дня виникнення підстав для повороту виконання.
4. За подання заяви про поворот виконання судовий збір не сплачується.
5. Суд розглядає заяву про поворот виконання у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі, і постановляє ухвалу, яку може бути оскаржено у загальному порядку. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

Стаття 266. Особливості повороту виконання в окремих категоріях адміністративних справ

1. Поворот виконання постанови про відшкодування шкоди, завданої суб'єктом владних повноважень каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, постанови про присудження виплати пенсій чи інших періодичних платежів з Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів, а також постанови про присудження виплати заробітної плати чи іншого грошового утримання у відносинах публічної служби допускається, якщо скасована постанова була обґрунтована на повідомлених позивачем завідомо неправдивих відомостях або поданих ним підроблених документах.

Стаття 267. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах

1. Суд, який ухвалив судове рішення в адміністративній справі, має право зобов'язати [суб'єкта владних повноважень](#), не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення.
2. За наслідками розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання постанови суду або в разі неподання такого звіту суддя своєю ухвалою може встановити новий строк подання звіту, накласти на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання постанови, штраф у розмірі від десяти до тридцяти мінімальних заробітних плат.
3. Частина третю виключено.
4. Половина суми штрафу стягується на користь позивача, інша половина - до Державного бюджету України.
5. Питання про накладення штрафу вирішується за клопотанням позивача або за ініціативою судді у судовому засіданні з повідомленням сторін. Неприбуття у судове засідання сторін, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду цього питання.
6. Суддя за клопотанням органу чи посадової особи, відповідальних за виконання постанови, на підставі відповідних доказів зменшує розмір штрафу на користь [Державного бюджету України](#) за невиконання або неналежне виконання постанови на суму штрафу, який було накладено за ці ж дії [державним виконавцем](#) відповідно до законодавства про виконавче провадження.
7. Ухвала суду про накладення штрафу, що набрала законної сили, направляється для виконання до державної виконавчої служби. З наступного дня після набрання ухвалою законної сили на суму заборгованості без додаткового рішення суду нараховується пеня у розмірі трьох відсотків річних з урахуванням інфляції.
8. Сплата штрафу не звільняє від обов'язку виконати постанову суду і подати звіт про її виконання. Повторне невиконання цього обов'язку тягне за собою застосування наслідків, установлених частинами першою і другою цієї статті, але розмір нового штрафу при цьому збільшується на суму штрафу, який було або мало бути сплачено за попередньою ухвалою.
9. Особа-позивач, на користь якої ухвалено постанову суду, має право подати до суду першої інстанції заяву про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень - відповідачем на виконання такої постанови суду або порушення прав позивача, підтверджених такою постановою суду.

У такій заяві зазначаються:

- 1) найменування [адміністративного суду](#), до якого подається заява;
- 2) ім'я (найменування) позивача, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо вони відомі;
- 3) ім'я (найменування) відповідача, посада і місце служби посадової чи службової особи, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо вони відомі;
- 4) ім'я (найменування) третіх осіб, які брали участь у розгляді справи, поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо вони відомі;

- 5) номер адміністративної справи;
- 6) відомості про набрання постановою законної сили та про наявність відкритого [касаційного провадження](#);
- 7) інформація про день отримання виконавчого листа та пред'явлення його до виконання;
- 8) інформація про хід [виконавчого провадження](#);
- 9) документ про сплату [судового збору](#), крім випадків, коли його не належить сплачувати за подання відповідної заяви;
- 10) перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються вимоги, позивач зазначає докази, про які йому відомо і які можуть бути використані судом.

До заяви додаються докази її надсилання рекомендованим поштовим відправленням з повідомленням про вручення відповідачам і третім особам не раніше семи робочих днів до дня подання заяви до суду.

Заява підписується позивачем або його представником із зазначенням дня її підписання. У разі якщо заява подається представником, у ній зазначаються ім'я представника, його поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо вони відомі. Одночасно із заявою подається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника.

Таку заяву може бути подано протягом десяти днів з дня, коли позивач дізнався або повинен був дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів, але не пізніше дня завершення строку пред'явлення до виконання виконавчого листа, виданого за відповідною постановою суду.

У разі відповідності заяви вказаним вище вимогам вона підлягає розгляду та вирішенню в порядку [письмового провадження](#) або в судовому засіданні на розсуд суду протягом десяти днів з дня її отримання. Неприбуття в судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду такої заяви.

У разі невідповідності заяви вказаним вище вимогам вона ухвалою суду, прийнятою в порядку [письмового провадження](#), повертається заявнику. Така ухвала суду може бути оскаржена.

10. За відсутності обставин протиправності відповідних рішень, дій чи бездіяльності [суб'єкта владних повноважень](#) - відповідача та порушення ним прав, свобод, інтересів особи-позивача, суд залишає заяву без задоволення. У разі наявності підстав для задоволення заяви суд ухвалює одну із постанов, що передбачені частиною другою [статті 162 цього Кодексу](#).

Така постанова може бути оскаржена лише в апеляційному порядку.

11. Окремі ухвали, а також ухвали щодо накладення штрафу, постановлені відповідно до цієї статті, можуть бути оскаржені лише в апеляційному порядку.

12. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах здійснюється також у порядку, встановленому [статтею 181 цього Кодексу](#).

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 07.07.2010 р. N 2453-VI,

від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

(положення частин другої, третьої, шостої та восьмої статті 267, які передбачають право суду накладати штрафи на посадових осіб, у тому числі керівників колегіального органу, за невиконання суб'єктом владних повноважень постанови суду або неподання звіту про виконання судового рішення, визнано такими, що відповідають [Конституції України](#) (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2011 р. N 17-рп/2011)

Розділ VI

ЗАХОДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ

Стаття 268. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу

1. Заходами процесуального примусу є встановлені цим Кодексом процесуальні дії, що застосовуються судом до осіб, які порушують встановлені у суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню адміністративного судочинства.
2. Заходи процесуального примусу застосовуються судом негайно після вчинення порушення шляхом постановлення ухвали.

Стаття 269. Види заходів процесуального примусу

1. Заходами процесуального примусу є:
  - 1) [попередження](#);
  - 2) [видалення із залу судового засідання](#);
  - 3) [тимчасове вилучення доказів для дослідження судом](#);
  - 4) [привід](#).
2. До однієї особи не може бути застосовано кілька заходів процесуального примусу за одне й те саме порушення.
3. Застосування до особи заходів процесуального примусу не звільняє її від виконання обов'язків, встановлених цим Кодексом.

Стаття 270. Попередження і видалення із залу судового засідання

1. До учасників адміністративного процесу та інших осіб, присутніх у судовому засіданні, за порушення порядку під час судового засідання або невиконання ними розпоряджень головуючого застосовується попередження, а в разі повторного вчинення таких дій - видалення із залу судового засідання.

2. У разі повторного вчинення **перекладачем** дій, визначених у частині першій цієї статті, суд оголошує перерву і надає час для заміни перекладача.

Стаття 271. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом

1. У разі неподання без поважних причин **письмових** чи **речових доказів**, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання суд може постановити ухвалу про тимчасове вилучення цих доказів для дослідження судом.

2. В ухвалі про тимчасове вилучення **доказів** для дослідження судом зазначаються: ім'я (найменування) особи, в якій знаходиться доказ, її **місце проживання (перебування, знаходження)**, назва або опис письмового чи речового доказу, підстави проведення його тимчасового вилучення, кому доручається вилучення.

3. Частина третю виключено

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.11.2010 р. N 2677-VI)

Стаття 272. Привід

1. До належно викликаних особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, **свідка**, які без поважних причин не прибули у судове засідання або не повідомили причини неприбуття, може бути застосовано привід до суду через **органи внутрішніх справ** з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення.

2. Привід до суду не застосовується до **малолітніх** та **неповнолітніх осіб**, вагітних жінок, **інвалідів** першої і другої груп, жінок, які мають дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які згідно із цим Кодексом **не можуть бути допитані як свідки**.

3. Про привід суд постановляє ухвалу, в якій зазначає ім'я **фізичної особи**, яка підлягає приводу, **місце проживання (перебування)**, роботи, служби чи навчання, підстави застосування приводу, коли і куди ця особа повинна бути доставлена, якому **органу внутрішніх справ** доручається здійснення приводу.

4. Ухвала про привід до суду передається для виконання до органу внутрішніх справ за місцем провадження у справі або за місцем проживання (перебування), роботи, служби чи навчання особи, яку належить привести.

5. Ухвала про привід до суду оголошується учаснику адміністративного процесу, до якого застосовується привід, особою, яка її виконує.

6. У разі неможливості здійснення приводу особа, яка виконує ухвалу про привід до суду, через начальника органу внутрішніх справ негайно повертає її суду з письмовим поясненням причин невиконання.

Розділ VII. ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ

(Доповнено розділом VII згідно із
Законом України від 17.11.2011 р. N 4054-VI)

Стаття 273. Порядок відновлення втраченого судового провадження в адміністративній справі

1. Відновлення повністю або частково втраченого судового провадження в адміністративній справі, закінченій ухваленням судового рішення або в якій провадження закрите, проводиться в порядку, встановленому цим Кодексом.

Стаття 274. Особи, які мають право звертатися до суду із заявою про відновлення провадження

1. Втрачене судове провадження в адміністративній справі може бути відновлене за заявою осіб, які беруть участь у справі, або за ініціативою суду.

Стаття 275. Підсудність заяви про відновлення втраченого провадження

1. Заява про відновлення втраченого судового провадження подається до суду, який ухвалив рішення по суті справи або постановив ухвалу про закриття провадження у справі.

Стаття 276. Зміст заяви про відновлення втраченого судового провадження

1. У заяві має бути зазначено, про відновлення якого саме провадження просить заявник, чи було у справі ухвалено рішення по суті справи або постановлена ухвала про закриття провадження, якою саме особою з числа осіб, які брали участь у справі, був заявник, хто конкретно і в якості кого брав участь у справі, місце проживання чи місцезнаходження цих осіб, що відомо заявнику про обставини втрати провадження, про місцезнаходження копій документів провадження або відомостей щодо них, поновлення яких саме документів заявник вважає необхідним, з якою метою необхідно їх поновити.

2. До заяви про відновлення втраченого провадження додаються документи або їх копії, навіть якщо вони не посвідчені в установленому порядку, що збереглися в заявника або у справі.

Стаття 277. Наслідки недодержання вимог до змісту заяви, відмова у відкритті провадження у справі або залишення заяви без розгляду

1. У разі якщо в заяві не зазначена мета відновлення провадження або відомості, необхідні для його відновлення, суд постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, якою встановлює заявникові строк, необхідний для усунення цих недоліків.

2. У разі якщо мета звернення до суду, зазначена заявником, не пов'язана із захистом його прав та інтересів, суд своєю ухвалою відмовляє у відкритті провадження у справі або залишає заяву без розгляду, якщо провадження було відкрито.

3. Судове провадження, втрачене до закінчення судового розгляду, не підлягає відновленню у встановленому цим розділом порядку. Заявник у цьому разі може пред'явити новий позов. В ухвалі суду про відкриття провадження в новій справі у зв'язку з втратою незакінченого провадження обов'язково має бути зазначено про цю обставину.

Стаття 278. Розгляд справи

1. Під час розгляду справи суд використовує ту частину провадження, що збереглася, документи, видані із справи фізичним чи юридичним особам до втрати провадження, копії

цих документів, інші довідки, папери, відомості, що стосуються справи, [виконавчого провадження](#).

2. Суд може допитати як свідків осіб, які були присутніми під час вчинення процесуальних дій, осіб (їх представників), які брали участь у справі, а в необхідних випадках - осіб, які входили до складу суду, що розглядав справу, з якої втрачено провадження, а також осіб, які виконували судові рішення.

Стаття 279. Рішення суду

1. На підставі зібраних і перевірених матеріалів суд ухвалює рішення про відновлення втраченого провадження повністю або в частині, яку, на його думку, необхідно відновити.

2. У рішенні суду про відновлення втраченого судового провадження зазначається, на підставі яких конкретно даних, поданих до суду і досліджених у судовому засіданні за участю всіх учасників адміністративного процесу з втраченого провадження, суд вважає установленим зміст відновленого судового рішення, наводяться висновки суду про доведеність того, які докази досліджувалися судом і які процесуальні дії вчинялися з втраченого провадження.

3. У разі недостатності зібраних матеріалів для точного відновлення втраченого судового провадження суд ухвалою закриває розгляд заяви про відновлення провадження і роз'яснює особам, які беруть участь у справі, право на повторне звернення з такою самою заявою за наявності необхідних документів.

4. Строк зберігання судового провадження не має значення для вирішення заяви про його відновлення, крім випадків звернення з такою заявою для виконання рішення, якщо строк на пред'явлення виконавчого листа для виконання закінчився і судом не поновлений.

Стаття 280. Звільнення заявника від судових витрат

1. У справі про відновлення втраченого провадження заявник звільняється від оплати судових витрат. У разі подання завідомо неправдивої заяви [судові витрати](#) відшкодовуються заявником.

Розділ VIII

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Кодекс набирає чинності з 1 вересня 2005 року за винятком, встановленим пунктом 2 цього розділу.

2. Положення цього Кодексу щодо звільнення особи від оплати правової допомоги та забезпечення надання правової допомоги, а також частина третя [статті 90 цього Кодексу](#) набирають чинності з моменту набрання чинності відповідним законом. До цього часу [граничний розмір компенсації витрат](#) на правову допомогу встановлюється Кабінетом Міністрів України.

2¹. До 1 січня 2008 року повне [фіксування судового засідання](#) за допомогою звукозаписувального технічного засобу здійснюється судом тільки за вимогою [особи, яка бере участь у справі](#), або за ініціативою суду. В усіх інших випадках хід судового засідання фіксується у протоколі судового засідання, у якому зазначаються:

1) рік, місяць, число і місце проведення судового засідання;

- 2) час початку судового засідання;
- 3) найменування [адміністративного суду](#), який розглядає справу, прізвище та ініціали судді (суддів), [секретаря судового засідання](#);
- 4) справа, що розглядається, імена (найменування) сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;
- 5) відомості про присутність осіб, які беруть участь у справі, [експертів](#), [спеціалістів](#), [перекладачів](#), [свідків](#) або про їх відсутність, причини відсутності та про вручення їм повісток;
- 6) відомості про роз'яснення сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їхніх [процесуальних прав та обов'язків](#);
- 7) усі розпорядження головуючого та ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, а також відомості про проголошення ухвал, постановлених у нарадчій кімнаті;
- 8) основний зміст заяв і клопотань сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, та ходу їх обговорення;
- 9) основний зміст пояснень осіб, які беруть участь у справі, а також [показання свідків](#), усні роз'яснення та доповнення експертами своїх [висновків](#); усні роз'яснення спеціалістів;
- 10) подані в судовому засіданні докази, хід дослідження [доказів](#), а у разі, якщо докази не додаються до справи, - номер, дата та зміст [письмових доказів](#), а також ознаки і властивості [речових доказів](#);
- 11) зміст [судових дебатів](#);
- 12) відомості про проголошення постанови, ухвали за результатами розгляду справи та роз'яснення особам, які беруть участь у справі, змісту постанови, ухвали, порядку і строку їх оскарження, а також права та строк на ознайомлення з протоколом судового засідання, подання на нього зауважень;
- 13) час закінчення судового засідання у справі.

У протоколі судового засідання відображаються всі істотні моменти розгляду справи в тій послідовності, в якій вони мали місце в судовому засіданні.

Протокол складається [секретарем судового засідання](#). Протокол повинен бути оформлений та підписаний головуючим і секретарем судового засідання не пізніше трьох днів з дня закінчення судового засідання. У разі необхідності строк для оформлення та підписання протоколу може бути продовжено головуючим, але не більше ніж на десять днів після закінчення судового засідання. Про підписання протоколу повідомляються [особи, які беруть участь у справі](#).

Особи, які беруть участь у справі, мають право знайомитися з протоколом судового засідання і протягом трьох днів після їх повідомлення про підписання протоколу або після закінчення строку на підписання протоколу подавати свої письмові зауваження щодо неповноти або неправильності протоколу.

Головуючий розглядає зауваження до протоколу і в разі згоди з ними посвідчує їх правильність. У разі незгоди головуючого із поданими зауваженнями вони розглядаються

судом з повідомленням осіб, які брали участь у справі, про дату, час і місце проведення судового засідання.

Розглянувши зауваження, суд постановляє ухвалу, якою посвідчує правильність зауважень або відхиляє їх. У разі пропуску строку подання зауважень і відсутності підстав для його поновлення суд залишає їх без розгляду.

Зауваження повинні бути розглянуті не пізніше п'яти днів з дня їх надходження до суду.

Зауваження приєднуються до справи, в тому числі, якщо їх не було розглянуто у зв'язку з вибуттям головуючого.

(розділ VIII доповнено пунктом 2¹ згідно із
Законом України від 08.09.2005 р. N 2875-IV)

3. До набрання чинності **законом**, який регулює порядок сплати і розміри судового збору:

1) судовий збір при зверненні до **адміністративного суду** сплачується у **порядку**, встановленому законодавством для державного мита;

2) розмір судового збору визначається відповідно до **підпункту "б" пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України "Про державне мито"**, крім випадків, встановлених підпунктом 3 цього пункту;

3) розмір судового збору щодо майнових вимог про стягнення грошових коштів становить один відсоток від розміру таких вимог, але не більше 1700 гривень.

4. Окружний адміністративний суд починає свою діяльність після призначення (обрання) до його складу не менше трьох суддів і за наявності облаштованого приміщення.

Апеляційний адміністративний суд починає свою діяльність після призначення (обрання) до його складу не менше семи суддів і за наявності облаштованого приміщення, але не пізніше 1 липня 2007 року.

(абзац другий пункту 4 розділу VIII із змінами, внесеними
згідно із Законом України від 20.09.2006 р. N 160-V)

Про початок діяльності кожного окружного та апеляційного адміністративних судів Державна судова адміністрація України повідомляє через загальнодержавні та відповідні місцеві офіційні друковані видання.

(пункт 4 розділу VIII в редакції
Закону України від 06.10.2005 р. N 2953-IV)

5. До початку діяльності окружних та апеляційних адміністративних судів підсудні їм справи вирішують у першій та апеляційній інстанціях відповідні **місцеві** та **апеляційні загальні суди** за правилами Кодексу адміністративного судочинства України. У місцевих та апеляційних загальних судах запроваджується спеціалізація суддів з розгляду адміністративних справ.

Після початку діяльності окружного адміністративного суду адміністративні позови, подані до відповідних місцевих загальних судів у справах, що підсудні окружному адміністративному суду, передаються цими судами до окружного адміністративного суду, якщо провадження у справі ще не відкрито.

Після початку діяльності апеляційного адміністративного суду апеляційні скарги в адміністративних справах, подані до відповідних апеляційних загальних судів, передаються цими судами до апеляційного адміністративного суду, якщо [апеляційне провадження](#) у справі ще не відкрито.

Адміністративні справи, провадження в яких було відкрито місцевими та апеляційними загальними судами до початку діяльності відповідного адміністративного суду, розглядаються і вирішуються цими судами.

(пункт 5 розділу VIII в редакції
Закону України від 06.10.2005 р. N 2953-IV)

6. До початку діяльності окружних та апеляційних адміністративних судів адміністративні справи, підвідомчі господарським судам відповідно до [Господарського процесуального кодексу України 1991 року](#), вирішують у першій та апеляційній інстанціях відповідні [місцеві та апеляційні господарські суди](#) за правилами Кодексу адміністративного судочинства України.

Касаційний перегляд рішень за такими справами здійснює Вищий адміністративний суд України за правилами Кодексу адміністративного судочинства України.

Після початку діяльності окружного адміністративного суду адміністративні позови, подані до відповідних місцевих господарських судів у справах, що підсудні окружному адміністративному суду, передаються цими судами до окружного адміністративного суду, якщо провадження у справі ще не відкрито.

Після початку діяльності апеляційного адміністративного суду апеляційні скарги в адміністративних справах, подані до відповідних апеляційних господарських судів, передаються цими судами до апеляційного адміністративного суду, якщо [апеляційне провадження](#) у справі ще не відкрито.

Адміністративні справи, провадження в яких було відкрито місцевими та апеляційними господарськими судами до початку діяльності відповідного адміністративного суду, розглядаються і вирішуються цими судами відповідно до абзацу першого цього пункту.

Перегляд судових рішень, зазначених в абзаці першому цього пункту, за [винятковими обставинами](#) здійснюється за правилами Кодексу адміністративного судочинства України.

(пункт 6 розділу VIII в редакції
Закону України від 06.10.2005 р. N 2953-IV)

7. Після набрання чинності цим Кодексом заяви і скарги у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин, заяви у справах щодо відмови [органу державної реєстрації актів цивільного стану](#) внести виправлення в актовий запис цивільного стану (глави 29 - 32 і 36 [Цивільного процесуального кодексу України 1963 року](#)), позовні заяви у господарських справах, що віднесені цим Кодексом до адміністративної юрисдикції, а також апеляційні, касаційні скарги (подання), заяви (подання) про перегляд судових рішень у зв'язку з [нововиявленими та винятковими обставинами](#) у таких справах, подані і не розглянуті до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, розглядаються в порядку, встановленому цим Кодексом.

(абзац перший пункту 7 розділу VIII в редакції
Закону України від 06.10.2005 р. N 2953-IV)

Такі заяви чи скарги (подання) не можуть бути залишені без руху або повернуті у порядку, встановленому цим Кодексом, якщо вони подані з додержанням відповідних вимог і правил підсудності, встановлених [Цивільним процесуальним кодексом України 1963 року](#) або [Господарським процесуальним кодексом України 1991 року](#).

Підставою для скасування чи зміни судових рішень за заявами про перегляд судових рішень у зв'язку з [винятковими обставинами](#), поданими до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, крім підстав, встановлених цим Кодексом, може бути також виявлене після касаційного розгляду справи застосування положення закону всупереч нормам [Конституції України](#).

Підставою для скасування чи зміни постанов або ухвал Вищого господарського суду України, оскаржених у [касаційному порядку](#) до [Верховного Суду України](#) до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, крім підстав, встановлених цим Кодексом, можуть бути також застосування Вищим господарським судом України закону чи іншого нормативно-правового акта, що суперечить [Конституції України](#); невідповідність постанов та ухвал Вищого господарського суду України рішенням Верховного Суду України; невідповідність постанов та ухвал Вищого господарського суду України [міжнародним договорам](#), згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

8. Після набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України військові суди завершують розгляд заяв і скарг, які подані і не розглянуті до набрання чинності цим Кодексом у справах, що визначені [статтею 17 цього Кодексу](#).

9. Після набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України судові рішення, що ухвалені в першій інстанції до набрання чинності цим Кодексом і не набрали законної сили, можуть бути оскаржені в [апеляційному порядку](#) за правилами цього Кодексу без подання заяви про апеляційне оскарження, якщо строк апеляційного оскарження відповідно до [Цивільного процесуального кодексу України 1963 року](#) або [Господарського процесуального кодексу України 1991 року](#) не закінчився.

Неоскаржені судові рішення, ухвалені в першій інстанції до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, набирають законної сили в порядку, встановленому [Цивільним процесуальним кодексом України 1963 року](#) або [Господарським процесуальним кодексом України 1991 року](#).

10. Касаційні скарги (подання) на рішення [загальних судів](#) у справах, визначених пунктом 7 цього розділу, що подані до набрання чинності цим Кодексом і не розглянуті [Верховним Судом України](#), передаються для вирішення до Вищого адміністративного суду України.

Касаційні скарги (подання) на рішення господарських судів, у справах, визначених пунктом 7 [цього розділу](#), що подані до набрання чинності цим Кодексом і не розглянуті Вищим господарським судом України, передаються для вирішення до Вищого адміністративного суду України.

(пункт 10 розділу VIII доповнено абзацом згідно із Законом України від 06.10.2005 р. N 2953-IV)

11. Після набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України розгляд справ щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом [референдуму](#), здійснюється в порядку, встановленому цим Кодексом.

11¹. Після винесення постанови про накладення адміністративного стягнення щодо [іноземця](#) чи [особи без громадянства](#), які постійно не проживають в Україні, відповідно до [Закону](#)

України "Про особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення в період проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні" за правопорушення, зазначене у частині першій статті 1 цього Закону, та за наявності достатніх підстав орган внутрішніх справ негайно звертається до відповідного окружного адміністративного суду за місцем вчинення правопорушення для вирішення питання про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства, які постійно не проживають на території України, за межі України.

Адміністративні справи, передбачені абзацом першим цього пункту, розглядаються невідкладно суддею одноособово за участю осіб, стосовно яких вирішується питання про примусове видворення за межі України.

У разі вчинення іноземцями або особами без громадянства, які постійно не проживають на території України, адміністративних правопорушень, зазначених у частині першій статті 1 Закону України "Про особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення в період проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні", на території спортивної споруди під час проведення масового спортивного або іншого культурно-видовищного заходу адміністративні справи про їх примусове видворення розглядаються відповідним окружним адміністративним судом за місцезнаходженням спортивної споруди.

Постанова адміністративного суду про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства за межі України підлягає негайному виконанню.

Постанова адміністративного суду може бути оскаржена в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Копії судового рішення невідкладно видаються особам, які брали участь у справі.

(Розділ VII доповнено пунктом 11¹ згідно із Законом України від 05.07.2011 р. N 3568-VI, враховуючи зміни, внесені Законом України від 22.03.2012 р. N 4601-VI, зміни, внесені Законом України від 05.07.2011 р. N 3568-VI, діють до 01.08.2012 р.)

12. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у пунктах 1 і 9 розділу XI "Прикінцеві та перехідні положення" Цивільного процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., NN 40 - 42, ст. 492) слова "Адміністративним процесуальним кодексом України" замінити словами "Кодексом адміністративного судочинства України";

2) підпункт 2 пункту 12 розділу VII втратив чинність

(у зв'язку з втратою чинності Законом України від 04.02.94 р. N 3929-XII згідно із Законом України від 22.09.2011 р. N 3773-VI)

3) підпункт 3 пункту 12 розділу VIII втратив чинність

(у зв'язку з втратою чинності Законом України від

07.02.2002 р. N 3018-III згідно із Законом України від 07.07.2010 р. N 2453-VI)

4) підпункт 4 пункту 12 розділу VIII втратив чинність

(у зв'язку з втратою чинності Законом України від 25.03.2004 р. N 1665-IV згідно із Законом України від 17.11.2011 р. N 4061-VI)

5) підпункт 5 пункту 12 розділу VIII втратив чинність

(у зв'язку з втратою чинності Законом України від 06.04.2004 р. N 1667-IV згідно із Законом України від 10.07.2010 р. N 2487-VI)

6) у Законі України "Про Центральну виборчу комісію" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., N 36, ст. 448):

а) у пункті 13 статті 18 слова "Верховного Суду України" замінити словами "Вищого адміністративного суду України";

б) пункт 4 Розділу VII "Прикінцеві та перехідні положення" виключити.

13. Закони України та інші нормативно-правові акти до приведення їх у відповідність із цим Кодексом діють у частині, що не суперечить цьому Кодексу.

14. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня опублікування цього Кодексу:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Кодексом;

прийняти акти, що випливають із цього Кодексу, привести у відповідність із цим Кодексом свої нормативно-правові акти.

Президент України

м. Київ

6 липня 2005 року

N 2747-IV

В. ЮЩЕНКО

